

**Důsledky a závazky vyplývající
z volby v demokratické společnosti**
Vzdělávací program pro žáky středních
odborných učilišť

EVROPSKÁ UNIE
Evropské strukturální a investiční fondy
Operační program Výzkum, vývoj a vzdělávání

MINISTERSTVO ŠKOLSTVÍ,
MLÁDEŽE A TĚLOVÝCHOVY

Obsah

1	Vzdělávací program a jeho pojetí.....	3
1.1	Základní údaje	3
1.2	Anotace programu.....	4
1.3	Cíl programu	4
1.4	Klíčové kompetence a konkrétní způsob jejich rozvoje v programu.....	4
1.5	Forma	5
1.6	Hodinová dotace	5
1.7	Předpokládaný počet účastníků a upřesnění cílové skupiny.....	5
1.8	Metody a způsoby realizace	6
1.9	Obsah – přehled tematických bloků a podrobný přehled témat programu a jejich anotace včetně dílčí hodinové dotace	7
1.10	Materiální a technické zabezpečení	8
1.11	Plánované místo konání	8
1.12	Způsob vyhodnocení realizace programu v období po ukončení projektu.....	8
1.13	Kalkulace předpokládaných nákladů na realizaci programu po ukončení projektu	8
1.14	Odkazy, na kterých je program zveřejněn k volnému využití.....	9
2	Podrobně rozpracovaný obsah programu.....	9
2.1	Tematický blok č. 1 (Nepřátelé demokracie) – 3 hodiny..... Chyba! Záložka není definována.	
2.2	Tematický blok č. 2 (Nástroje nesouhlasu) – 5 hodin.....	24
2.3	Tematický blok č. 3 (Účast v rozhodování) – 4 hodiny	9
2.3	Tematický blok č. 4 (Globální souvislosti našeho rozhodování) – 4 hodiny Chyba! Záložka není definována.	
3	Metodická část	24
3.1	Metodický blok č. 1 (Nepřátelé demokracie)	37
3.3	Metodický blok č. 3 (Nástroje nesouhlasu)	49
3.2	Metodický blok č. 2 (Účast v rozhodování – možnost volby a důsledky voleb)	55
3.4	Metodický blok č. 4 (Globální souvislosti našeho rozhodování) Chyba! Záložka není definována.	
4	Příloha č. 1 – Soubor materiálů pro realizaci programu.....	59
5	Příloha č. 2 – Soubor metodických materiálů	59
6	Příloha č. 3 – Závěrečná zpráva o ověření programu v praxi	61
7	Příloha č. 4 - Odborné a didaktické posudky programu	66
8	Příloha č. 5 - Doklad o provedení nabídky ke zveřejnění programu	66
9	Nepovinné přílohy	66
	Rešerše literatury	66

1 Vzdělávací program a jeho pojetí

1.1 Základní údaje

Výzva	Budování kapacit pro rozvoj škol II
Název a reg. číslo projektu	Informace i dezinformace a jejich vliv na kulturu demokracie, reg. č. CZ.02.3.68/0.0/0.0/16_032/0008220
Název programu	Vzdělávací program Formulace a prosazení názoru a postoje
Název vzdělávací instituce	<ul style="list-style-type: none">– Centrum pro komunitní práci západní Čechy (CpKP ZČ)– Johan, z.ú.
Adresa vzdělávací instituce a webová stránka	<ul style="list-style-type: none">– CpKP ZČ (Americká 29, 301 00 Plzeň)– Johan (Koperníkova 574/56, 301 00 Plzeň)
Kontaktní osoba	Marie Kubalíková (775 764 412, marie.kubalikova@cpkp.cz)
Datum vzniku finální verze programu	31.10.2021
Číslo povinně volitelné aktivity výzvy	7
Forma programu	Rolové a simulační hry, příběhové drama
Cílová skupina	Žáci středních odborných škol a středních odborných učilišť
Délka programu	16 výukových hodin
Zaměření programu (tematická oblast, obor apod.)	<p>3. Podpora demokratických hodnot, prevence extremismu, respekt ke kulturním odlišnostem, prevence xenofobie a dalších negativních jevů ve společnosti.</p> <p>4. Podpora rozvoje kritického myšlení s cílem chránit děti a mládež před manipulací vedoucí k rizikovému chování, ...</p> <p>2. Podpora aktivního zapojení dětí a žáků do rozhodovacích procesů a do ovlivňování společenského a demokratického života, posilování výchovy k občanství zacílené zejména na prvovoliče, zlepšování politické gramotnosti, motivace děti a žáků k zapojení do konkrétních forem participace</p>

EVROPSKÁ UNIE
Evropské strukturální a investiční fondy
Operační program Výzkum, vývoj a vzdělávání

Tvůrci programu	Mgr. et MgA. Roman Černík, Mgr. Marie Kubalíková
Odborný garant programu	Mgr. et MgA. Roman Černík
Odborní posuzovatelé	
Specifický program pro žáky se SVP (ano x ne)	Ne

1.2 Anotace programu

Vzdělávací program je založen na strukturovaných modelových hrách, které demonstrují žákům důsledky voleb a rozhodnutí v demokratické i nedemokratické společnosti, seznámí je s nástroji, které umožní občanům prezentovat i prosazovat opoziční názory (referendum, odvolání k soudu, petice, založení spolku), upozorní je na globální souvislosti lokálních rozhodnutí. Modelové hry pracují s metodikou dramatické výchovy a osobnostně sociální výchovy. Žáci se budou zabývat následujícími tématy:

- opoziční hnutí v nedemokratické společnosti, nedemokratické proudy v demokracii
- nástroje nesouhlasu (co může občan jednotlivec dělat, když s něčím nesouhlasí: účast v rozhodování – referendum, odvolání k ombudsmanovi, správní soud apod., extrémní nástroje nesouhlasu – agrese, terorismus, útěk)
- možnost volby a důsledky voleb,
- globální souvislosti (jak rozhodnutí v jednom státu ovlivňuje celý svět)

1.3 Cíl programu

Cílem programu je upozornit na momenty, které mohou ovlivnit kvalitu demokracie a demokratických postupů. Účastníci by měli získat vědomosti o podobách antidemokratických sil a znaků, jimiž se ve společenském životě vyjevují, dále získají vědomosti o institutech obrany demokracie (možnosti obrany jednotlivce, menšiny, vyjádření nesouhlasu, účast v rozhodování – otevřený dopis, vyhlášení referenda). Účastníci si rovněž vyzkouší dovednosti a postupy obrany jednotlivce proti omezování demokracie a otevřené společnosti. Důležitým vzdělávacím ziskem bude také zisk komunikativních kompetencí, kompetencí k vzájemné kooperaci a spolupráci a k respektování druhých.

1.4 Klíčové kompetence a konkrétní způsob jejich rozvoje v programu

Občanské kompetence a kulturní povědomí, Kompetence pro demokratickou kulturu

V rámci výukového programu se žáci učí, jakým způsobem obhajovat svá občanská práva a jakým způsobem se mohou zapojit do správy věcí veřejných. Žáci se učí, jak formulovat své požadavky a jakým způsobem jednat ve veřejném zájmu. Tímto dochází k naplňování kompetence uvědomovat si – v rámci plurality a multikulturního soužití – vlastní kulturní, národní a osobnostní identitu, přistupovat s aktivní tolerancí k identitě a názorům druhých.

Personální a sociální kompetence

EVROPSKÁ UNIE
Evropské strukturální a investiční fondy
Operační program Výzkum, vývoj a vzdělávání

MINISTERSTVO ŠKOLSTVÍ,
MLÁDEŽE A TĚLOVÝCHOVY

Kompetence k respektování druhých, Uvědomovat si své předsudky a stereotypy v přístupu k ostatním, Kriticky zvažovat názory, postoje a jednání jiných lidí, Empatie – vcítění se do druhých, Uvědomění si odpovědnosti za svá rozhodnutí, vlastní svobody v rozhodování.

Komunikativní kompetence

V rámci aktivit (Příběh o Krysařovi), žáci procvičují argumentaci svých názorů.

Kompetence k vzájemné kooperaci a spolupráci

V rámci většiny aktivit žáci pracují ve skupině, diskutují nad řešením problémů či zadaného úkolu, návrhy zapisují a posléze představují, prezentují své výstupy před celou třídou.

Kompetence k učení

Vzdělávací program především rozvíjí kompetenci: s porozuměním poslouchat mluvené projevy – v rámci besedy, diskuzí při vytváření pravidel soužití, při prezentaci výstupů ostatních skupin. Žáci mají vždy možnost klást doplňující otázky k prezentaci ostatních, případně klade doplňující otázky sám lektor.

1.5 Forma

Výukový program je určen pro 30 žáků a je možné jej realizovat buď:

- formou tří projektových dní (3×90 min á den, 3×90 min á den a 2x90 á den)
- ve formátu osmi dvouhodinových bloků ideálně rozložených v 1 měsíci v rámci výuky společenských věd, občanské výchovy nebo v hodinách českého jazyka.
- Pro velkou skupinu od 25 do 30 žáků je vhodné vzdělávací program realizovat v místnosti větší než je běžná třída.

1.6 Hodinová dotace

16 hodin

1.7 Předpokládaný počet účastníků a upřesnění cílové skupiny

30 žáků, cílovou skupinou jsou žáci středních odborných učilišť 1. až 3. ročník

Výukový program byl posuzován z hlediska jeho vhodnosti pro žáky s ADHD – Attention Deficit Hyperactivity Disorder – to je deficit pozornosti a hyperkinetická porucha chování. ADHD bývá častou poruchou, se kterou se potýkají žáci a pedagogové středních odborných škol a učilišť, a proto byla práce s žáky s touto poruchou zohledněna ve vzdělávacím programu. Většina aktivit je pro žáky s ADHD dostatečně aktivních a pestrých. Nicméně je třeba při realizaci jednotlivých aktivit výukového programu dodržovat následující doporučení:

- Pro soustředěnou skupinovou práci naplánovat přiměřeně dlouhý časový blok – i v dospělosti jsou delší úseky náročné na soustředění pro některé jedince s ADHD obtížně únosné, jejich pozornost klesá třeba po 20 minutách, poté už je činnost málo efektivní a mají tendenci i více vyrušovat ostatní. Je žádoucí u jednotlivých aktivit ohlídat, aby fáze náročné na koncentraci a

EVROPSKÁ UNIE
Evropské strukturální a investiční fondy
Operační program Výzkum, vývoj a vzdělávání

bez možnosti pohybového uvolnění nepřesahovaly cca 20-25 min. Konkrétně jde o skupinovou práci, tvorbě názorů postav.

- Žáci s ADHD bývají poměrně často ve skupině vrstevníků (ve třídě) neoblíbení (kvůli jejich chování – vyrušují, předbíhají ostatní, jsou impulzivní apod.) – problém to je více na nižších stupních škol, ale i na střední škole je toto riziko poměrně významné – je proto třeba ohlídat, aby takový žák nebyl v pracovní skupině vyloučen na okraj (nedostává prostor pro vyjádření, ostatní s ním nediskutují anebo ignorují či přímo zesměšňují jeho názory a nápady atd.). Ze strany lektora je vhodné poskytovat takové pracovní skupiny podporu (ohlídat a příp. vhodně zasahovat do práce skupiny tak, aby mohla fungovat bez větších problémů a konfliktů). Také při rozdělování do dvojic nebo do skupin je vhodnější rozdělovat žáky náhodně (například losováním apod.), aby žák nezůstal bez partnera nebo osamocen. Pokud by byl například počet žáků liché, takový žák může zůstat při tvoření dvojic bez partnera do dvojice a je třeba s tím citlivě pracovat, aby nebyla podporována tendence k jeho ostrakizování (např. i v případě, kdy by druhý žák ve dvojici tohoto žáka odmítal apod.).
- U žáka s ADHD je třeba počítat s impulzivitou ve stresových situacích. Neměla by za to následovat vůči němu příliš negativní reakce, dost pravděpodobně nedokáže ve spontánní činnosti vždycky ovládnout své emoce.
- U aktivit, respektive zadání aktivit, práce ve skupině, která jsou náročná na porozumění, je třeba formulovat zadání velmi jasně a srozumitelně a ujišťovat se, že je všemi správně pochopeno.

1.8 Metody a způsoby realizace

Vzdělávací program využívá zejména aktivizující výukové metody – diskuzní metody, simulační hry, příběhové drama, metody dramatické výchovy, rozehrávací hry.

Diskuzní metody provázejí celý výukový program, žáci diskutují mezi sebou (ve dvojicích, skupinách), s hostem besedy a s lektorem při reflexi aktivit výukového programu (diskuze v kruhu). V rámci diskuzí se žáci především učí řešit problémy, vyjednávat a dosahovat souhlasu, vyjadřovat své názory, reflektovat a zpětně hodnotit aktivity a naslouchat druhým.

Metody dramatické výchovy jsou metody, které také prostupují celým výukovým programem a připravují žáky na simulační hry (hry v roli) a pomáhají jim zlepšovat jejich prezentační a vyjadřovací schopnosti. V rámci výukového programu jsou využity tyto aktivity: živé obrazy, titulování, hra v roli, pantomima, zrcadlení, plná hra, interview, zpomalený film.

Simulační hry jsou rekonstrukcí skutečných událostí v menším a zjednodušeném měřítku. Cílem simulačních her je navodit situaci, kdy si hráči budou moci na vlastní kůži vyzkoušet, jak lze ovlivňovat procesy rozhodování a výsledek děje. Aktivní formou tak získají představu o mechanismu rozhodování v praktickém životě.

Příběhové drama je zkoumání zvoleného tématu prostřednictvím příběhu. Jádrem příběhového dramatu je dramatická situace, která v sobě obsahuje problém nebo konflikt. Účastníci dramatu jednájí za postavy ve fiktivním příběhu. Právě vstupem do rolí si účastníci zpřesňují svůj postoj k danému tématu. Zároveň mají unikátní možnost prostřednictvím hrané role nahlédnout na problém z jiné strany. Lektori provází účastníky příběhem pomocí divadelních technik např. vnitřní monolog, živé obrazy, hra v roli aj. Vyvrcholením příběhového dramatu bývá rozhodnutí, které musí účastníci v roli

EVROPSKÁ UNIE
Evropské strukturální a investiční fondy
Operační program Výzkum, vývoj a vzdělávání

učinit. Tím, že účastníci jednají v roli někoho jiného, je tato metoda a technika pro ně bezpečná a zároveň jim dává možnost konfrontovat se se svými osobními názory a postoji. Na konci příběhu následuje rozbor, kde účastníci vzájemně sdílejí své prožitky z příběhu, komentují počínání postav a nabízejí vlastní alternativy řešení. Příběhové drama zahrnuje také konkrétní postavy, kterých se téma týká a musí ho řešit.

Ve výukovém programu se také objevují tzv. „rozehřívací hry“. Jsou určeny na začátek projektového dne nebo dvouhodinových bloků. Jsou většinou krátké (5-15 min). Pomáhají vzájemnému poznání studentů a učitele. Pomáhají vytvořit uvolněnou atmosféru, ve které se rozplyne napětí a která studentům umožní se volně ptát a překonávat běžné komunikační bariéry, odložit obranné mechanismy a poznávat cizí přání, pocity, úhly pohledu, chápání a hodnoty. Podporují rozvoj spolupráce a vzájemných vztahů. V rámci projektového dne se používají i v průběhu dne jako vzpruha nebo pro změnu nálady.

1.9 Obsah – přehled tematických bloků a podrobný přehled témat programu a jejich anotace včetně dílčí hodinové dotace

Tematický blok 1 (Účast v rozhodování) č. – 7 hodin

Téma č. 2 (Naše hodnoty, potřeby a rozhodování) – 2 hodiny

Téma č. 3 (Jaké je to být uprchlíkem?) – 1 hodina

Téma č. 4 (Průzkum názorů, naslouchání a sociální vnímání) – 2 hodiny

Téma č. 5 (Referendum – zastupitelský model vs. přímá demokracie) – 2 hodiny

Tematický blok 2 (Nástroje nesouhlasu) č. 2 – 2 hodiny

Téma č. 1 (Nesouhlasící jedinec v demokratické společnosti) – 2 hodiny

Tematický blok 3 (Možnost volby a důsledky voleb) č. 3 – 2 hodiny

Téma č. 1 (Svobodná vůle, svoboda a odpovědnost) – 2 hodiny

Tematický blok 4 (Opoziční hnutí v nedemokratické společnosti) – 3 hodiny

Téma č. 1 (Nesouhlasící jedinec v nedemokratické společnosti) – 1 hodina

Téma č. 2 (Znaky autoritářských režimů) – 2 hodiny

Tematický blok 5 (Nedemokratické proudy v demokracii) – 2 hodiny

Téma č. 1 (Nebezpečí terorismu a agrese) – 1 hodina

Téma č. 2 (Jak se vypořádat s terorismem a agresí) – 1 hodina

EVROPSKÁ UNIE
Evropské strukturální a investiční fondy
Operační program Výzkum, vývoj a vzdělávání

1.10 Materiální a technické zabezpečení

Školní třída – prostornější, minimálně pro 30 žáků, bez stolů pouze s židlemi pro žáky/ Tělocvična / Venkovní učebna

Židle pro každého účastníka, flipchar/tabule, flipchartové papíry, papíry A4 a psací pomůcky pro žáky (fixy)

1.11 Plánované místo konání

Školní třída – prostornější, minimálně pro 30 žáků, bez stolů pouze s židlemi pro účastníky/ Tělocvična / Venkovní učebna

1.12 Způsob vyhodnocení realizace programu v období po ukončení projektu

Realizace výukového programu lze hodnotit formou diskuze s žáky po realizaci posledního tematického bloku výukového programu a prostřednictvím hodnotících dotazníků pro žáky viz příloha č. 6.

Výukový program je ideální realizovat jako dvoudenní projekt (v rámci předmětu ZSV nebo ČJ), kterému předchází úvod do výukového programu a beseda s členem reálného občanského hnutí. Druhou variantou je realizace výukového programu v rámci běžné výuky (např. v rámci předmětu ZSV) prostřednictvím dvouhodinových bloků.

1.13 Kalkulace předpokládaných nákladů na realizaci programu po ukončení projektu

Počet realizátorů/lektorů:

Položka		Předpokládané náklady
Celkové náklady na realizátory/lektory		13500,-
z toho	<i>Hodinová odměna pro 1 realizátora/ lektora včetně odvodů</i>	750,-
	<i>Ubytování realizátorů/lektorů</i>	750,-
	<i>Stravování a doprava realizátorů/lektorů</i>	Dle aktuálních sazeb vyhlášky MPSV.
Náklady na zajištění prostor		
Ubytování, stravování a doprava účastníků		
z toho	<i>Doprava účastníků</i>	0,-Kč
	<i>Stravování a ubytování účastníků</i>	0,-Kč
Náklady na učební texty		

EVROPSKÁ UNIE
Evropské strukturální a investiční fondy
Operační program Výzkum, vývoj a vzdělávání

z toho	<i>Příprava, překlad, autorská práva apod.</i>	0,-Kč
	<i>Rozmnožení textů – počet stran:</i>	
Režijní náklady		
z toho	<i>Stravné a doprava organizátorů</i>	0,-Kč
	<i>Ubytování organizátorů</i>	0,-Kč
	<i>Poštovné, telefony</i>	0,-Kč
	<i>Doprava a pronájem techniky</i>	0,-Kč
	<i>Propagace</i>	0,-Kč
	<i>Ostatní náklady</i>	0,-Kč
	<i>Odměna organizátorům</i>	0,-Kč
Náklady celkem		13 500,-Kč
Poplatek za 1 účastníka		450,-Kč

1.14 Odkazy, na kterých je program zveřejněn k volnému využití

www.informace-dezinformace.cz/

<https://clanky.rvp.cz/>

2 Podrobně rozpracovaný obsah programu

2.1 Tematický blok č. 1 (Účast v rozhodování) – 7 hodin

Tento blok se zabývá možnostmi jednotlivce v řešení společenských problémů, rolemi institucí podporující pozici jednotlivce – referendum, ombudsman, soud i rolí naší vlastní identity v rozhodování.

Nejprve se zabývá rolí naší identity – hodnot a potřeb, které ovlivňují naše rozhodování.

Dále se zabývá vlivem ostatních, naší sociální skupiny na rozhodování.

A nakonec simuluje účast v rozhodování – ve veřejné diskusi, v zastupitelském orgánu a v referendu.

Informovanému rozhodnutí předchází zjišťování informací, které souvisejí s rozhodnutím. Pokud se rozhodnutí dotýká více lidí, je třeba se na něm dohodnout, tak aby bylo pro všechny spravedlivé. Je třeba si vyjasnit naše postoje a názory na dané rozhodnutí či problém. A to je možné i prostřednictvím komunikace s ostatními.

2.1.2 Téma č. 1 (Naše hodnoty, potřeby a rozhodování)

1. hodina – Noemova Archa

Naše jednání a rozhodování ovlivňují:

EVROPSKÁ UNIE
Evropské strukturální a investiční fondy
Operační program Výzkum, vývoj a vzdělávání

MINISTERSTVO ŠKOLSTVÍ,
MLÁDEŽE A TĚLOVÝCHOVY

- hodnoty (které vyznáváme, které nám předali naši rodiče, učitelé či přátelé, či které uznává společnost ve které žijeme)
- naše potřeby (fyziologické, společenské či duchovní),
- emoce, ale také
- situace v rámci, které naše jednání probíhá, případně ostatní lidé (tudíž kontext). (srov. např. BUČEK et al. 2019)

Co to jsou hodnoty a jak ovlivňují naše rozhodování?

Hodnoty jsou nejobecněji definovány jako žádoucí cíle, které varují v jejich důležitosti (tzn. že v různých situacích, věku pro nás mohou být důležité různé hodnoty), a které slouží jako hlavní principy v lidských životech (např. Schwartz, 1992). Je to také vyjádření názoru na to, co je pro jedince žádoucí, dobré a co naopak nežádoucí, vlastnost, kterou jedinec přisuzuje předmětu situaci či události ve spojitosti s uspokojováním svých potřeb a zájmů (Buček et al. 2019, str. 38)

- přesvědčení (např. odmítání násilí), žádoucí cíl (např. férovost, být spravedlivý), něco, co se vztahuje ke konkrétnímu činu nebo situaci, standardy, nástroj pro určení priorit (Schwartz 1997, str. 80)

Individuální hodnotová orientace

Každý člověk má určitý soubor hodnot (tzv. hodnotovou orientaci), který významně tvaruje jeho způsob uvažování, jednání a hodnocení skutků či aktivit svého okolí. (Ondrušek a kol. 2015, str. 14). **Hodnotová orientace je pořadí hodnot, které mají vliv na vztah jedince k sobě samému a světu kolem. Často se toto pořadí hodnot či soubory hodnot u jednotlivců liší.**

Naše hodnoty/hodnotová orientace se vytváří a postupně se diferencuje v procesu socializace (tedy výchovy). Hodnoty tudíž nejsou předem dány, ani se s nimi nerodíme. Znamená to, že námi vyznávané hodnoty jsou ovlivňovány našimi nejbližšími (rodinou, kamarády, školou) tím, kde vyrůstáme a co jsme si prožili. Hodnoty se také mohou v průběhu života měnit, stejně tak jako naše potřeby. (Buček et al. 2019, str. 38)

Existují univerzální hodnoty? Ano i ne

Průzkumy ukazují, že lidé z různých míst světa sdílí podobnou strukturu hodnot, ale různým hodnotám přiřadí různou míru důležitosti (viz výzkum sociálního psychologa Milona Rokeache – 60. léta, nebo Shalom H. Schwartz – 90. léta, podrobněji viz Ondrušek a kol. 2014, str. 16-18). A stejně tak je to i v rámci zdánlivě jednotných společností či skupin jako jsou občané jednoho státu, školní třída, obyvatelé malé vesnice, křesťané či muslimové. V tom, že hodnoty jsou společné všem, spočívá možnost porozumění si i v situacích, kdy jsme s druhými ve sporu. Člověk, který akcentuje odlišné hodnoty než já, zná význam mé hodnoty, a opačně i já mám zkušenost s hodnotou, které si cení můj odpůrce. V hloubi duše dokážeme pochopit, co je pro druhého důležité. Znamená to, že pro člověka, který vyznává svobodu, je důležitá i bezpečnost, jednoho si však cení více než druhého, jedno je pro něj silnější motivací než druhé. (Malířová a kol. 2016, str. 14)

Jak hodnoty ovlivňují naše rozhodování a jednání?

Hodnoty jsou vedoucími principy a motivací našeho chování a podstatou našich postojů. Znamená to, že nám pomáhají orientovat se ve světě a rozhodovat se. Rozhodnutí pak mají reálný dopad na svět kolem nás. Naše jednání však může být v rozporu s našimi hodnotami, protože je ovlivňováno i jinými faktory, jako zvyky, sociální a historický kontext, vliv skupiny, prostředí, emocemi atd. (Malířová a kol. 2016, str. 13)

Okomentoval(a): [MK1]: Definice ze Základů společenských věd.

EVROPSKÁ UNIE
Evropské strukturální a investiční fondy
Operační program Výzkum, vývoj a vzdělávání

Námi vyznávané hodnoty, i když hrají významnou roli v našem rozhodování, neurčují ale naše jednání jednoznačně. Rozhodnutí pro budoucí jednání je vždy aktem naší svobodné vůle, která definitivně rozhoduje, zda něco učiní svým motivem. Jednání však nikdy není libovolné, vždy vyžaduje jisté oprávnění či ospravedlnění (tj. motivy), pohybuje se v jistém rámci toho, co je považováno za žádoucí či nežádoucí. Proto říkáme, že „jednáme na základě těchto hodnot“ či „v souladu s těmito hodnotami.“ I když jsou nám hodnoty vesměs zprostředkovány tradicí a společností, do níž se rodíme, neurčují naše jednání bezprostředně jako instinkty chování živočichů, ale vposled si je svobodně volíme. Můžeme je tedy i „přehodnocovat“, kritizovat či odmítat. (Němec, 2014)

Potřeby jako motivy jednání a rozhodování

Americký humanistický psycholog Abraham Harold Maslow se do paměti poválečných generací dostal díky své teorii hierarchie potřeb (1943), které nás motivují k veškerému našemu chování a jednání. Maslow věřil, že každý člověk má předpoklady k tomu, aby dosáhl životního naplnění, pouze k tomu musí překonat několik překážek v podobě naplnění nižších potřeb. Maslow rozdělil potřeby do pomyslné pyramidy podle toho, s jakou intenzitou na nás potřeby naléhají. V nižších patrech se nacházejí potřeby, které jsou důležité pro naše individuální i společenské přežití. Vyšší patra nejsou nutná pro přežití, ale přispívají k dlouhodobé spokojenosti a rozvíjí náš osobnostní potenciál. Ústředním principem této teorie je růst do vyšších sfér pomyslné pyramidy pouze za předpokladu uspokojení nižších potřeb. (Atkinson 2003, str. 471)

To, jakým způsobem zacházíme s uvědomováním a uspokojováním svých potřeb, je značně závislé na kultuře, ve které žijeme. Ta může některé potřeby upřednostňovat a jiné opomíjet (například konzumerismus -1- na úkor duchovna -5-). (Atkinson 2003, str. 471)

Proto, aby člověk mohl seberealizačně tvořit, není natolik nutná psychofyzická pohoda v daný moment, ale fakt, že si uspokojením základních nedostatkových potřeb jedinec prošel v průběhu svého života. Pokud tedy někdo prožije klidné dětství, nechybí mu základní zajištění, láska rodičů a úcta okolí (potažmo sebeúcta), získá pak předpoklady k úspěšnému uspokojování růstových potřeb. Může pak nastat situace, která vše dobré převrátí v katastrofu, ale najdou se (a našli) jedinci, kteří rostou na úkor těmto událostem. (Atkinson 2003, str. 471)

EVROPSKÁ UNIE
Evropské strukturální a investiční fondy
Operační program Výzkum, vývoj a vzdělávání

Co nám průzkum hodnot a potřeb může prozradit o nás a o naší společnosti?

Všichni interpretujeme svět skrze filtr našeho kulturního pozadí, hodnot a zkušeností. Z toho vyplývá, že na každé téma existuje více pohledů. Plné pochopení nějakého tématu tudíž není možné bez zkoumání jiných úhlů pohledu. To vyžaduje rozvoj:

- vědomí, že naše poznání se skládá pouze z jedné (i když možná dominantní) perspektivy
- uvědomění si vlastních hodnot a předpokladů
- respektu k různosti
- komunikační dovednosti, které zahrnují jak argumentaci vlastního stanoviska, tak schopnost respektujícího naslouchání (OXFAM 2015)

Poznávání hodnot pomáhá k poznávání společnosti, ve které žijeme.

Použitá literatura

ATKINSON, Rita L. *Psychologie*. Praha: Portál, 2003. ISBN 80-7178-640-3.

BUČEK, Ladislav, Klára HAMULÁKOVÁ, Klára ILLE, et al. *Občanský a společenskovední základ: přehled středoškolského učiva*. Druhé, aktualizované vydání. Brno: Edika, 2019. Maturity (Edika). ISBN 978-80-266-1401-2. str. 38-39

NĚMEC, V. (2014). Úloha hodnot ve společnosti in *Hodnoty, stát a společnost*. Ústí nad Labem: Acta Universitatis Purkynianae.

ONDRUŠEK, D. a kol. *Hornotové strety hrou*. [online] 2014. Dostupné z: <https://www.pdcs.sk/publikacie/detail/hodnotove-strety-hrou> (cit. 14.8.2021)

OXFAM. *Global Citizenship in the Classroom: A Guide for Teachers*. 2015. str. 9. Dostupné z: <http://www.oxfam.org.uk/education/global-citizenship/global-citizenship-guides> (cit. 14. 8. 2021).

Pekárková, A. (2007): *Přemýšlíme o hodnotách*. Dostupné z: http://www.odyssea.cz/soubory/c_lekce/11_1.pdf (cit. 15. 8. 2021).

MALÍŘOVÁ, Eva, Petra FRŮHBAUEROVÁ, Kristýna HRUBANOVÁ a DŽESTR. *Lidé v pohybu: metodika pro práci s tématy uprchlictví a migrace*. Praha: Junák – český skaut, Tiskové a distribuční centrum, 2016. ISBN 978-80-7501-098-8.

Encyklopedie migrace: *Hodnoty a lidské jednání*. [online] 2017. Dostupné z: <https://www.encyclopediaofmigration.org/hodnoty-lidske-jednani/> (cit. 14.8.2021)

SCHWARTZ, S. H. *Universals in the Content and Structure of Values: Theoretical Advances and Empirical Tests in 20 Countries*. 1992. *Advances in Experimental Social Psychology*, vol. 25, str. 1-65

2. hodina – Život na pustém ostrově, život dle společných hodnot, skupinové rozhodování

Skupinová komunikace

Fungováním skupinové komunikace a rozhodování ve skupině se zabývá sociální psychologie, základní poznatky shrnuje N. Haysová (2003, str. 43-66)

- Ideálně z hlediska komunikace funguje spolupráce ve skupině o velikosti 6-8 členů

EVROPSKÁ UNIE
Evropské strukturální a investiční fondy
Operační program Výzkum, vývoj a vzdělávání

- Nejúčinnější způsob komunikace při řešení problémů ve skupině je, když může každý mluvit s každým (viz studie Laevit 1951), nebo pokud informace procházely centrální pozicí. (Haysová 2003, str. 61)
- Jako při běžné komunikaci je důležité naslouchání a vzájemné respektování se.
- Někdy může skupině pomoci být efektivnější, pokud někdo řídí diskusi – usměřuje diskusi, zda se skupina drží zadaného tématu, dává všem prostor vyjádřit se, zapisuje výstupy z diskuze.

Záleží také na členech skupiny, kdo má autoritu, kdo uznává či neuznává autoritu. Skupinové rozhodnutí může ovlivnit člen, který má vyšší autoritu než ostatní např. učitel, šéf, starší žák apod. (Haysová 2003, 63)

Skupiny mají tendenci se uzavírat a utvrzovat se ve svém smýšlení (Haysová 2003, str. 62). Jsou pak méně otevřené k podnětům z vnějšku. Na sociálních sítích ale i mimo ně fungují tzv. „sociální bubliny“, v rámci kterých si utvrzujeme své postoje a hodnoty. Mylně je pak považujeme za hodnoty a postoje celé společnosti přesto, že v přátelích na Facebook máme jen omezený okruh lidí. (Gregor a Vejvodová 2018, str. 112)

Jak se uzavírání skupin bránit? Průzkumy ukazují, že společnosti, kde mají různé skupiny možnost se setkávat, jsou více otevřené změnám, efektivněji řeší problémy či konflikty ve společnosti.

Základní rozdíly mezi individuálním a skupinovým rozhodováním

- Individuální rozhodování může být rychlejší, rozhodujeme se sami za sebe, nejvíce nám rozhodnutí bude vyhovovat.
- Skupinové může přinést více návrhů, argumentů, je složitější, trvá déle, než se skupina dohodne.
- Skupinové rozhodnutí, ale nemusí být vždy to nejlepší. Skupinová diskuze může být ovlivněna silným řečníkem. Méně průrazné hlasy mohou být opomenuty. Skupiny mají tendenci se uzavírat a utvrzovat ve svých názorech, jsou pak méně otevřené vnějším podnětům.
- Záleží vždy na kontextu, ve kterém rozhodujeme, zda máme dost času na rozhodnutí, jsme k rozhodnutí nuceni – k rychlému rozhodnutí.

Více o skupinových procesech:

- HAYES, Nicky. *Základy sociální psychologie*. Vyd. 7. Přeložil Irena ŠTĚPANÍKOVÁ. Praha: Portál, 2013. ISBN 978-80-262-0534-0.
- GREGOR, Miloš a Petra VEJVODOVÁ. *Nejlepší kniha o fake news, dezinformacích a manipulacích!!!* 2. vydání. Brno: CPress, 2018. ISBN 978-80-264-2249-5.

2.1.3 Téma č. 2 (Jaké je to být uprchlíkem?)

1 hodina

Migrace, uprchlictví – Jaké je to být uprchlíkem?

Migrace je termín označující přesun jednotlivců či skupin osob v prostoru, přičemž jednotlivé podkategorie závisí na definici onoho prostoru. Pokud se jedná o přesun v rámci jednoho státu, tak tento jev nazýváme vnitrostátní migrací. Pokud občané opouští svůj domovský stát, například Českou republiku, s cílem usadit se v jiném státě, jedná se o emigraci. Pokud občané jiného státu cestují například do České republiky s cílem usadit se zde, jedná se o imigraci.

EVROPSKÁ UNIE
Evropské strukturální a investiční fondy
Operační program Výzkum, vývoj a vzdělávání

Rozlišujeme migraci nucenou a dobrovolnou.

- Nucená – způsobená vlivem přírodních katastrof, války, omezování lidských práv v zemi původu.
- Dobrovolná – ekonomičtí migranti, cestují do jiné země za prací, kvůli zlepšení životní úrovně.

Lidé přicházející do Evropy jsou z větší části ekonomičtí migranti. Má to logické důvody, trend je takový, že s ekonomickým rozvojem rovněž stoupá i intenzita migrace. Lidé žádají o azyl a ochranu v Evropě z důvodů, že jim hrozí pronásledování, porušování jejich práv či nebezpečí smrti v jejich rodných zemích, jsou označováni jako uprchlíci.

Většinu uprchlíků i část ekonomických migrantů přichází do Evropy nelegálními cestami (po moři – Středomořská cesta, Balkánská cesta). Většina nelegálních migrantů pochází ze třetích zemí (Sýrie, Tunisko, Afghánistán)

Česká republika je pro většinu uprchlíků z třetích zemí (Sýrie, Afghánistán, Pákistán) pouze tranzitní zemí (viz zprávy o migraci MVČR 2020). O azyl zde žádají především uprchlíci z Ukrajiny, Běloruska a jedná se o cca 100 lidí ročně. Ve srovnání s přechozími lety (kolem roku 2001) je to o mnoho méně, v tomto období se jednalo o tisíckovky uprchlíků ročně (kvůli válce v Jugoslávii). Do Česka přichází naopak mnohem více ekonomických migrantů, kteří sem míří za prací či kvůli sloučení rodin.

Kdo je uprchlík?

Uprchlík je osoba, která utekla ze své původní země před válkou či před životu nebezpečným pronásledováním založeným na rasových, náboženských, národnostních či politických důvodech či důvodu příslušnosti k určitým společenským skupinám a která může tuto skutečnost dokázat. Tato definice, ustanovená Mezinárodní úmluvou o právech uprchlíků z roku 1951 a Protokolem týkajícím se právního postavení uprchlíků z roku 1967, je v České republice užívána také při rozhodování o udělení mezinárodní ochrany (viz Azyl, Doplnková ochrana). Státem uznané osoby se statusem uprchlíka mají v mnoha ohledech práva a svobody podobné občanům státu, ve kterém žijí. Mezi jejich práva však nepatří právo volební či mnohá základnější práva – např. právo volného pohybu často omezené hranicemi uprchlického tábora či právo pracovat. Tato omezení v mnohém znemožňují integraci uprchlíků do společnosti (Encyklopedie migrace 2017).

Nelegální migrace

V současné debatě o migraci často slyšíme termín „nelegální imigrant“. Tento výraz poukazuje na fakt, že naprostá většina jednotlivců současné migrační vlny přichází do Evropy nelegálními cestami. Množství lidí, kteří na kontinent cestují za pomoci nelegálních prostředků, je však dáno nedostatečnou dostupností legálních cest do bezpečí. Dle Evropské charty základních práv (článek 18) má každý člověk právo požádat o azyl, nicméně v praxi je téměř nemožné dosáhnout evropské půdy legálně, pokud žadatel pochází z jedné z nejčastějších zdrojových zemí. Uprchlíci ze Sýrie, Eritrey, Afghánistánu, Palestiny a dalších zdrojových zemí mají jen minimální šanci na vízum dosáhnout, zejména díky podmínkám stálého příjmu v zemi původu, nutnosti dodat dokumenty, které mohou být nedostupné, či díky vysoké ceně víz, kterou konzuláty účtují. Nutnost získat speciální letištní tranzitní víza (Airport transit visa) vyžadovaná po občanech nejčastějších zdrojových zemí znemožňuje uprchlíkům zakoupení letu s přestupem v EU. Jelikož o azyl lze požádat pouze na území státu, který může mezinárodní ochranu poskytnout, jsou uprchlíci odkázáni na nelegální cesty za bezpečím a na pomoc převaděčských gangů. Jedním z řešení tohoto paradoxu by bylo širší využívání humanitárních víz. Uvažuje se také, aby se přestalo používat pojmu nelegální migrant (Encyklopedie migrace 2017).

Příběhy uprchlíků

EVROPSKÁ UNIE
Evropské strukturální a investiční fondy
Operační program Výzkum, vývoj a vzdělávání

- Na webových stránkách Encyklopedie migrace:
<https://www.encyclopediaofmigration.org/vsechna-hesla/#>
- Příběh českých židovských uprchlíků do USA v roce 1939:
<https://www.encyclopediaofmigration.org/dopisy-prahy-svedectvi-uteku-odloucenipronasledovani-prazske-zidovske-rodiny/>

Data o migraci

Podle údajů, které v červnu 2020 zveřejnila OSN (Globální trendy, UHNCR), je v současnosti celosvětově nuceně vysídleno nejvíc osob od konce druhé světové války. Své domovy muselo opustit celkem 79,5 milionu lidí, více než 1 % světové populace. Z nich 45,7 milionů bylo vysídleno uvnitř své vlastní země, ostatní hledali bezpečí za jejími hranicemi. Více než polovina z nich pochází ze tří zemí – Sýrie, Venezuely a Afghánistánu – a téměř polovinu z celkového počtu představují děti. Drtivá většina uprchlíků, 85 %, zůstává v rozvojových zemích. Nejvíce jich hostí Turecko, Kolumbie a Pákistán, jen malá část jich přišla do Evropy – především do Německa a Švédska.

Migrace nucená + ekonomická – polovina všech přistěhovalců světa míří jen do deseti zemí. První jsou USA, druhé Rusko, třetí Německo, čtvrtá Saúdská Arábie, páté Emiráty.

- UHNCR. Globální trendy. 2020. [online] Dostupné z: <https://www.unhcr.org/5ee200e37.pdf> (cit. 14. 8. 2021)
- Zprávy MVČR o migraci 2020. [online] Dostupné z: <https://www.mvcr.cz/migrace/clanek/ctvrtletni-zpravy-o-situaci-v-oblasti-migrace.aspx>

Použité zdroje

- Encyklopedie migrace. [online] Dostupné z: www.encyklopediaofmigrarion.org
- Člověk v tísní. Migrační statistiky. [online] Dostupné z: <https://www.clovekvtsni.cz/migracni-statistiky-4518gp>
- IOM Report 2014, str. 78. [online] Dostupné z: [IOM Report 2014, str. 78, .pdf](#)
- Dohoda EU z roku 1996. [online] Dostupné z: [Dohoda EU z roku 1996, .pdf](#)

2.1.3 Téma č. 3 (Průzkum názorů, naslouchání a sociální vnímání)

1. hodina

Zjišťování názorů druhých a vyjadřování vlastního názoru

Otázky pro „škálu Ano-Ne“

- Měl by každý pravidelně dostávat automatický plat, bez toho, aniž by pracoval?
- Měli by být zakázány tělesné tresty?
- Měl by existovat trest smrti?
- Měla by být zrušena povinná školní docházka?
- Mělo by být uzákoněno získat řidičské oprávnění od 16 let?

Otázky od žáků:

- Jsem proto, aby byla půl roku povinná vojenská služba pro všechny?
- Budu pokračovat pracovat v oboru, který studuji.

EVROPSKÁ UNIE
Evropské strukturální a investiční fondy
Operační program Výzkum, vývoj a vzdělávání

- Kdo by chtěl žít v diktatuře?
- Byli jste někdy v situaci, která byla v ohrožení života?
- Chtěli byste cestovat?
- Chtěli byste si dodělat maturitu?
- Jak se dnes všichni máte?

Komunikace tváří v tvář

Vzájemná komunikace a naslouchání je nejlepší prostředek, jak se vyvarovat chybám v usuzování o druhých i o světě. Vzájemným poznáváním dostáváme zpětnou vazbu, dozvídáme se něco o druhých, ale i o sobě. Můžeme si uvědomit, jak přemýšlíme, jaké máme předsudky i to, jak vznikají. Myslím/a jsem si, že je to tak, ale ono je to jinak. Vytváříme tak základnu pro efektivnější porozumění sobě samému, druhým lidem nebo třeba i řešení případných problémů. Uvědomujeme si, že existuje více pohledů na svět/problém/situaci.

Lidé jsou uzpůsobeni ke komunikaci tváří v tvář. Díky tomu umíme vnímat nejen proslov řečníka, ale také neverbální řeč těla, grimasy. Můžeme tak lépe pozorovat, zda je člověk, kterým k nám mluví upřímný, zda je sebejistý apod., je nám také jasný kontext tedy prostředí, ve kterém se bavíme (např. víme, zda jsme sami v soukromí nebo v okolí poslouchají další lidé). Díky moderním technologiím o tuto možnost poznávání často přicházíme. Navíc můžeme někdy člověka posuzovat pouze podle jeho profilu na sociálních sítích. Je třeba si ale uvědomit, že profil na sociálních sítích vypovídá o tom, jak daný člověk vnímá sám sebe, jaký by chtěl být a jak by chtěl, aby jej vnímali ostatní. To neznamená, že je to špatně, neznamená to, že je k nám záměrně neupřímný, ale ukazuje nám pouze část z toho, jaký je.

To, jakým způsobem vnímáme ostatní, jak s nimi komunikujeme se zabývá sociální psychologie a sociologie. Tyto obory se zabývají představami, které lidé mají o sociálním světě, tedy nejen o sobě a druhých lidech, ale také o vztazích mezi sociálními aktéry či o interpersonálních událostech (Baumgartner, 2008).

Jak se zbavit předsudků a stereotypů?

- Být otevřený novým informacím, být vnímavý nebo i samostatně vyhledávat informace, které nejsou konzistentní s běžnými stereotypy (především těmi negativními). Nebát se nebo nevyhýbat se za každou cenu společenskému kontaktu s konkrétními lidmi ze skupiny, o nichž si jednotlivec vytvořil stereotyp, nebo přímo předsudek. Uvědomovat si vlastní předsudky a stereotypy.
- Zkusit se podívat na svět očima druhého, pokusit se o empatii.
- Být si vědomi toho, že můžeme mít předsudky či vnímat ostatní stereotypně.
- Rozvoj pozornosti vůči odlišnostem.

Proč vlastně vznikají předsudky a stereotypy?

Částečně za to může náš mozek, který se nám tím snaží ulehčit od přemíry informací. Sociální percepcie neboli sociální vnímání je způsob vnímání jiných osob, který podléhá určitým zákonitostem. Patří sem tendence uvažovat o ostatních v určitých kategoriích, stereotypech a schématech, kde velkou roli hrají různé efekty vnímání, jako např. efekt prvního dojmu. Tyto „mentální zkratky“ nebo také heuristiky slouží jako „ekonomická opatření“, která lidem umožňují „udělat si o někom obrázek“ bez dlouhých úvah a přispívají ke snadnější orientaci v sociálním prostředí.

Stereotypy a předsudky jsou chyby v myšlení. Jak je možné, že se jich neustále dopouštíme?

Lidé jsou obklopeni velkým množstvím komplexních a často i nejasných informací a jednoduše hledají jednodušší vysvětlení. Tím také může docházet k redukci množství informací na pro daného jednotlivce

přijatelnou úroveň. A k tomu právě mohou sloužit obecnější kategorie, které se vztahují k ostatním lidem (např. tedy kategorie lidí určitého věku, pohlaví či etnického původu). Vytvoření přehlednější kategorie znamená, že člověk nachází úlevu v procesu informačního přesycení a v podstatě se tedy jedná o proces, který má své určité výhody. Problém nastává, když je kategorizace chybná a lidé si zformují nepřiléhavé stereotypy (Gough et al., 2013).

Učíme se jim prostřednictvím reakcí a komentářů sociálního okolí (rodiče, vrstevníci, média). Stereotypy a předsudky vznikají jako asociace mezi idejemi a city, které vůči určité kulturní skupině v našem prostředí existují. Stereotypy jsou snadno přijímány, protože vyžadují málo kognitivního úsilí a vytvářejí emocionální bezpečí a jsou obtížně odstranitelné ze stejných důvodů.

Předsudky a stereotypy jsou také významně posilovány pocitem ohrožení, který v nás druhá skupina vyvolává. Čím více je druhá skupina (kultura, menšina atd.) odlišná, tím větší pocit nebezpečí zažíváme, protože nerozumíme tomu, co si ti druzí myslí a proč reagují tak jak reagují. (Mousová)

Je těžké se jich zbavit, protože máme tendenci se v nich s ostatními, které považujeme za své (za členy své skupiny) utvrzovat.

Stereotypy

- Schémata tříd lidí (např. stereotyp extroverta, homosexuále nebo vysokoškolského profesora). Jedná se o miniteorie o tom, které jednotlivé rysy či chování se vyskytují spolu s jinými určitými rysy či chováním. Jedná se o schémata, podle kterých posuzujeme jednotlivce na základě jejich pohlaví, jejich/naší domnělé představy o jejich příslušnosti k určité skupině, barvy pleti, sexuální orientaci apod. Nebývají založeny na vlastní zkušenosti, nebo vychází z jednotlivých zkušeností. Pravděpodobněji si zapamatujeme působivou informaci než nevýraznou. Z nově přijatých informací si pamatujeme ty, které nás utvrzují v našich představách. Nemusíme si jich být vědomi a není úplně lehké se jich zbavit. V rámci sociálně kognitivní perspektivy autoři dochází k poznání, že lidé nové informace třídí již podle existujících schémat. Podle výzkumníků Hamiltona a Troliera, 1986 (cit. dle Gough et al., 2013) lidé věnují větší pozornost těm informacím, které potvrzují jejich již existující názory.
- Tato schémata ovlivňují naše vnímání, myšlení ale i chování a sociální interakci. Tím se také mohou naše stereotypy udržovat, pokud se při interakci s lidmi, které vnímáme stereotypním způsobem, může je naše chování přimět k tomu, aby naše očekávání splnili. Předpoklatí lidé mohou s druhými jednat způsobem, který vlastně vyvolá u druhých stereotypní chování podporující jejich předsudky – sebesenaplnující stereotyp. (Atkinson: 608-611)

Předsudky

- Předsudky jsou na rozdíl od stereotypů ve svém obsahu častěji negativní a zahrnují i emocionální složku. Předsudek je přisuzování vlastností objektu, člověku nebo skupině, bez toho, aniž bychom jej/je znali. Jinak řečeno se jedná o předpojatost, názorovou strnulost.

Pozitivní stereotypy máme většinou o „svých“ skupinách nebo o své skupině, máme tendenci přemýšlet o ní a o jejich členech pozitivně.

Skupiny lidí, mezi něž nepatříme, kteří se nám nepodobají, vnímáme je jako odlišné vnímáme častěji negativně. Nemusí to být sice pravidlo, ale studie psychologů to spíše potvrzují (studie Fiske a jejího týmu (Fiske, Cuddy, Glick and Xu, 2002). Např. bohaté lidi můžeme vnímat jako velmi schopné, ale nezbuzují u nás sympatie spíše soutěživost či žárlivost, hezcí upravení lidé zase mohou vzbuzovat sympatie, ale pochybujeme o jejich schopnostech („když se tolik zabývají svým vzhledem, nemohou

mít čas na nic jiného“). A pak kategorizujeme ostatní do skupin, které nám nejsou vůbec sympatické a vnímáme je jako neschopné, vzbuzují v nás nelibost a někdy i vztek (typicky jde o chudé, bezdomovce, násilníci) (Machovcová, 2018).

Tato teorie ukazuje určitý mechanismus, podle něhož máme tendenci stereotypy vytvářet (a sdílet), ty pak mohou mít praktický vliv, když například argumentujeme pro určitá opatření, nebo proto jakou určitá skupina osob potřebuje či naopak nepotřebuje pomoc.

Použitá literatura a zdroje:

ATKINSON, Rita L. *Psychologie*. Praha: Portál, 2003. ISBN 80-7178-640-3.

BAUMGARTNER, F.. *Sociální poznávání*. In *Výrost, J., Slaměník, I. (Eds.) Sociální psychologie*. Praha: Grada, 2008.

HAYES, Nicky. *Základy sociální psychologie*. Vyd. 7. Přeložil Irena ŠTĚPANÍKOVÁ. Praha: Portál, 2013. ISBN 978-80-262-0534-0.

FISKE, Susan. et al. *A model of (often mixed) stereotype content: Competence and warmth respectively follow from perceived status and competition*. *Journal of Personality and Social Psychology*, 82 (6): 878-902. 2002.

MACHOVCOVÁ, K. Odborný článek: Stereotypy a předsudky jako myšlenkové chyby. Metodický portál / Odborné články [online]. Zveřejněno: 16. 10. 2018. Dostupné z: <https://clanky.rvp.cz/clanek/c/G/21736/stereotypy-a-predsudky-jako-myslenkove-chyby.html> (cit. 14.8.2021)

2.1.4 Téma č. 4 (Referendum, Zastupitelský model vs. přímá demokracie)

1. hodina

Život ve středověkém městě

Ve středověku existovala královská i poddanská města. Poddanská města zakládali většinou šlechtici nebo církve. Lidé, kteří ve městech bydleli a spravovali je, měli zvláštní práva. Středověké evropské město bylo na vrcholu svého rozkvětu ve 20. letech 14. století. Nebylo rozlehlé, počet obyvatel obvykle dosahoval pěti tisíc (Mundy 2008, str. 159).

Město bylo komunikačním průsečíkem života celé oblasti, středisko výroby, obchodu (s venkovem), obrany, vzdělávání a dopravy. Panovníci je zakládali kvůli upevnění své moci a k pozdvižení celého kraje, oblasti. Ve středověkém městě žili **obchodníci (kupci), řemeslníci, šlechta, vojáci, královští či panští úředníci a duchovenstvo**. Samozřejmě, že k městskému lidu patřili zámožní i chudí, to však nenarušovalo zásadu rovnosti před zákonem o nic víc než dnes. (Hay 2010, str. 48)

Města vznikala v místě brodů říčního meandru na obchodních stezkách, v místě soutoků řek nebo alespoň řeky a potoka, na strategických místech s výhledem do krajiny a také u dolů rud či na místě, kde byly k dispozici suroviny např. kamenná sůl nebo křemen na výrobu skla. Později se města formovala u klášterů, u hradů nebo na zeleném drnu, tj. na nově vybraném místě, na kterém ještě žádné město nebylo a nacházel se zde jen les nebo louka. Spolu se vznikem měst se objevila i nová vrstva společnosti: měšťané.

Zámožní měšťané, obchodníci (patriciové)

EVROPSKÁ UNIE
Evropské strukturální a investiční fondy
Operační program Výzkum, vývoj a vzdělávání

- Patricij označuje zámožného měšťana, společensky a ekonomicky nejvlivnější skupiny, které se koncem 13. století objevily ve větších městech. Jednalo se o obyvatele, kteří zbohatli díky obchodu, vlastnili část městského majetku, měli vliv na městskou správu. Uzavírali sňatky se šlechtou. Patricijové získávali majetek na venkově a uzavírali manželství s příslušníky aristokracie, z níž jejich předci někdy pocházeli. (Hay 2010: str. 48)

Chudina

- Jednalo se především o dělníky, venkovany, kteří přišli do města pracovat či lidi s tělesným postižením (Hoffman 2009, s. 330). Chudé tvořili většinou mladí, noví přistěhovalci a další lidé „na okraji“, kteří se jen zvolna a nikdy ne úplně integrovali do obchodních, podnikatelských a profesních struktur. Jejich počet v období ekonomického napětí kolem roku 1300 vzrostl a představoval hrozbu v podobě kriminality a občanského násilí. V případě těchto „ničemných“ osob, čili „spodiny“, bez trvalého zaměstnání a se sklonem ke špatnosti, se nešetřilo tělesnými tresty.

Církev ve městě

- Ve městech sídlilo duchovenstvo i světská vláda. Smysl života jedince jako součásti společnosti se ve středověku komplexně objasňoval v oblasti náboženské. Architektonicky mělo být město odrazem boží obce. Součástí každého města byl kostel a radnice. (Mundy 2008, str. 13)

Způsob správy měst ve středověku.

- Městskou radu tvořili většinou zástupci ze všech skupin – měšťané (obchodníci a řemeslníci), rytíři a šlechtici. Nicméně největší vliv měli většinou ti nejmajetnější. Města mohla být i částečně politicky nezávislá na panovníkovi, například hanzovní města v Německu (svaz obchodních měst na severu Německa) či města v Itálii (Hay 2010,70).
- Středověká města měla částečně svobodnou správu. Měla městskou radu, kde zasedali urození měšťané (bohatí obchodníci, zástupci řemeslných cechů či šlechtici). Obyvatelům města byla přiznána občanská práva. Pro města byly typické volené poradní sbory, jež měly soudní a výkonné pravomoci (městské rady měly 4 až 24 členů). V Německu stál v čele města purkmistr/starosta/rychtář, který byl obvykle královským úředníkem, později byl volen městskou radou a následně schválen králem. Italským městům vládla patricijská bratrstva (patricij = zámožný měšťan), která si volila hlavu města – podestu. Radní městské rady volili měšťané – rozumějme počestní obchodníci či řemeslníci. Chudí lidé, dělníci či ženy volební právo neměli. Ve středověkých městech a na vesnicích přesto bylo možné pozorovat významné republikánské a dokonce demokratické prvky. (Mundy 2008, 168)

Morové epidemie ve středověku

Ve středověku nebyly krysy vnímány jako původci, přenašeči moru, nevědělo se, jak je dýmějový mor přenášen. Krysy byly vnímány spíše jako zloději jídla než přenašeči nemocí. Cantor (2005) uvádí, že kvůli moru se i vypalovala i města. Lidé ve středověku považovali krysy jen za zloděje jídla, nikoliv za přenašeče nemocí. Za přenašeče moru byli častěji označováni malomocní či židé. Morem byly myšleny všechny infekční choroby (neštovice, plicní mor). Bakterie moru se vyskytuje v půdě, ale přenáší jí nejruznější hlodavci a malí savci prostřednictvím parazitů, jako jsou blechy. Pokud se bariéra mezi přírodním výskytem moru (tzv. lesní mor) naruší, a nemocná zvířata se dostanou do kontaktu s lidmi, stanou se dalšími přenašeči hlodavci, žijící v kontaktu s lidmi, tedy myši, krysy, potkani apod., nyní již s blechami, které útočí i na člověka. (Bergdolt 2002, s. 13)

Mor se ve 14. století rozšířil z Itálie. Lidé o něm neměli dost informací a tehdejší medicína si s ním neuměla poradit. Existovala drobná preventivní opatření. Nejčastěji to obnášelo izolace domů, v nichž se nacházeli morem nemocní a byl zakázán vzájemný styk nemocných a zdravých. (Wondrák 1999, s. 18)

V současné době se vědci domnívají, že přenašeči nemuseli být pouze krysy, respektive jejich paraziti – blechy, ale mohly to být i lidské blechy či podkan. Záleželo také na typu moru. Některé se šířily právě přes kousnutí parazitem či hlodavcem (dýmějový mor), jiné kapénkovou infekcí mezi lidmi.

Použitá literatura

HAY, Denys. *Evropa pozdního středověku 1300-1500*. Praha: Vyšehrad, 2010. Dějiny Evropy (Vyšehrad). ISBN 978-80-7021-986-7.

Hoffman, F.: *České město ve středověku*, Praha 1992

Hoffman, R.: *Středověké město v Čechách a na Moravě*, 2009

MUNDY, John Hine. *Evropa vrcholného středověku 1150-1300*. Praha: Vyšehrad, 2008. Dějiny Evropy (Vyšehrad). ISBN 978-80-7021-927-0.

WONDRÁK, Eduard. *Historie moru v českých zemích: o moru, morových ranách a boji proti nim, o zoufalství, strachu a nadějích i o nezodpovězených otázkách*. Praha: Triton, 1999. ISBN 80-7254-073-4., s. 18.

Mýtus o kryších, které šířily mor, padá. Za středověkou epidemii mohl zřejmě člověk — ČT24 — Česká televize. ČT24 — Nejdůvěryhodnější zpravodajský web v ČR — Česká televize [online]. Copyright © [cit. 19.8.2021]. Dostupné z: <https://ct24.ceskatelevize.cz/veda/2363686-mytus-o-kryсах-ktere-sirily-mor-pada-za-stredovekou-epidemii-mohl-zrejme-clovek>

Literatura o moru

BERGDOLT, Klaus. *Černá smrt v Evropě: velký mor a konec středověku*. Přeložil Jan HLAVIČKA. Praha: Vyšehrad, 2002. Kulturní historie. ISBN 80-7021-541-0.

CANTOR, Norman F. *Po stopách moru: černá smrt a svět, který zrodila*. Přeložil Gerik CÍSAŘ. Praha: BB art, 2005. ISBN 80-7341-416-3.

2. hodina

Legenda o Krysařovi a město Hameln

Hameln je německé město ležící v Dolním Sasku. První zmínky o městě pocházejí z 9. století a skutečně se ve středověku stalo bohatým obchodním centrem Hanoverského království a později hanzovním městem. Město je proslulé legendou o krysařovi, který odtud údajně měl někdy ve 13. století odvést 130 chlapců a dívek. Krysy se do příběhu dostaly až ve verzi z doby kolem roku 1559, v předcházejících zmínkách o nich chybí, stejně tak se až později uvádělo, že děti měli údajně zmizet na nedalekém kopci Koppelberg. Základ může mít pověst v německé středověké kolonizaci, kdy mladí lidé odcházeli na východ do míst méně obydlených, odkud se již nevrátili. S příběhem je spojena hypotéza archiváře Wolfganga Wanna (1903–1976), že pochod dětí (mladých lidí a adolescentů) z

EVROPSKÁ UNIE
Evropské strukturální a investiční fondy
Operační program Výzkum, vývoj a vzdělávání

Hameln do neznáma vedl na Moravu, kde nedaleko Vyškova existovala ve středověku osada Hamlíkov – Hämlingen.

Nejslavnější verze příběhu jsou připisovány bratrům Grimmovým, v angličtině Robertu Browningovi. V Česku je známá próza Viktora Dyka Krysař.

Ras nebo pohodný – ve středověké společnosti byl vnímán jako nepočetný člověk, přesto že vykonával pro společnost nepostradatelné činnosti. Odstraňování zdechlin, mrtvol popravených a sebevrahů, stahování padlých zvířat, odchyt a likvidace potulných psů, koček a také byl někdy pověřen likvidací krys. Potomci rasů nemohli být přijati do řemeslnických cechů, vyučit se řemeslu. Prakticky byly vyloučeni ze společenského života. Pohodní žili povětšinou stranou lidských obydlí. Sociální izolace vedla k uzavření rodiny a pohodnictví přecházelo z otce na syna. (Dülmen 2003, str. 51-52)

Použité způsoby účasti v rozhodování v příběhu o Krysařovi

Diskuze (Co dělat s přemnoženými krysy? 1. schůze městské rady)

Diskuze – dohaduje (smlouvu). V diskuzi je snahou zmírnit svá stanoviska, najít odpovědi a dojít k závěru, že účastníci se mohou zavázat k podpoře nalezeného řešení. Diskuze klade důraz na obhajobu a respekt k odlišným stanoviskům a zároveň umožňuje kreativní konflikt. Názorům druhých diskutéři naslouchají především za účelem odlišení vlastní perspektivy prezentované v diskuzi. Čím více perspektiv se v diskuzi objeví, tím lépe. (Active Citizens, str. 124)

„K základním podmínkám diskuze totiž patří, že kdo do ní vstupuje, zavazuje se, že je (v zásadě) ochoten nejen přesvědčit ty druhé, ale – představte si – nechat se přesvědčit sám. Vstoupit do diskuze je tedy statečný, téměř rytířsky odvážný krok, sázka o velkou věc, někdy dokonce hra o vlastní totožnost.“ (Sokol 2014)

Jednotlivec jako občan má právo účastnit se a i vystoupit na zastupitelstvu – vyjádřit se k určité věci, nebo přednést svůj návrh zastupitelstvu. Vystoupit smí občan, ale až na konci hlasování zastupitelstva. Občané mají také právo ať už jako jednotlivci nebo jako spolky účastnit se diskuzí a zapojovat se formou připomínek do přípravy územního a strategického plánu obce (tj. plán rozvoje města na určité období cca 5 let)

Debata (při 2. a 3. schůzi městské rady) – rozděluje, analyzuje, vytváří opozici, obhajuje. Debata přiměje účastníky zaujmout určitou pozici, stát si za ní a soutěžit o to, čím pohled na věc (názor, řešení atd.) je lepší. Snahou debatujících je zvítězit nad oponentem a obhájit svou pravdu pomocí argumentů a odhalování slabín v argumentaci druhé strany. Debata umožňuje hlubší ponoření do tématu a analýzu jeho různých aspektů. Vychází přitom z předpokladu, že existuje pouze jedno správné řešení a jedinec či skupina, která ho zná. Debata má obvykle konkrétní závěr. (Active Citizens, str. 124)

Jak dosáhneme fungujícího dialogu?

- Sdílením a oceněním názorů a zkušeností všech účastníků dialogu,
- kladením otázek a nasloucháním odpovědí,
- upozaděním vlastního pohledu na věci a ochotou najít společné porozumění.

Veřejné hlasování

Všichni vidí, jak ostatní hlasovali. Může to vytvářet tlak na hlasujícího, aby se neztrapnil. Běžně probíhá na zastupitelstvech měst a obcí, v parlamentu. Slouží jako kontrola občanům, zda politici hlasují, tak aby naplnily své předvolební sliby a politický program.

EVROPSKÁ UNIE
Evropské strukturální a investiční fondy
Operační program Výzkum, vývoj a vzdělávání

Referendum

Je prvkem přímé demokracie, kdy mohou o určitém problému v hlasování Pro či Proti hlasovat všichni občané. Jako příklad přímé demokracie je označována správa starověkých Athén, nicméně, ani tam ale nerozhodovali všichni obyvatelé žijící ve městě, ale pouze svobodní muži. V současnosti je systém přímé demokracie uplatňován ve Švýcarských kantonech. Ve Švýcarsku mohou občané navrhnout vlastní nové zákony včetně zákonů rušících existující zákony. Občané zde také mají možnost vetovat již schválený zákon, který ale ještě nevstoupil v platnost.

Výhody:

- Občané rozhodují sami za sebe. Nerozhoduje za ně nikdo jiný, třeba zkorumpovaný či neschopný politik
- Referendum může vést k oživení veřejné debaty o celé řadě důležitých otázek, které se týkají všech občanů
- Komplikované otázky mohou být jen stěží redukovány do dvou alternativ.
- Přímá demokracie ve větší míře vtahuje občany do rozhodování.
- Přímá demokracie nutí volené zástupce v parlamentu či v zastupitelstvu brát větší ohled na názor obyčejných lidí.
- Zájmové skupiny mobilizují občany jen pro své vlastní zájmy.

Nevýhody:

- V referendu jsou občané většinou nuceni vybrat si jen mezi dvěma alternativami. Hlasují často buď ano, nebo ne. Referendum tak může vést k rozdělení společnosti na dva nesmiřitelné tábory.
- V zastupitelské demokracii je možné vyjednat kompromis mezi různými možnostmi řešení problému.
- Některé otázky mohou být velice složité a odpovědné rozhodnutí vyžaduje odborné kompetence, které běžní občané nemají.
- Občané mohou být před referendem ovlivňováni působením nepravd, polopravd či lží, které šíří demagogové. Výsledek referenda tak může být zkreslen šířením těchto mylných informací, které mohou běžné občany mást.

Místní referendum je nástroj, kterým mohou občané přinutit samosprávu jednat. Zpravidla mu předcházejí kroky popsané v manuálu Nástroje pro komunikaci občana se státní správou. Pokud všechny snahy o domluvu se zastupitelstvem selžou, nedaří se najít společnou řeč a spojení k prosazení potřeb občanů, mohou se občané pokusit zavázat zastupitelstvo k činu místním referendem.

- Hlasovací právo má každá osoba, která má právo volit do zastupitelstva obce
- Koná se tajným hlasováním
- Může jej vyhlásit zastupitelstvo nebo přímo občané
- Aby sami občané mohli vyhlásit referendum je třeba nasbírat podpisy:
 - o do 3 000 obyvatel 30 % oprávněných osob,
 - o do 20 000 obyvatel 20 % oprávněných osob,
 - o do 200 000 obyvatel 10 % oprávněných osob,
 - o nad 200 000 obyvatel ... 6 % oprávněných osob.
- Otázka navržená pro místní referendum musí být jednoznačně položena tak, aby na ni bylo možno odpovědět slovem "ano" nebo slovem "ne".

EVROPSKÁ UNIE
Evropské strukturální a investiční fondy
Operační program Výzkum, vývoj a vzdělávání

- Je třeba účasti alespoň 35% osob oprávněných hlasovat
- Rozhodnutí v místním referendu je závazné pokud pro ně hlasovala nadpoloviční většina oprávněných osob, které se místního referenda zúčastnily.

V České republice může parlament rozhodnout o konání referenda na základě vydání speciálního zákona vytvořená pouze pro dané referendum, např. hlasování o vstupu do Evropské unie.

Příklady:

- Z celkového počtu 32 688 osob oprávněných hlasovat v místním referendu v Praze 7 se referenda o nové radnici zúčastnilo 14 540 občanů (44,5 %), tedy více než zákonem požadovaných 35 %.
- Referendum o vstupu České republiky do Evropské unie proběhlo 13. a 14. června 2003. Přes 77 % hlasujících členství podpořilo a ČR tak vstoupila do Evropské unie 1. května 2004.
- Souhlasíte s tím, aby město Plzeň bezodkladně podniklo veškeré kroky v samostatné působnosti, aby nemohlo dojít k výstavbě obchodního zařízení na místě Domu kultury Inwest? Celkový počet oprávněných osob byl 132929. Celkový počet odevzdaných platných hlasů byl 54490. Celkový počet platných hlasů s odpovědí ANO: 35543, celkový počet odevzdaných platných hlasů s odpovědí NE: 18744.
- Jste pro přemístění plaveckého stadionu (akvaparku) v Písku ze stávající lokality pod historickými městskými hradbami na jiné místo a po dobu výstavby nového zachování provozu v plaveckém stadionu stávajícím? Výsledek: Místního referenda se zúčastnilo 44,50 % osob zapsaných v seznamech oprávněných osob. V místním referendu k uvedené otázce hlasovalo ANO 9 471 osob, což činí 88,03% oprávněných osob, které se referenda zúčastnily a 39,18% osob zapsaných v seznamech oprávněných osob. Celkový počet platných hlasů pro odpověď NE činil 1 042 osob.

V klasickém pojetí je přímá demokracie protipólem zastupitelské demokracie (forma demokracie v ČR). Existuje ještě také pojem participativní demokracie, což je model zastupitelské demokracie, který je doplněn o „přímé prvky“, kterými je občan vtahován do spurozhodování (například plánování veřejných prostranství s veřejností, referendum, přímá volba).

Další podklady pro pedagogy k tématu:

- Zastupitelská a přímá demokracie. Dostupné z: - <http://odpovedneobcanstvi.cz/tema-7/>
- Tajemná legenda o krysařovi: Došel z Hameln až na Moravu? | 100+1 zahraniční zajímavost. *100+1 zahraniční zajímavost* [online]. Copyright © Extra Publishing, s. r. o. 2007 [cit. 01.11.2021]. Dostupné z: <https://www.stoplusjednicka.cz/tajemna-legenda-o-krysarovi-dosel-z-hameln-az-na-moravu>
- Jak vyhlásit místní referendum? Otázky vhodné pro referendum. [online] – www.frankbold.cz

Použitá literatura a zdroje:

DÜLMEN, Richard van. *Bezpeční lidé: o katech, děvkách a mlynářích: nepočestnost a sociální izolace v raném novověku*. Praha: Dokořán, 2003. Bod (Dokořán). ISBN 80-86569-43-8.

J. PEŇÁS: Krysař na cestách aneb Hameln bez myší. Lidovky.cz [online]. 15. června 2013 [cit. 1.11.2021] Dostupné z: http://www.lidovky.cz/nazory/krysar-na-cestach-aneb-hameln-bez-mysi.A130612_184353_In_nazory_izl

EVROPSKÁ UNIE
Evropské strukturální a investiční fondy
Operační program Výzkum, vývoj a vzdělávání

MINISTERSTVO ŠKOLSTVÍ,
MLÁDEŽE A TĚLOVÝCHOVY

Metodika programu Active Citizens. Publikace - Člověk v tísní. *Pomáhejte s námi - Člověk v tísní* [online]. Copyright © [cit. 19.11.2021]. Dostupné z: <https://www.clovekvtisni.cz/metodika-programu-active-citizens-1252pub>

SOKOL, J. Co byla, co je – a co není „občanská společnost“ 2014 [online] Jan Sokol. Jan Sokol | Prof. Jan Sokol, Ph.D., CSc [online]. Dostupné z: <http://www.jansokol.cz/2014/03/co-byla-co-je-a-co-neni-obcanska-spolecnost/>

Zákon o místním referendu Zákon č. 22/2004 Sb. – www.zakonyprolidi.cz

2.2 Tematický blok č. 2 (Nástroje nesouhlasu) – 2 hodiny

2.2.1 Téma č. 1 (Nesouhlasící jednotlivec v demokratické společnosti)

1. a 2. hodina – Reflexe příběhu o Krysařovce

V demokratické společnosti mají občané několik nástrojů a práv ohradit se vůči rozhodnutím vlády, zastupitelů či úřadů, případně mají i právo rozhodovat přímo o své obci či městě právě prostřednictvím referenda.

- Petice
- Shromáždění (demonstrace)
- Spolky
- Referendum
- Využití práv občana obce nebo kraje
- Využití práva na informace
- Správní řízení (žaloba obce, města nebo vlády u soudu)
- Podněty a stížnosti zodpovědným orgánům, zastupitelům, poslancům, ombudsmanovi apod.
- Vystoupení na veřejném projednání např. při schvalování územního plánu nebo posouzení vlivu výstavby stavby/silnice na životní prostředí

Jako jednotlivci mají možnost odvolat se proti rozhodnutí vlády, zastupitelstva či městského/obecního úřadu také prostřednictvím soudu či ombudsmana. Před tím, než proběhne rozhodnutí mohou jako jednotlivci napsat podnět zastupitelům, premiérovi, poslanci.

Ombudsman

Veřejný ochránce práv. Pomáhá jednotlivcům či menšinám. Doporučení ombudsmana, Připomínky k zákonům, Vyjádření pro mezinárodní orgány, Vyjádření pro Ústavní soud, Výzkumy ombudsmana, Zprávy z návštěv zařízení a Čtvrtletní informace o činnosti pro Poslaneckou sněmovnu. Měl by zlepšovat vztah mezi občanem a státní mocí.

Ombudsman může podat žalobu proti rozhodnutí správního orgánu, pokud prokáže závažný veřejný zájem (§ 66 odst. 3 soudního řádu správního). Žalobu proto podává výjimečně (pečlivě ji zvažuje). Nezastupuje při tom žádného z účastníků. Ve své věci většinou může každý podat správní žalobu sám.

EVROPSKÁ UNIE
Evropské strukturální a investiční fondy
Operační program Výzkum, vývoj a vzdělávání

Ombudsman je člověk, který pomáhá lidem. Má kancelář v Brně, ale pomáhá lidem z celé České republiky. Pomůže a poradí vám, když máte potíže s úřady. Ombudsman pomůže, když se k vám někdo chová hůř než k ostatním lidem. Také poradí a pomůže, když jste někde zavřeni a chovají se tam k vám špatně.

Ochránce je nezávislý a nestranný – nepodléhá politickým tlakům a je zodpovědný pouze Poslanecké sněmovně. V rámci prošetřování stížností má právo nahlížet do úředních či soudních spisů, žádat úřady o vysvětlení, může bez ohlášení provádět místní šetření apod. Díky těmto pravomocem dokáže důkladně analyzovat problém, odhalit jeho příčiny a navrhnout řešení. I když není sám oprávněn vydávat rozhodnutí nebo rušit či měnit chybná rozhodnutí úřadů, v naprosté většině případů vedou jeho šetření k úspěšnému konci a úřady své chyby obvykle samy napraví.

Když ombudsman nepomůže, nastupuje správní soud.

Ombudsman se může obracet na vládu. Činí tak ve třech případech:

- 1) Informuje vládu o tom, že některé ministerstvo nepřijalo po šetření ombudsmana dostatečná opatření k nápravě konkrétního pochybení.
- 2) Vyrozumívá vládu o systémovém problému, kdy ministerstvo nepřijalo dostatečná opatření k nápravě obecné nezákonné správní praxe. Vládu pak ombudsman žádá, aby uložila ministru správní praxi změnit.
- 3) Doporučuje vládě přijmout, změnit nebo zrušit určitý zákon, případně nařízení nebo usnesení vlády. Vládu pak ombudsman žádá, aby zavázala příslušné ministerstvo k potřebným legislativním pracím.

Pravomoci

Ochránce má možnost provádět nezávislá šetření v daných věcech a provádí nápravu chyb veřejné správy pomocí neformálních návrhů či doporučení a zejména pak prostřednictvím veřejného tlaku na dané instituce, kdy má možnost veřejně vyzvat instituce, které pochybily, k nápravě. Krajiním prostředkem je možnost návrhu zahájení soudního jednání.

Nemá však právo rušit či měnit rozhodnutí úřadů a vstupovat do soudních sporů. Také nemůže být považován za odvolací instanci a nemůže ovlivnit výkon soudní moci. Může ale podat k Ústavnímu soudu návrh na zrušení podzákonného předpisu (nařízení vlády, vyhláška) nebo jeho jednotlivých ustanovení.

Podnět

Veřejný ochránce práv jedná na základě

- podnětu fyzické nebo právnické osoby adresovaného jemu
- podnětu adresovanému poslanci nebo senátorovi, který mu jej dále postoupil
- podnětu adresovanému některé z komor Parlamentu, která mu jej dále postoupila z vlastní iniciativy

Podnět lze podat písemně či ústně do protokolu. Obsahem podnětu by měly být zejména osobní údaje stěžovatele, vylíčení podstatných okolností případu, kdy jsou žádoucí doklady o jeho průběhu ve formě kopií dokumentů a dokumentace komunikace s jinými úřady a doklad o neúspěšné žádosti o nápravu. Podněty k ombudsmanovi jsou zproštěny poplatků.

Elektronicky: <https://www.ochrance.cz/podejte-stiznost/>

EVROPSKÁ UNIE
Evropské strukturální a investiční fondy
Operační program Výzkum, vývoj a vzdělávání

MINISTERSTVO ŠKOLSTVÍ,
MLÁDEŽE A TĚLOVÝCHOVY

Dopis (co musí obsahovat: https://frankbold.org/poradna/spravni-rizeni/spravni-rizeni/opravne-prostredky-ve-spravnim-rizeni/rada/kdy-a-jak-se-obratit-na-verejneho-ochrance-prav#Co_mus%C3%AD_obsahovat_podn%C4%9Bt)

Příklady, co řeší ombudsman

- ombudsmanka se zabývala změnou fasády historického domu „U Zlaté koule“, kdy toto šetření zahájila ze své vlastní iniciativy. Fasáda tohoto domu měla být výrazně změněna a Veřejná ochránkyně práv se domnívala, že došlo k porušení stavebního zákona, protože „stavebními úpravami uliční fasády byl změněn vzhled stavby, aniž by pro tyto práce vydal příslušný stavební úřad patřičné povolení“.
- šetření ohledně odběru DNA policistům, kdy jeden z nich anonymně ombudsmanku informoval, že na Plzeňsku přišla hromadná výzva adresovaná všem policistům příslušného území, ve které je požadováno odevzdání vzorku DNA každého takového policisty. Navíc v této výzvě byla uvedena sankce za neodevzdání v podobě ukončení služebního poměru.
- oblast doplatků na bydlení, kdy se na Veřejnou ochránkyni práv obrátila stěžovatelka, které nebyl doplatek na bydlení přiznán. K této skutečnosti došlo proto, že Úřadu práce České republiky, konkrétně krajské pobočce v Brně, byla předložena smlouva nazvaná „smlouva o podnájmu bytu“. Zmiňovaný Úřad práce měl s touto smlouvou problém, protože byla uzavřena mezi majitelem bytu a stěžovatelkou, tudíž reálně nešlo o smlouvu o podnájmu, ale o smlouvu nájemní. Úřad práce tak žádost zamítl. Ombudsmanka v tomto jednání shledala pochybení, protože dle jejího názoru měla být smlouva posuzována podle svého obsahu a ne dle uvedeného názvu či označení.
- Nucená sterilizace romských žen (v roce 2005, Otakar Motejl)

Správní soud

Řeší spory s veřejnými orgány, úřady. Většinou se na něj obrací jednotlivci, či zástupci veřejnosti (jedná se např. o zástupce skupiny občanů, kteří nejsou spokojeni s rozhodnutím veřejného orgánu, mohou to být např. menšiny).

Správní žalobou se dá bránit také proti nečinnosti nebo nezákonnému zásahu správního orgánu. Dále správní soudy rozhodují ve volebních věcech a ve věcech místního referenda, ve věcech politických stran a politických hnutí a o zrušení opatření obecné povahy (něco mezi rozhodnutím a právním předpisem, např. územní plán obce, návštěvní řád národního parku nebo místní úprava dopravního značení).

Nejvyšší správní soud rozhoduje také kompetenční spory (o to, který správní orgán má konat). Městský soud v Praze nově rozhoduje také o zrušení služebního předpisu (předpis, který určuje organizační věci státní služby, zavazuje hlavně státní zaměstnance).

Je rozhodnutí krajského soudu ve správním soudnictví konečné?

Ne. Pokud Vám krajský soud nevyhoví, můžete žádat zrušení jeho rozhodnutí kasační stížností k Nejvyššímu správnímu soudu (s výjimkou rozhodování ve volebních věcech). Pokud ani tak neuspějete, můžete podat ústavní stížnost k Ústavnímu soudu.

Příklady

- Například rozhodování o platnosti Plzeňského referenda – zastupitelé nechtěli referendum uznat, byly žalovány zástupcem veřejnosti a spor prohráli. Referendum je platné.

EVROPSKÁ UNIE
Evropské strukturální a investiční fondy
Operační program Výzkum, vývoj a vzdělávání

- Rozhodnutí o vyhlášení výjimečného stavu kvůli koronavirové pandemii – bylo uznáno, že výjimečný stav bylo ministerstvem zdravotnictví vyhlášen protiprávně.
- Žaloby na českou vládu na nečinnost v ochraně životního prostředí v květnu 2021. (<https://www.klimazaloba.cz/>)
- Soudní přezkum vyvlastnění.
- Žaloba proti rozhodnutí správního orgánu (dále jen „žaloba“) je jedním z klasických nástrojů systému brzd a protivah typických pro demokratické právní státy, který umožňuje soudní moci přezkoumávat činnost moci výkonné spočívající v oblasti autoritativního rozhodování o právech a povinnostech formou rozhodnutí.
- Žaloba romských žen státu ČR kvůli odmítnutí vyplacení finančního odškodného za nucenou sterilizaci.

V České republice se jedná o ústavně zaručený institut práva na soudní přezkum rozhodnutí orgánů veřejné správy (čl. 36 odst. 2 Listiny základních práv a svobod), který zajišťují správní soudy v řízení podle zákona č. 150/2002 Sb., soudního řádu správního, ve znění pozdějších předpisů (dále jen „s. ř. s.“). Zároveň se jedná o nejrozsáhlejší agendu správního soudnictví.

Účelem institutu je zajistit jednotlivcům (fyzickým a právnickým osobám) prostředek k ochraně jejich veřejných subjektivních práv, do kterých správní orgán zasáhl svým rozhodnutím (§ 65 odst. 1 s. ř. s.).

Žalobce se může žalobou domáhat zrušení rozhodnutí správního orgánu, snížení uloženého trestu za správní delikt či upuštění od něho nebo vyslovení nicotnosti rozhodnutí správního orgánu.

- Žaloby na nečinnost úřadů,
- Žaloby na nezákonný zásah správního orgánu
- Azylové spory

Žalobu k civilnímu („běžnému“) soudu lze podat, pokud správní orgán rozhodl o sporu nebo jiné věci, která vyplývá ze soukromého práva. Například když má přes Váš pozemek vést dálnice, stavební úřad Vám ho může správním rozhodnutím vyvlastnit (vzít) a přiznat Vám za něj náhradu v penězích. Když nesouhlasíte se samotným vyvlastněním, můžete podat správní žalobu. Když ale nesouhlasíte s rozhodnutím o tom, kolik Vám má nový vlastník zaplatit za pozemek (i když je to stát), je to soukromoprávní spor o peníze, proto byste podávali žalobu k civilnímu soudu. Soud pak tutéž věc, o níž rozhodl správní orgán, sám znovu projedná a přímo o ní rozhodne (tedy například určí výši náhrady).

Použitá literatura a zdroje:

BUČEK, Ladislav, Klára HAMULÁKOVÁ, Klára ILLE, et al. *Občanský a společenskovední základ: přehled středoškolského učiva*. Druhé, aktualizované vydání. Brno: Edika, 2019. Maturity (Edika). ISBN 978-80-266-1401-2. (str. 98)

Zákon č. 150/2002 Sb. Zákon soudní řád správní

Zákon č. 349/1999 Sb. Zákon o Veřejném ochránci práv

Veřejný ochránce práv - <https://www.ochrance.cz/>

Street Law - <http://streetlaw.eu/>

EVROPSKÁ UNIE
Evropské strukturální a investiční fondy
Operační program Výzkum, vývoj a vzdělávání

MINISTERSTVO ŠKOLSTVÍ,
MLÁDEŽE A TĚLOVÝCHOVY

2.3. Tematický blok č. 3 (Možnost volby a důsledky voleb) – 2 hodiny

Téma č. 1 (Svobodná vůle, svoboda a odpovědnost)

1. a 2. hodina

Svobodná vůle, Svoboda a odpovědnost

Svoboda je možnost jednat podle vlastní vůle. Pokud hovoříme o svobodě, myslíme většinou nejprve na opak vnějšího nátlaku – za nesvobodného je tak kupř. považován vězeň, který musí jednat pouze v přesně vymezených mantinelech. V běžném chápání máme na mysli tzv. vnější svobodu – svobodu jednání tedy právo člověka konat (říkat, jednat, nakládat se svým majetkem apod.) tak jak chce on sám. Tato svoboda nikdy nemůže být absolutní, člověk je vždy omezen svobodou druhých, musí respektovat určitá pravidla, aby svoboda druhých byla zachována, nikdy tedy nemůže jednat pouze tak, jak chce on sám.

Formálně je svoboda občanům zaručena Listinou základních práv a svobod. To ovšem nemusí znamenat, že se jako svobodní cítí. Rozlišuje se také svoboda vnitřní. Člověk může být zbaven svobody jednání, není ale zbaven svobody rozhodování – svobody přemýšlet, uvažovat, trvat na svém přesvědčení, možnost zpochybňovat samozřejmě, hledání nových přístupů apod. Vnitřní svobody je možno člověka zbavit pouze nejrůznějšími nelidskými metodami typu „vymývání mozku“.

Naše rozhodování ovšem ovlivňuje také kontext, situace, ve které se v době rozhodování nacházíme. A samozřejmě i to, zda je na nás naše rozhodnutí vyvíjen nátlak. Například správci koncentračních táborů se u válečného soudu bránili tím, že pouze poslouchali rozkazy nadřízených. Emoce a afekt též mohou ovlivnit naše jednání a jak již bylo zmíněno také ostatní lidé.

Poslušnost vůči autoritě

Milgramův experiment s elektrošoky ukázal, do jaké míry může autorita ovlivnit jednání člověka. Dvě třetiny studentů, kteří se zúčastnili experimentu byly schopni na základě pokynů od vedoucího experimentu – psychologa dát jinému člověku (herci) smrtelný elektrický šok 300 V. (Haysová 2013, str. 54-56)

Skupinová ignorance

Lidé kolem nás mohou naše jednání také ovlivnit, a to už jen tím, že jsou přítomni v našem okolí. V roce 1968 provedli Latané a Darley výzkum, ve kterém požádali studenty, aby sami nebo ve skupinách po třech čekali v čekárně na rozhovor. Zatímco studenti čekali, začal z ventilačního průchodu ve zdi vycházet kouř. Po následujících šest minut bylo chování studentů tajně pozorováno. 75 % studentů čekajících o samotě během dvou minut oznámilo, že zpozorovali kouř. Avšak z těch, kteří čekali ve skupinách se tak zachovalo jen 13 %. Jedná se o skupinovou ignoranci – ostatní zůstali v klidu, nečinní, tak také zůstanu v klidu. Ve skupině dochází také ke zdánlivému rozdělení odpovědnosti. Když je okolo několik dalších osob, lidé si zřejmě myslí, že odpovědnost se dělí mezi ně, takže se význam jejich vlastní pasivity jakoby snižuje.

Čím víc je nicméně ohrožení zjevné, například při pokusu, kdy před lidmi jakoby zkolaboval člověk v metru se v 95 % dočkal pomoci od společestujících, a to i když např. měnili etnickou příslušnost postiženého. (Jednalo se o pokus Piliavin, Rodin a Piliavinová z roku 1969). (více viz Haysová 2013, str. 51)

Je tedy naše rozhodování svobodné?

EVROPSKÁ UNIE
Evropské strukturální a investiční fondy
Operační program Výzkum, vývoj a vzdělávání

Filosofové definují svobodu rozhodování jako možnosti rozhodnout se mezi dvěma alternativami – možnosti volit jinak. O svobodě rozhodování mohou ovšem mluvit i teoretici, kteří se nedomnívají, že je možné volit opak toho, co volíme. Svobodné rozhodnutí pak pro ně bude zpravidla takové rozhodnutí, které se uskutečňuje bez vnějšího nátlaku či vnější příčiny. Existují i teorie, které se domnívají, že lidé vůbec nemají svobodnou vůli a všechny jejich činy jsou již předem dané vnějšími příčinami (deterministé, determinismus).

Odpovědnost

Odpovědnost je v nejširším slova smyslu výrazem možnosti spojovat jednajícího člověka s jeho jednáním – chválit ho nebo hanět (případně trestat). Různá pojetí odpovědnosti budou dávat různé odpovědi na otázku, v jakém smyslu je toto spojení jednající–jednání možné přesně chápat.

Dle našeho práva i většiny laiků je člověk za své jednání odpovědný pouze tehdy, pokud se svobodně rozhodl ve smyslu svobodné volby mezi různými možnostmi: svoboda volby se vnímá jako podmínka odpovědnosti.

Z hlediska jiného oboru filosofie budou ovšem jinak chápat odpovědnost ti, kdo odmítají svobodné rozhodování mezi různými možnostmi. Odpovědný za své jednání může být z jejich pohledu člověk, který koná svobodně v tom smyslu, že nekoná z vnějších příčin. Odpovědnost může být, ale také vnímána jako motiv, který ovlivní naše budoucí rozhodnutí.

Současný právní diskurz a následně i samotné právní řády vycházejí z paradigmatu lidské svobody. Tradičně se v moderních právních textech proklamuje, že právo je založeno na libertariánském konceptu svobody: člověk je obecně chápán jako svobodný, tudíž je i morálně odpovědný a je schopen nést právní důsledky svého jednání. Právo také počítá s omezením svéprávnosti, pokud osoba není plně kompetentní, nicméně běžný rozumně uvažující člověk je považován za bytost svobodnou, a proto právně odpovědnou.

Každý lidský krok se sice odehrává za určitých daností (předpokladů, podmínek), ale rozhodující nejsou tyto samotné danosti, ale jaký vztah k nim člověk zaujme, jak se rozhodne. Z tohoto pohledu můžeme říct (dané pojetí zdůrazňoval francouzský filosof Jean Sartre), že člověk je odsouzen ke svobodě, že se nepřetržitě utváří svými volbami. Často při rozhodování dochází k vnitřnímu zápasu mezi různými tendencemi v člověku – víme, co je správné, ale něco nás strhává k opaku. Nicméně stále máme svobodu rozhodnout se, co zvolíme.

Použitá literatura:

- ČERNÝ, David, Adam DOLEŽAL, Tomáš DOLEŽAL, Petr DVOŘÁK, Tomáš MARVAN a Vladimír MIKEŠ. Svoboda vůle a otázka morální a trestní odpovědnosti [online]. Středisko společných činností AV ČR, 2016. Dostupné z: <https://www.academia.cz/edice/kniha/svoboda-vule-a-otazka-moralni-a-trestni-odpovednosti> (cit. 14.8.2021)
- BUČEK, Ladislav, Klára HAMULÁKOVÁ, Klára ILLE, et al. *Občanský a společenskovědní základ: přehled středoškolského učiva*. Druhé, aktualizované vydání. Brno: Edika, 2019. Maturity (Edika). ISBN 978-80-266-1401-2. (str. 265-267)
- HAYES, Nicky. *Základy sociální psychologie*. Vyd. 7. Přeložil Irena ŠTĚPANÍKOVÁ. Praha: Portál, 2013. ISBN 978-80-262-0534-0.

EVROPSKÁ UNIE
Evropské strukturální a investiční fondy
Operační program Výzkum, vývoj a vzdělávání

- SCHWARTZ, Shalom. Universals in the Content and Structure of Values: Theoretical Advances and Empirical Tests in 20 Countries. *Advances in Experimental Social Psychology*. 1992, roč. 25, s. 1-65. Str. 21. [Dostupné online](#).

2.4. Tematický blok č. 4 (Opoziční hnutí v nedemokratické společnosti) – 3 hodiny

2.4.1 Téma č. 1 (Nesouhlasící jednotlivec v nedemokratické společnosti)

1. hodina – Kdo je hrdina?

Příběh Olega Svencova

Filmový režisér Oleh Sencov je jedním z odpůrců okupace Krymu, proti kterým Rusko tvrdě zakročilo a poslalo ho na 20 let do vězení. Sencov se v lágru rozhodl držet hladovku, která trvala 145 dnů a během níž si tajně psal deník. Požadoval propuštění všech ukrajinských politických vězňů a jeho hladovka zburcovala svět. Na svobodu se dostal v rámci výměny ruských a ukrajinských zajatců. Deník z období hladovky později vydal jako knihu.

Medializace problému

Lektor přednese část úryvku z knihy Deník jedné hladovky – 51. den hladovky, dopis z Čech

„Den 51.

Opět mi přinesli hromádku dopisů, takže na ně budu odpovídat, něco je od přátel, od známých. Většinou mi ale píší cizí lidé, jež ale potom co píšou dost dobře cizí ani říkat nemůžu. Spíš mi připadají, jako vzdálení příbuzní, které neznám. Radost mi udělal třeba dopis z Česka, kde mi rezervovali místo u hospodského stolu v dobré společnosti scházející se v příjemné restauraci Velryba. To beru, až se sem jednou dostanu určitě zajdu na pár piv a na vepřové koleno s bramborem. Pisatelé mě často prosí, abych neumřel. Už mě nebaví neustále vysvětlovat, že nejsem sebevrah a že vzít si život je hřích a úděl zbabělců a slabochů. A že nehladovím proto, abych zemřel, ale proto abych zvítězil a že přemlouvat mě jakýmkoliv způsobem za použití jakýchkoliv argumentů je marné. To je jako, když se pokoušíte přesvědčovat vojáka běžícího na steč, aby nepadl. On přeci nehodlá padnout. On se žene proti nepřátelským vojákům, aby je porazil. Jistě on chápe, že ho mohou zabít, ale co s tím, takový už je život. On má život velmi rád, ale jinak se zachovat nemůže, protože je tady přece něco důležitějšího a já si právě připadám jako ten voják s puškou připravenou k boji, akorát neběžím nýbrž ležím, nestřílím, ale hladovím. Každý máme svou válku, své zákopy, v nichž číhá náš vlastní nepřítel.“

Použitá literatura:

SENCOV, Oleg. *Kronika jedné hladovky*. Přeložil Libor DVOŘÁK. Praha: N Media, 2020. Edice N. ISBN 978-80-907922-0-3.

2.4.2 Téma č. 2 (Znaky autoritářských režimů)

2. a 3. hodina

Ukončení hladovky

Poslední den hladovky (úryvek z knihy):

„Dnes se tedy rozhodne o všem buď dnes konečně přijede obhájce nebo citlivá, obezřetná eskorta doveze na JIP. Hodiny v chodbě se zastavily jakoby i čas nakonec ztuhl a čekal, jak se věc vyvine.“

EVROPSKÁ UNIE
Evropské strukturální a investiční fondy
Operační program Výzkum, vývoj a vzdělávání

MINISTERSTVO ŠKOLSTVÍ,
MLÁDEŽE A TĚLOVÝCHOVY

Advokát přijel o něco dřív, rozhodl jsem se, že si právo definitivní volby nechám pro sebe. A pak jsem sepsal prohlášení, že od zítřka s hladovkou končím. V duši mám hnus a ústy se šíří odporná pachutí prohry, tak neslavně končí má kronika jedné hladovky.“

Hladovku držel více než 100 dní. Většina lidí vydrží kolem 100 dní. Hladovku vzdal kvůli příbuzným.

Anexe Krymu Ruskou federací

- k anexi vedle proevropské orientace Ukrajiny po Euromajdan – omezení vlivu Ruska na Ukrajině. Krym je pro Rusko důležité geopolitické místo. Zároveň začala válka v Dombasu podporovaná Ruskem (zájem o nerostné suroviny). Krym se de facto stal součástí Ruské federace v březnu v roce 2014 po referendu, v kterém podporu připojení vyslovilo 97% , i přesto, že ho většina příslušníků ukrajinské a tatarské menšiny bojkotovali.
- OSN označuje anexi za okupaci Ukrajinského území -> uvalení sankcí na Rusko i na Krym -> zahraniční společnosti nesmí s Krymem/na Krymu podnikat. Evropské banky nesmí Krymu poskytovat úvěry. Neobchodují s ním ani ruské mezinárodní firmy, aby si nepoškodily jméno. Nedostane se k nám zboží z Krymu. Ukrajina uzavřela vodovod zbudovaný na ostrov -> zvýšení cen potravin, radikální snížení turistického ruchu, Evropané sem necestují, průzkumy ukazují, že většina obyvatel Krymu stále připojení k RF považuje za správnou věc.
- Porušování lidských práv ze strany Ruské správy Krymu – Krymských Tatarů, cizinců, Ukrajinců
- 500 mil. Obyvatel uteklo z území Donbas a Krym (Zdroj: Amnesty International)

Znaky autoritářského státu

Autoritářství – forma vlády, která leží na myšlence, že lidé si nejsou rovni, nemohou se tudíž všichni podílet na vládě, politice. Nemá smysl, aby měli všichni stejné volební právo. Vládnout mají jen ti, kteří k tomu byli předurčeni, ti budou rozhodovat o všech ostatních. Přirozená je nerovnost, rovnost existuje jen před bohem. Pokud se nějaké společnosti pokusí fungovat na základě rovnosti, tak se nivelizuje a zhroutí. Je třeba silný a hierarchický stát, který udrží společnost pohromadě. Nemá být ale totalitní, místo toho má podle E. Burka fungovat s ohledem na tradice. Vládnout by měla elita. (Charvát a Lábusová 2019)

Autoritářská politiky dle politologa Juana Linze (in dle Levitsky, S. a D. Ziblatt, 2018)

- Uplatňování autority bez souhlasu občanů
- Upřednostňování autority před individuální svobodou
- Omezování lidských práv
- Neodpovědný politický pluralismus – existence různých skupin, které mohou soutěžit o moc, ale ne ve svobodné soutěži, jak ji známe z demokracie
- Zatíkáni novinářů či opozičních politiků ve vykonstruovaných procesech (otevřená represe ze strany státních složek je v podstatě ilegální)
- V čele stojí jeden člověk – vůdce, obklopující se skupinou příznivců, v jejichž zájmu vládne, bez kontroly občanů
- Cenzura médií

Příklady Francovo Španělsko, Chile za Pinocheta, současné Bělorusko, Rusko

Aktuálně stíhaná opoziční hnutí v nedemokratických společnostech – Bělorusko, Čad, Nigerie. Porušování základních lidských práv – **Bangladéš, Čína (převýchovné tábory), Rusko** – zatýkání opozičních politiků na základě vykonstruovaných obvinění (Navalny), **Polsko** – zpřísnění zákona o

EVROPSKÁ UNIE
Evropské strukturální a investiční fondy
Operační program Výzkum, vývoj a vzdělávání

shromažďování, USA – Guantánamo – hrubé porušování lidských práv páchané americkou vládou ve jménu boje proti terorismu. (zdroj: Amnesty International)

Co může dělat opozice, člověk, který nesouhlasí s autoritářským rozhodnutím?

- Medializace problémů
- Azyl – odejít do jiné země
- Odejít do exilu – vytvořit exilová vládu mimo autoritářský stát (Československo za II. světové války) nebo exilovou opozici
- Obrátit se na mezinárodní soudy či organizace – např. Amnesty International – aktivisti a právníci, kteří obhajují a podporují politické vězně (podporovala např. i Václava Havla)
- Sebeobjetování – extrémní případ projevení nesouhlasu, u nás např. Palach

Znaky pro autoritativní režimy, jsou zároveň znaky ubývání či oslabování demokracie a demokratických institucí (dle Levitsky, S. a D. Ziblatt, 2018):

- Monopolizace mediální moci (politická a názorová uskupení nemají stejný přístup k medializaci vlastních stanovisek, média nereprezentují širší názorové spektrum)
- Monopolizace politické a ekonomické moci (vytváření bloku uvnitř parlamentu, který postupně přebírá parlamentní, soudní a mediální funkce, posty kontrolních institucí – ústavní soud, mediální rada, ombudsman, kontrolních úřadů jsou obsazovány lidmi loajálními k jedné straně či hnutí)
- Omezování legitimacy voleb (reálně je možné volit pouze členy jedné strany, opozice je diskreditována, lidem za kritiku vládnoucí strany hrozí ztráta pracovního místa či vězení)
- Zákony se proměňují od vymezování krajního nezákonného k represivnímu a restriktivnímu pojetí, tedy svobodu omezujícím pojetí
- Agrese nebo násilí, psychické i fyzické, se távají tolerovanou součástí způsobů udržování moci nebo nabývání majetku (od slovních napadení, dezinformací, zastrasování až po nezákonné násilné metody, útoky na novináře nebo oponenty, násilné zásahy policii na demonstracích)

Použitá literatura a zdroje:

CHARVÁT, J. a A. LÁBUSOVÁ. *Křehkost demokracie – příručka pro pedagogy pro práci s tématem radikalismu ve výuce*. [online] Člověk v tísni, 2019. Dostupné z: <https://www.clovekvtisni.cz/krehkost-demokracie-prirucka-pro-pedagogy-pro-praci-s-tematem-radikalismu-ve-vyuce-1267pub>

Levitsky, S., Ziblatt, D.: *Jak umírá demokracie*. Prostor, 2018.

SENCOV, Oleg. *Kronika jedné hladovky*. Přeložil Libor DVOŘÁK. Praha: N Media, 2020. Edice N. ISBN 978-80-907922-0-3.

Další informace ke kauze O. Sencova:

- <https://www.amnesty.cz/zprava/4638/propusteny-sencov-dekuje-amnesty-za-22-kg-dopisu>
- <https://www.amnesty.cz/zprava/4258/rusko-musi-propustit-ukrajinskeho-filmoveho-reziseru-olega-sencova>
- <https://pripady.amnesty.sk/pripad/sentsov>

EVROPSKÁ UNIE
Evropské strukturální a investiční fondy
Operační program Výzkum, vývoj a vzdělávání

Tematický blok č. 5 (Nedemokratické proudy v demokracii) – 2 hodiny

2.5.1 Téma č. 1 (Nebezpečí extrémismu a agrese)

1. hodina

Příběh Najáda

Příběh je založený na skutečné události, která se odehrála Německu. Sedmnáctiletý Najád se stane stoupencem wahabismu a rozhodne se provést sebevražedný útok v jednom z Německých měst. Těsně před tím, než tak učiní, když už má na sobě připevněnou vestu s výbušninou je zadržen. Protože je mladistvý je umístěn do ústavu pro mladistvé delikventy. Tyto ústavy připravují pro mladé delikventy resocializační programy, reálně takové ústavy specializované na extrémisty, teroristy či radikály existují např. v Dánsku či v Německu.

- Důvod proč se chtěl nechat odpálit – kvůli svaté válce, protože to je důležité.
- Čeho chce dosáhnout? – Svatá válka vede k vytvoření ráje, jak na zemi, tak v nebi.
- Byl k tomu donucený? – Říká, že je hrdina proto, co udělal a je mu líto, že se to nepovedlo.
- Důvod proč to udělal? – Udělal to, protože chtěl, aby byl na zemi ráj. Svět je zkažený a chtěl, aby byl lepší a je třeba potrestat všechny hříšníky.
- Věděli o tom jeho blízcí, co chce udělat? – Ne, jeho rodiče jsou také zkažení, také potřebují napravit, žijí v hříchu.
- Je věřící? – Je mudžahedín, boží bojovník.
- Co ho donutilo stát se věřícím? – Smyslem života mladého muže je být tím bojovníkem a přinést ráj na zemi.
- Jeho čin byl potrestání hříšníků a varování pro ostatní. Stačí se rozhlédnout kolem sebe lidé žijí v hříchu – pijí alkohol, vedou neřestný život, nedodržíjí přikázání.
- Říká, že zkažení lidé kazí další a další lidi.
- Od kdy začal věřit? – Před třemi lety byl s kamarád u jednoho Imána¹ a tam našel smysl života.
- Je pro něj důležité být součástí božího vojska a nic jiného na světě nemá smysl.
- Jediná správná víra je ta jeho. Vyznává wahabismus (Lektor záměrně nezmiňuje islám).
- Neví, co si o jeho činu myslí rodiče.
- Lituje toho? - Vnímá, že to, co chtěl udělat, se mu nepovedlo. Cítí, že zklamal, že není hodný božího světa. Zklamal.
- Co dělá, když není s rodiči? Nic jiného nemá smysl než se věnovat boží cestě.
- Jak se cítil před tím, než se chtěl odpálit? – Říkal, že se na to těšil.
- Kde přišel k náloži? Pomohli mu jeho spolubojovníci.
- Kdo jej přiměl jít na boží cestu? Měl dobré učitele – Imána, který mu dal smysl života.

Extrémismus, terorismus a radikalizace

Bezpečnostní informační služba ČR definuje terorismus jako:

¹ Imám – arabsky doslova „ten, kdo stojí vpředu“ byl původně titul představeného muslimské obce, později titul všeobecně uznávaného znalce a učitele Koránu. Dnes se jedná o muslimského duchovního, který vede modlitbu v mešitě či na jiném vhodném místě. Imám je autoritou při vykládání Koránu, vede a řídí muslimskou obec (ummu), tj. komunitu věřících (srov. Mendel 2000: 26; Reeber 2006: 39). Imám je pro věřící autoritou „rádcem“.

„...násilnou formu prosazování politických zájmů stoupců určité radikální ideologie (politické, náboženské, nacionalistické, separatistické, ekologické² a jiné), cílem násilností je zpravidla civilní obyvatelstvo“ (BIS 2020; srov. Kosecová, Kopřiva 2017: 60).

Projevy terorismu se neobjevují z ničeho. Téměř vždy jim předchází proces radikalizace. Radikalismus je výsledný stav určitého procesu, tj. radikalizace. Radikalizaci lze definovat jako proces, ve kterém se formují názory („víra“) a postoje, které u jedince mohou snadno vést k následnému páchaní teroristických činů, ale nemusejí k nim vést. (Smolík 2020: 81)

Radikalismus je „spíše postoj (či komplex postojů) než plnohodnotné politické přesvědčení, přičemž jeho praktický obsah se mění s politickými okolnostmi, v nichž se radikálové nacházejí“ (Miller 2003: 385). Radikalismus je fenomén značné rozmanitosti. Je to určitý meziprostor mezi mainstreamovými názory a extremismem. Radikalizace může být procesem jak intrapersonálním (na úrovni jedince), tak interpersonálním (např. v podobě radikalizace skupiny, komunity, subkultury atp.). Radikalizovat se však může i společnost jako celek. (Smolík 2020: 81)

Radikálové (z pohledu veřejnosti, bezpečnostních složek, médií atp.) jsou obecně charakterističtí specifickými postoji, hodnotami a názory, které jsou odmítány většinou společností, přičemž se snaží o rozšíření „svého pohledu na svět“

Do radikálních či teroristických organizací bývají často rekrutováni mladí lidé (srov. Smolík 2020, Charvát 2007). Teroristické útoky v Londýnském metru nicméně provedly ženy, respektive měly na sobě připevněné výbušniny. Mladí lidé mohou být náchylnější k radikálním myšlenkám, pokud si v minulosti prošli diskriminací, ponižováním, šikanou apod. (Smolík 2020, str. 90)

Příčiny radikalizace může být více a většinou hraje roli více faktorů. Faktory shrnuté z několika studií uvádí Schmid (2013 in Smolík [2020: 90-91]):

- Většina radikálů/teroristů nemá vážné psychické problémy. Častější u teroristů je pocit, že předtím nebyl jejich život smysluplný.
- Minulost teroristů je různorodá. Studie z Francie ukazují, že mladí lidé, kteří se zradikalizují byli před tím součástí pouličního gangu. Pak začali docházet do islámské školy, velmi často je to spojené s nějakou tělocvičnou, posilovnou. Tam jsou potom motivováni bojovat proti hříchu – útoky na prodejny nebo stánky s vepřovým masem. Mívá to formu spíše vandalismu, ale může to postupně narůstat. V Německu je to ale jiné, tam například odešli za Islámský stát bojovat lidé často ze zajištěných rodin, nikdo to od nich nečekal. (Smolík 2020)
- Radikalizace je většinou postupný proces – radikalizaci naznačují některé změny chování jedince, nové rituály, zájmy
- Chudoba sama o sobě radikalizaci nezpůsobí, nezaměstnanost již na ni může mít vliv.
- Rozhořčení (pocit zažívané nespravedlnosti) hraje většinou důležitou roli při radikalizaci, případně jako „startér“
- Mladí lidé mohou být náchylnější k radikálním myšlenkám, pokud si v minulosti prošli diskriminací, ponižováním, šikanou apod. V Evropě se radikalizují nejvíce mladí muži ve věku 15–25 let

² O tom, zda existuje něco jako ekologický terorismus se vede diskuse. Neexistuje případ, kdy by se člověk či organizace pokusili o násilný čin vůči něčemu z civilistům, aby dosáhli svých cílů v nichž není životního prostředí, nebo aby se mstili na nevinných lidech za něco, životního prostředí. V české republice je termín většinou používán jako hanlivé označení protestů proti znečišťování životního prostředí, například vešení transparentů na chladící věže elektráren, blokování rybářských lodí. Existují nicméně případy ničení soukromého majetku ve snaze ochrany životního prostředí či upozornění na znečišťování ŽP. Za největší takový případ je považováno zapálení lanovek a 3 budov lyžařského střediska ve Skalistých horách v USA.

- Ideologie přijímající násilí – ideologie přispívá k přijetí násilí, jako nástroje, kterým lze dosáhnout politických změn.
- Opuštění teroristické činnosti často probíhá bez procesu deradikalizace, proces deradikalizace je dlouhodobější záležitostí

Globalizace a mezinárodní terorismus

- Za současnými mezinárodními teroristickými útoky v Evropě stojí většinou Islámský stát ale i globální válka proti terorismu.
- Za příčinu mezinárodního terorismu jsou považovány i vojenské intervence USA a spojenců NATO v Íráku a Afghánistánu. (ČR se také těchto misí účastní dříve v Afghánistánu, nyní např. v Mali)
- Existují dva výrazné přístupy, jak se vypořádat s terorismem:
 - o 1. přístup považuje za správné a účinné vojenské intervence v zemích, kde mají základnu teroristické buňky (např. Afghánistán, Mali, Somálsko)
 - o 2. přístup považuje za správné zaměřit se na zlepšování ochrany proti terorismu v rámci vlastního státu, například zpřísněním kontrol na hranicích, omezení imigrace. Vojenské intervence na území cizích států považuje za špatné řešení.
- Nejvyšší počty teroristických útoků nejsou páčány v západních zemích, ale většinou v zemích blízkého východu – Afghánistán, Mali, Sýrie. Země Evropské unie jsou naopak považovány, za nejbezpečnější země světa.

Použité zdroje a literatura:

- CHARVÁT, Jan. *Současný politický extremismus a radikalismus*. Praha: Portál, 2007. ISBN 9788073670986.
- MILLER, D. (ed.) a kol. (2003): Blackwellova encyklopedie politického myšlení. Brno: Barrister & Principal, 2. vydání.
- EICHLER, Jan: Mezinárodní bezpečnost v době globalizace. Praha, Portál 2009, 328 s.
- Radikalizace v EU. Co vlastně znamená a jak ji předcházet. Dostupné z: <https://www.europarl.europa.eu/news/cs/headlines/security/20210121STO96105/radikalizace-v-eu-co-vlastne-znamen-a-jak-ji-predchazet>
- SMOLÍK, Josef. *Psychologie terorismu a radikalizace: jak se z beránek stávají vlci*. V Brně: Mendelova univerzita, 2020. ISBN 978-80-7509-723-1. Dostupné z: <https://www.pf.ujep.cz/wp-content/uploads/2020/10/14-Psychologie-terorismu.pdf>
- Rozhovor s Karlem Černým o muslimech v Česku. [online] iDnes.cz. Datum: 16. července 2017. Zdroj: https://www.idnes.cz/zpravy/domaci/rozhovor-s-karlem-cernym-o-muslimech-v-cesku.A170712_142428_domaci_zt

2.5.2 Téma č. 2 (Jak se vypořádat s terorismem a agresí?)

2. hodina

Extrémismus, radikalizace a bohužel i teroristické útoky, budou pravděpodobně i nadále součástí naší společnosti. Historicky se, ale ukazuje, že demokratické systémy dokáží mírnit radikalizaci lidí či skupin uvnitř společnosti. Většina odborníků na extrémismus i terorismus se domnívá, že řešením těchto

EVROPSKÁ UNIE
Evropské strukturální a investiční fondy
Operační program Výzkum, vývoj a vzdělávání

problémů je hledání příčin tohoto a zároveň prevenci ve výchově k vzájemnému respektu, toleranci a uznávání hodnot a potenciálu ostatních lidí.

Deradikalizace se vztahuje primárně ke kognitivnímu odmítnutí určitých hodnot, postojů a názorů – jinými slovy, jde o změnu myšlení (Smolík 2020, str. 138).

K deradikalizačním opatřením i k prevenci radikalizace se využívají tyto postupy:

- amnestie a programy pro vězně;
- poradenství;
- deprogramování (psychoterapie);
- interkulturní dialog;
- demobilizace;
- rozpuštění (zákaz) skupiny;
- odklon od násilí, zastavení společenské podpory radikálních a násilných řešení obecně;
- posílení (původních) rodinných závazků;
- usmíření (šíření osvěty);
- legislativní a politická opatření (implementace deradikalizačních politik);
- reintegrace do společnosti v podobě specializovaného vzdělávání (viz Schmid 2013: 40–41).

Při prevenci již radikalizovaných osob se uplatňují i tzv. exit programy, které jsou v západních zemích (typicky v Německu, Francii, Norsku, Švédsku či Belgii) zacíleny na specifické cílové skupiny, jako jsou islámští radikálové, pravicoví či levicoví radikálové. Tyto programy mají tendenci se zaměřovat na praktickou a ekonomickou pomoc ve spojení s psychologickým poradenstvím a vytvářením nových sociálních vazeb mimo skupinu. (Smolík 2020: 139)

Resocializace extrémistů a teroristů

V Dánských ústavech pro mladistvé delikventy je součástí resocializace pravidelné docházení a práce v sociálních zařízeních pro seniory. V ČR mladé delikventky dochází pod dohledem pracovat do zdravotnických zařízení jako zdravotnický personál.

- Více o radikalizaci a prevenci radikalizace zde: SMOLÍK, Josef. *Psychologie terorismu a radikalizace: jak se z beránek stávají vlci*. V Brně: Mendelova univerzita, 2020. ISBN 978-80-7509-723-1. Dostupné z: <https://www.pf.ujep.cz/wp-content/uploads/2020/10/14-Psychologie-terorismu.pdf>

Použité zdroje a literatura:

- CHARVÁT, Jan. *Současný politický extremismus a radikalismus*. Praha: Portál, 2007. ISBN 9788073670986.
- CHARVÁT, J. a A. LÁBUSOVÁ. *Křehkost demokracie – příručka pro pedagogy pro práci s tématem radikalismu ve výuce*. [online] Člověk v tísni, 2019. Dostupné z: <https://www.clovekvtisni.cz/krehkost-demokracie-priruccka-pro-pedagogy-pro-praci-s-tematem-radikalismu-ve-vyuce-1267pub>
- SMOLÍK, Josef. *Psychologie terorismu a radikalizace: jak se z beránek stávají vlci*. V Brně: Mendelova univerzita, 2020. ISBN 978-80-7509-723-1. Dostupné z: <https://www.pf.ujep.cz/wp-content/uploads/2020/10/14-Psychologie-terorismu.pdf>

EVROPSKÁ UNIE
Evropské strukturální a investiční fondy
Operační program Výzkum, vývoj a vzdělávání

- SCHMID, A. P. (2013): Radicalisation, De-Radicalisation and Counter-Radicalisation: A Conceptual Discussion and Literature Review. Hague: International Centre for Counter-Terrorism, ICCT Papers.
- Radikalizace v EU. Co vlastně znamená a jak ji předcházet. Dostupné z. <https://www.europarl.europa.eu/news/cs/headlines/security/20210121STO96105/radikalizace-v-eu-co-vlastne-znamen-a-jak-ji-predchazet>
- Čeští experti pomáhají džihádistům zpět do společnosti, spolupracují s věznicemi napříč Evropou. <https://hlidacipes.org/cesti-experti-pomahaji-dzihadistum-zpet-do-spolecnosti-spolupracuji-s-veznicemi-napric-evropou/>

3 Metodická část

Metodický blok č. 1 (Účast v rozhodování)

Základem aktivit v bloku je příběhové drama založené na legendě o Krysařovi. Hra simuluje rozhodování ve skupině formou referenda (přímá demokracie), diskutování o problému, návrhy řešení, argumentování pro určitý návrh. Dále simuluje, jak se jednotlivec může ohradit proti rozhodnutí většiny – dopis krysařovi. Na jednotlivé aktivity navazují diskuse, co je vláda lidu, zastupitelský model vs. přímá demokracie (referendum), kdo brání práva menšin či jednotlivců v rámci demokratického systému – instituce ombudsmana, soudy, správní soud, ústavní soud.

3.1.1 Téma č. 1 (Naše hodnoty, potřeby a rozhodování)

1. hodina

Forma a podrobnější popis realizace

Sehrávka příběhu o Arše. Žáci si nejprve samostatně a pak ve skupinách vytvoří seznam pro ně nejcněnějších věcí. V příběhu pak postupně přichází o své cenné věci – při nalodění musí zaplatit, musí zaplatit za jídlo, přichází bouře, ztroskotají na ostrově, musejí si z něčeho vybudovat nový domov. Na konci jim zbyde jediná poslední věc. Cílem je uvědomit si svoje aktuální potřeby a hodnoty, porovnat je s ostatními – čím se lišíme, v čem jsme si podobní. Dílčím cílem je prožít si situaci, kterou běžně prožívají uprchlíci.

Metody

Práce ve skupinách, živý obraz, pantomima

Pomůcky

Papíry a psací potřeby pro skupiny a pro žáky

Podrobný popis

Rozehřívací aktivita

- Žáci sedí v kruhu, vytvoří dvojici se sousedem po jeho levé ruce a dvě minuty si společně povídají. Pak v kruhu každý představí toho, s kým si povídal, řekne o něm 3 věci, o kterých si myslí, že jsou zajímavé, a které by mohly zajímat i ostatní.

Rozdělení do skupin

EVROPSKÁ UNIE
Evropské strukturální a investiční fondy
Operační program Výzkum, vývoj a vzdělávání

MINISTERSTVO ŠKOLSTVÍ,
MLÁDEŽE A TĚLOVÝCHOVY

- Žáci se uspořádají v kruhu od nejstaršího k nejmladšímu podle toho, v jakém měsíci, případně v jakém roce se narodili. Pak se žáci rozdělí do několika skupin po 4.

10 věcí pro šťastný život

Ve skupinách žáci definují 10 věcí, které mají ve skupině společné, které jim v životě dělají radost, které jsou pro ně důležité. Musí se na nich ve skupině shodnout, pokud někdo s položkou nesouhlasí, nemohou ji zapsat. Definované věci si zapíší na větší arch papíru (min. A3).

Když mají skupiny seznam hotovy, označí v něm 3 věci, o kterých si myslí, že je budou mít i ostatní. Tyto tři věci si pak navzájem skupiny představí. Pak každá skupina vybere věc, o které si myslí, že ji tam ostatní nemají, a opět ji pak představí ostatním.

Reflexe:

- Bylo složité najít společné věci?
- Vyzkoušeli jsme si společně vytvořit seznam věcí, hodnot, které jsou pro naši skupinu důležité. Mohou odrážet jaké máme podobné či společné hodnoty a potřeby. Představili jsme si také některé hodnoty či potřeby ostatních skupin a vyzkoušeli, zda dokážeme odhadnout hodnoty ostatních. Také jsme si mohli uvědomit v čem jsme jiní. Je něco, co Vás překvapilo?
- Hodnoty se mohou a většinou se mění v průběhu život, jsou ovlivňováni našim okolím.
- Průzkumy hodnot ukazují, že dospělá populace v demokratických zemí tíhne spíše k nematerialistickým hodnotám.
- Je možné pozorovat, že lidé v jedné společnosti mohou uznávat určité společné hodnoty, ale pro jednotlivce mohou mít různou důležitost.
- Ucelený systém sdílených norem a hodnot, které skupina lidí vnímá jako společné se nazývá kultura. Každé společenství takový systém má a slouží mu k vzájemnému dorozumívání a soužití. Tento systém může být otevřený změnám, otevřený kritice, jiným kulturám (otevřená společnost), nebo naopak si jej společenství chce chránit, je na ně zvyklé (uzavřená společnost). Neznamena to nicméně, že by se uzavřené společnosti vůbec neměnily, a naopak se u otevřené společnosti může stát, že se začne uzavírat. Na každé společenství a jednotlivce mají vliv různé vnější podněty. Změnám a sdílení některých hodnot nahrává propojenost světa příznačná pro moderní dobu internetu a čilého mezinárodního obchodu.
- Lidská práva jsou odvozena od potřeb, které člověku umožní spokojený a svobodný život. Existuje představa, že všichni lidé kromě fyziologických mají i další univerzální potřeby, jejichž naplnění vede ke spokojenému, kreativnímu a svobodnému životu. Na této představě je částečně založena koncepce lidských práv, a to že člověk může vést spokojený život díky uznání jeho hodnoty a důstojnosti druhými. Důstojné soužití lidí je možné pouze za podmínky vzájemného uznání svobody toho druhého, což zároveň obě svobody omezuje.

Poté si každý žák přepíše seznam věcí vymyšlených ve skupině na vlastní papír. Každou věc napíše na papír pod sebe, na vlastní řádek. Žáci si sednou zpět do kruhu tak, aby mezi sebou měli větší mezery a mohli v klidu pracovat každý sám za sebe.

Příběh o Noemovi a arše

Následující aktivita je inspirována příběhem o Noemovi a jeho arše. Noemovi Bůh prozradil, že chystá svět zaplavit vodou a svěřil mu úkol, aby vybral od každého druhu jeden pár zvířat, který přivede na archu a zachrání. I my (žáci) se můžeme na archu dostat, ale nemůžeme si s sebou vzít všechno, protože na Arše není tolik místa. Řekněte žákům, aby ze seznamu vyškrtli jednu věc, které jsou ochotní se vzdát, respektive vybrali 9 věcí, které by si chtěli vzít s sebou.

EVROPSKÁ UNIE
Evropské strukturální a investiční fondy
Operační program Výzkum, vývoj a vzdělávání

MINISTERSTVO ŠKOLSTVÍ,
MLÁDEŽE A TĚLOVÝCHOVY

Všichni jsme se dostali na archu, svět zaplavila povodeň a archa teď pluje nekonečným oceánem. Na arše musíme něčím zaplatit za naše ubytování a jídlo, žáci musí nyní zaplatit a vyškrtnout ze seznamu dvě položky.

Přijde obrovská bouře, která zničí plachty, stožáry. Abychom je opravili, musíme se složit a dát některé své věci pro záchranu archy. Žáci vyškrtnou další položku, které jsou ochotni se vzdát.

Plujeme už dva měsíce na moři a konečně uvidíme zemi. Zakotvíte na pobřeží v dané zemi a tam žijí nějakí domorodci, ti vám dovolí zde vystoupit, ale musíte jim za to něco dát. Každá žák musí vyškrtnout dvě položky, aby zaplatili za čerstvou vodu.

Nyní žákům zbývají na seznamu pouze 4 věci. Z těchto čtyř věcí už mohou mít do dalšího života pouze tři věci. Lísteček s těmito posledními třemi věcmi přeloží a schovají si ho do kapsy. Žákům tak zůstanou jen poslední tři radosti. Nechte žáky krátce se zamyslet nad tím, co by to pro ně mohlo znamenat, pokud by to byla realita.

2. hodina

Forma a podrobnější popis realizace

Aktivity navazují na příběh o Noemovi a práci ve skupinách (tvorba seznamu 10 nejdůležitějších věcí). Žáci si zúží výběr na 5 priorit/věcí a vytvoří obrazy toho, jak by na základě těchto věcí vypadal život na pustém ostrově. Na konci vyberou pouze jednu věc, bez které by si skupina nedokázala představit život. Cílem je uvědomit si svoje aktuální potřeby a hodnoty, porovnat je s ostatními – čím se lišíme v čem jsme si podobní. Dílčím cílem je prožít si situaci, mohou prožívat lidé, kteří s omezenými možnostmi začínají nový život.

Metody

Práce ve skupinách, živý obraz, pantomima

Pomůcky

Papíry a psací potřeby pro skupiny a pro žáky

Podrobný popis

Výběr nejdůležitějších 5 věcí ve skupině

Žáci se spojí do skupin, v kterých vytvářeli seznam 10 nejdůležitějších věcí. Vezmou si společný seznam a vyberou z něj 5 nejdůležitějších věcí, na kterých se shodnou a které jim zůstanou. Všichni musí s výběrem souhlasit.

- V čem je rozdíl, když věci, které si ponecháme, vybíráme sami, a když vybíráme věci ve skupině?
- Je rozdíl, když člověk pracuje na své vlastní věci, než když se musí dohodnout s ostatními?
- Co jste za skupinu vybrali?

Život na pustém ostrově

Žáci pracují dál ve skupinách. Představí si, že těch pět věcí v každé skupině skutečně zbyly lidem, kteří žijí pouze s těmito věcmi na nějakém opuštěném ostrově. Promyslí si a popovídají si s ostatními ve skupině, jak tam mohou takto žít? Nechte žáky si o tom cca 5 minut povídat a pak jim zadejte úkol, aby zachytily život na ostrově pomocí živého obrazu – živá fotografie z jednoho okamžiku života na ostrově – fotografie ze všedního života na ostrově. Z živé fotografie by mělo být poznat 5 věcí, které mají žáci

EVROPSKÁ UNIE
Evropské strukturální a investiční fondy
Operační program Výzkum, vývoj a vzdělávání

na seznamu. Živé fotografie pak skupiny představí ostatním. Ostatní komentují, co na živých obrazech viděli.

2. úkol – Skupiny předvedou pouze zvukem, jak to na ostrově vypadá, když je neděle. Zvuk pak postupně předvede každá skupina, začíná ten, kdo chce. Ostatní poslouchají a mají zavřené oči, pak diskutují o tom, co slyšeli a co to mohlo znamenat.

Třetím úkolem pro skupiny je udělat krátkou sehrávku (5 vteřin) pátečního oběda na ostrově formou pantomimy beze slov.

Reflexe:

- Jak by to vypadalo po 20 letech života na ostrově?
- Je nějaká věc, kterou jste se naučili?
- Shrnutí – všichni dohromady:
 - Měli jsme možnost si uvědomit, jaké jsou naše potřeby, hodnoty, věci, které jsou v určitých situacích pro nás důležité. Shrnutí: co považovali skupiny v předchozí situaci za důležité. Většinou se objevují nějaké radosti – být spokojený, být šťastný, co je všední, normální, co je sváteční. Radost nám většinou dělají nevšední věci.
 - Učili jsme se rozhodnout, vybírat – individuálně, ve skupině. Jaký je rozdíl, když se rozhodují sám za sebe a když se rozhodují ve skupině.
 - Vyzkoušení si spolupráce v neformální skupině – ideálně z hlediska komunikace funguje spolupráce ve skupině o velikosti 6–8 členů.
 - V předchozích dvou hodinách jsme si vyzkoušeli, jaké to je, když musejí lidé narychlo opustit svoje domovy, činit rychlá rozhodnutí. Některé důvody, proč lidé opouštějí své domovy budou předmětem vzdělávacího programu. Na aktivitách jsme si také ukázali, jak budeme dál pracovat.

Poslední úkol – skupiny zaškrtnou jednu věc, které by se za žádnou cenu nechtěly vzdát. Opět se na dané věci musí dohodnout, poté si věci představí. Shrnutí: Většinou se jedná o nějaké základní potřeby, které člověk potřebuje k životu. Mohou si být podobné.

3.1.2 Téma č. 2 (Jaké je to být uprchlíkem?)

1. hodina

Forma a podrobnější popis realizace

Seznámení se s reálným příběhem uprchlíků formou besedy s hostem, který byl nucen uprchnout ze své země.

Metody

beseda

Pomůcky

Žádné

Podrobný popis

Diskuzi vede učitel, na základě předchozí domluvy s hostem. Hosta nechá vyprávět, nenutí jej do odpovědi.

Jak vypadal Váš život před tím, než jste museli odejít?

EVROPSKÁ UNIE
Evropské strukturální a investiční fondy
Operační program Výzkum, vývoj a vzdělávání

Jak se cítili, když jste opouštěli své domovy? Proč museli opustit svůj domov?

Co prožívali při cestě do nové země? Co se dělo po tom, když sem přišli? Co bylo pro ně nejtěžší?

Jak se jim žije v České republice?

Představení zvyklostí či tradic ze země původu.

3.2.3 Téma č. 3 (Průzkum názorů, naslouchání a sociální vnímání)

1. hodina

Forma a bližší popis realizace

Žáci pracují dohromady a ve dvojicích v rámci několika aktivizujících her. Cílem aktivit je uvědomit si, že lidé mívají různé názory na určitou věc. Lidé tyto názory mohou měnit na základě vlastní zkušenosti nebo argumentu od ostatních, nebo třeba proto, že nechtějí vybočovat ze skupiny. Ustát odlišný názor, než má většina, nebývá jednoduché. Cílem demokratických systémů je najít kompromis mezi různými náhledy na svět a zároveň demokratické instituce (nezávislé soudy, ombudsman, ústava) mají zajistit, aby výsledný kompromis neporušoval práva jednotlivců či menšin.

Metody

Diskuze, aktivizující hry

Pomůcky

Žádné

Podrobně rozpracovaný obsah

Představení tématu hodiny – žáci sedí v kruhu.

Cílem následující hodiny je prozkoumat své postoje a názory, zamyslet se nad motivy názorů ostatních a jaké přínosy či nevýhody může mít různost názorů či postojů při rozhodování o tématech týkající se celé společnosti.

Rozehrívací aktivita

Posílání tlesknutí (10 min)

Cílem aktivity je protáhnout se a procvičit si pozornost. Žáci si stoupnou do kruhu. Učitel začne – tleskne a ukáže na někoho z žáků, ten pošle tlesknutí dál, na dalšího žáka. Až se žáci prostředávají, zeptá se lektor, co je důležité pro to, aby posílání tlesknutí fungovalo – oční kontakt, přesné míření. Pak se hra obmění, ten, kdo tleskne, jde na místo toho, na kterého ukázal. Chvilí se takto žáci střídají. Pak se ještě k tlesknutí přidá to, že ten, kdo tleská a přechází, řekne zároveň svoje jméno.

Zjišťování názorů druhých a vyjadřování vlastního názoru

1. Anketa (20–30 min)

Žáci stojí v kruhu. Učitel je rozpočítá na jedničky a dvojky. Dvojky si stoupnou blíže do kruhu. Vzniknou tak dva kruhy. Žáci si do kruhů vezmou židle a sednou si tak, aby byli čelem ke spolužákovi z vnitřního nebo vnějšího kruhu. Ti, co jsou uvnitř, si promyslí jednu otevřenou otázku, kterou položí těm, co jsou ve vnějším kruhu. Postupně ji položí všem spolužákům z vnějšího kruhu, ti se budou postupně posouvat

po vnějším kruhu po směru hodinových ručiček. Pak se celý proces zopakuje s tím, že tentokrát se budou ptát žáci, kteří sedí ve vnějším kruhu. Jedná se o trénink kladení otázek a odpovídání. Nic se nebude prezentovat, kdo nechce odpovídat na některou z otázek, nemusí.

Reflexe:

- Je příjemnější se ptát nebo odpovídat? Jaký je rozdíl, když se ptáte? Jaký je rozdíl, když odpovídáte? Zažili jste nějaké překvapení, když jste se ptali?
- Můžeme si uvědomit, v čem jsme odlišní, na co máme podobný názor. Je dobré mluvit spolu osobně (nejen přes technologie), lépe můžeme ostatním porozumět.
- Výměna názorů s ostatními také pomáhá uvědomovat si, jací jsme my. Ujasňovat, jak si vytváříme názory o ostatních.

2. Odpovídání na škále ANO až NE (10-15 min)

Jedna strana místnosti vyjadřuje odpověď „Ano“ a druhá odpověď „Ne“. Žáci mají za úkol se přesunout po místnosti, podle toho, zda budou souhlasit nebo nesouhlasit s předkládanými tvrzeními nebo otázkami. Lektor pokládá následující tvrzení/otázky:

- Každý z nás by mohl pravidelně dostávat automaticky plat bez toho, aniž by pracoval?
- Měly by být zakázány tělesné tresty?
- Měl by existovat trest smrti?
- Měla by být zrušena povinná školní docházka?

Nechte žáky, ať také vymyslí a položí nějakou otázku, a než ji položí, ať si zkusí promyslet, zda bude většina pro ano či pro ne.

Reflexe:

- Jaké to bylo odpovídat na otázky? Bylo to jednoduché nebo těžké, a proč? Rozhodovali jste se někdy na základě toho, jak se vyjadřovali ostatní?
- Stává se celkem často, že člověk není jednoznačně pro nebo proti.
- Pokud někdo stál sám na konci škály, zeptejte se, jaké to pro něj bylo. Není lehké stát na konci škály, vyžaduje to určitou míru statečnosti.
- Byly pro vás odpovědi ostatních překvapující, nebo jste je předpokládali?

3.2.5 Téma č. 5 (Referendum, Zastupitelský model vs. přímá demokracie)

Cílem následujících třech hodin je přemýšlet o tom, jak se lidé rozhodují, a vyzkoušet si rozhodování ve skupině formou diskuze, veřejného hlasování a referenda. Cílem je také prožít si dopady toho, když většina rozhodne o menšině. Použijeme k tomu jeden středověký příběh.

1. hodina

Forma a bližší popis realizace

V hodině proběhne první část dramatu Příběh Krysaře – začíná se založením středověkého města. Žáci zatím netuší, že se jedná konkrétně o město Hameln, ani že je hra inspirovaná legendou o Krysařovi. Cílem hodiny je, aby žáci prožili založení města, rozvoj města, jeho zbohatnutí, a nakonec zamoření krysami.

Metody

EVROPSKÁ UNIE
Evropské strukturální a investiční fondy
Operační program Výzkum, vývoj a vzdělávání

Příběhové drama, živý obraz, pantomima, práce ve skupinách, diskuze

Pomůcky

Žádné, učitel si před hodinou prostuduje legendu o Krysařovi a informace o městě Hameln, kde vznikla.

Podrobně rozpracovaný obsah

Úvod (10 min)

Žáci sedí v kruhu a lektor jim řekne, že se následující 3 hodiny budou zabývat známým středověkým příběhem. Ukážeme si na něm, jakým způsobem se můžeme rozhodovat v rámci skupiny, jak jako individuální osoby, i to, jak se může jedinec bránit, když s rozhodnutím skupiny (většiny) nesouhlasí. Zatím lektor nebude prozrazovat, o jaký příběh se jedná, nechá žáky, aby na to postupně přišli sami.

Úvodní diskuze: Žáci sedí v kruhu. Představte si, že žijeme ve středověkém městě.

- Co vás napadá, když se řekne středověk?
- Jak si představujete, že se zde lidem žilo?
- Co bylo na životě ve středověku dobré?
- Co bylo složité? Jací lidé zde žili?

Čtení kroniky města (10 min)

Rozdělte žáky dle vlastního výběru do 4 skupin. Jedna skupina má za úkol vytvořit živý obraz z období založení města – jak bylo město založené, druhá z běžného života ve městě, třetí z období, kdy došlo k nějaké katastrofě ve městě, čtvrtá z období největšího rozmachu města. Žáci mají cca 10 min na přípravu, pak si vzájemně obrazy prezentují. Začíná ta skupina, která chce, pořadí prezentace nikdo neurčuje. Ostatní pak popisují, co viděli, co si myslí, že obraz znázorňoval.

Na konci si žáci sednou zpět do kruhu a lektor shrne, co jsme se z obrazů nebo z výjevů dozvěděli. Připomene, že z podobných útržků z kronik či z archeologických nálezů skládají příběhy právě i historici.

Kdo žil ve městě? (15 min)

Žáci sedí v kruhu a krátce s lektorem diskutují o tom, jaké společenské vrstvy žily ve středověkém městě. Žáci se pak spojí do stejných 4 skupin jako v předchozí aktivitě. Každá skupina nyní připraví a následně předvede pantomimu jedné společenské vrstvy žijící ve městě. Lektor skupinám určí, jakou společenskou vrstvu jednotlivé skupiny sehrají – například jedna skupina sehraje příslušníky církve, druhá šlechtu, třetí řemeslníky, čtvrtá chudinu, další případně vojáky nebo obchodníky. Žáci mají na přípravu cca 10 minut, pak ostatním předvedou výstup. Ostatní opět komentují, jak pantomimu vnímají.

Skupiny si pak role vymění například po směru hodinových ručiček a předvádí jinou vrstvu obyvatelstva, tentokrát ale po 50 letech, kdy se město stalo bohatším. Pak si skupinky znovu role prohodí a předvedou období, kdy bylo město ještě bohatší, a pak do třetice období, kdy bylo město nejbohatší.

Ve městě se objeví krysy (10 min)

V době, kdy město dosáhlo největšího rozmachu, se zde ovšem objeví krysy.

Skupiny si ponechají role, které měly jako poslední, vrátí se zpět do poslední předváděné scény s tím, že ji upraví tak, aby bylo patrné, že někde v dané scéně se objevila krysa. Takto upravenou scénu předvede každá skupina postupně ostatním. Další scény už prezentují skupiny zároveň. Skupiny ve

EVROPSKÁ UNIE
Evropské strukturální a investiční fondy
Operační program Výzkum, vývoj a vzdělávání

stejně scéně u daných vrstev předvedou situaci, kdy se zde krysy rozmnožily, a nakonec, kdy zde bylo již nevladatelné množství krys.

Krys pořád přibývalo a přibývalo, a tak je potřeba problém řešit. Navažte druhou hodinou bloku – schůzí městské rady.

2. hodina

Forma a bližší popis realizace

Žáci jako městští radní a lektor jako purkmistr společně diskutují a hledají řešení problému s krysy na městské radě. Konečné rozhodnutí proběhne formou hlasování (referenda), výběr je pouze mezi dvěma možnostmi – splníme krysařovo požadavky, nebo krysaře podvedeme? Cílem je za prvé vyzkoušet si argumentaci, obhajobu vlastního názoru na řešení problému před ostatními, a za druhé zažít rozhodnutí formou hlasování (referenda).

Pomůcky

Papíry A4 pro každého žáka a psací potřeby

Metody

Samotná hra, diskuze v kruhu, rozhovory

Podrobný popis

1. schůze městské rady (10 min)

Žáci sedí v kruhu, představují nyní členy městské rady města, kde se nevladatelně množí krysy. Lektor představuje starostu – purkmistra města. Lektor zahajuje schůzi proslovem:

„Vážení členové městské rady,

sešli jsme se zde, abychom vyřešili problém s přemnožením krys v našem městě. Musíme s tím něco udělat. Už ani obchodníci k nám nechtějí jezdit. Začínají nám docházet hosté, kterým bychom mohli prodat naše výrobky.“

Rada vedená lektorem dále diskutuje o tom, co všechno bychom mohli udělat, abychom vyřešili problém s krysy. Lektor nechá předložit několik návrhů, měl by mezi nimi zaznít i návrh pozvat krysaře. Například otrávení krys není jednoduché, protože vysílají průzkumníky „ochutnávače“, když zemřou ostatní, už otrávené jídlo nesní. V minulosti se na krysy používaly pasti, vypalovala se celá města nebo se trávily studny.

Lektor či žáci připomenou, kdo to byl krysař (ras) ve středověku, jaké bylo jeho společenské postavení. Co uměl, jakým způsobem vyháněl krysy?

Lektor na konci diskuse řekne, že město se v příběhu opravdu rozhodlo pozvat krysaře, který umí vyhánět krysy flétnou. Ten jim přednesl svoje podmínky – krysy vyžene, ale nikdo se na něj při tom nesmí dívat, okenice musí být zavřené, všude musí být zhasnuto, a druhý den ve 12h musí měšťané na náměstí shromáždit všechny své cenné věci, které si za službu vezme.

2. schůze městské rady (20 min)

EVROPSKÁ UNIE
Evropské strukturální a investiční fondy
Operační program Výzkum, vývoj a vzdělávání

Žáci s lektorem sedí v kruhu. Nastává druhá schůze rady, kde se diskutuje o tom, zda město přistoupí na podmínky. Všichni by se měli vyjádřit a říct své argumenty proč na podmínky chtějí přistoupit nebo proč ne. Purkmistr je spíše neutrální, ale připomíná, čeho všeho město dosáhlo, sám je ovšem na vážkách, zda krysařovi odevzdat všechny cenné věci. Uvádí, jaké výhody i nevýhody by mohlo mít přijetí krysařových podmínek. Není možné přemluvit krysaře, aby změnil podmínky. Na konci rady se hlasuje, zda přijmeme/nepřijmeme krysařovi podmínky – hlasování zvednutím ruky, zvednutá ruka = přijímáme krysařovu nabídku.

Následně lektor vypráví, co se stalo v legendě. V legendě byl výsledek městské rady takový, že krysařovy podmínky rada přijme, ale jen tzv. na oko. Pokud krysař opravdu krysu odvede, sejde se rada znovu a poradí se, co dál. Pak se žáci pohodlně usadí a zavřou oči.

Krysař dostal odpověď. Město Hameln přijalo krysařovu nabídku a v den, který krysař určil, všichni měšťané, obyvatelé města odešli do svých domovů, pevně zavřeli okenice, zavřeli dveře, zhasli všechny svíce a lampy a čekali. Někteří usnuli z toho čekání, někteří zkusili bdít, nikdo neotevřel ani okenici, nikde se skutečně lampa nerozsvítila. Najednou někdy před půlnocí se ozvala flétna a někteří, kteří neusnuli, slyšeli z různých stran zvuk [lektor ťuká nehty/prsty o lavici či židli] tisíců a tisíců kryších nožiček a dlouhý táhlý tón flétny. A pak zakokrhla kohout. Slunce už bylo nad obzorem, začaly se otevírat okenice a ve městě nebylo po kryších ani stopy.

Pak odbyla 11. hodina a purkmistr svolal všechny na radnici, protože ve 12 hodin se měly na náměstí shromažďovat všechny cenné věci.

Lektor jako purkmistr se ptá žáků (městské rady), co teď udělat? Jaké máte návrhy? Splníme krysařovy požadavky? Dáme krysařovi všechny cenné věci? Lektor nechá zaznít alespoň 3 argumenty pro a 3 proti návrhu.

Referendum (15 min)

V závěru rady nastává hlasování (referendum), o tom, zda krysaři dáme všechny cenné věci nebo ho podvedeme (vyženeme ho z města, nedáme mu všechny cenné věci). Každý žák se rozhodne sám za sebe, každý si vezme papír a tužku, na který napíše 1 nebo 2.

- 1 znamená — dáme krysařovi všechny cenné věci
- 2 znamená – podvedeme krysaře (např. ho nějak zneškodníme, nedáme mu vše, jen něco apod. – dle toho co zaznělo v diskusi)

Lektor nechá žákům na rozmyšlení cca 5 min. Pak spočítá hlasy a řekne výsledek. Poté dovypráví příběh podle legendy.

Podle legendy se obyvatelé města Hameln rozhodnou krysaře podvést a neodevdají mu všechny cenné věci. A tak ve 12 hodin zazněla znovu krysařova píšťala a ze všech domů jako omámené, očarované začaly vycházet děti. Krysař odvedl z města všechny děti. Říká se, že je odvedl na kopec Koppelberg, kde zmizely a už se nikdy nevrátily. Podle legendy už se ve městě Hameln žádné další děti nenarodily.

Tento příběh je známý po celé Evropě a město Hameln skutečně existuje v severní části Německa

Reflexe

- Zažili jste v rámci aktivity něco nového? Je něco, co jste se naučili?
- Co jsme se dozvěděli z příběhu?

EVROPSKÁ UNIE
Evropské strukturální a investiční fondy
Operační program Výzkum, vývoj a vzdělávání

- Jak vnímáte moment cenných věcí – co jsou to cenné věci? Pro každého může být cenné něco jiného.
- Jak vnímáte moment volby a přenesení odpovědnosti za své rozhodnutí? Jak jste vnímali situaci, kdy jste se museli rozhodnout?
- Následky rozhodnutí. Stojí to za to? Šlo něco udělat lépe.
- Bylo rozhodování spravedlivé? Všichni museli nést trest, i ti, kteří s podvedením krysaře nesouhlasili. Co dělat, když nesouhlasím s rozhodnutím většiny?
- Co mohou dělat nesouhlasící jedinci s rozhodnutím, s kterým nesouhlasí?
- Jaké výhody a nevýhody má rozhodování na základě referenda?

Závěr

- Vyzkoušeli jsme si rozhodování, které se uplatňovalo již v antické demokracii, formu veřejného hlasování městské rady, formu přímé demokracie (referendum).
- Demokratické systémy směřují k dohodě. K referendu většinou dochází v nejzazších případech. Vždy je lepší, když existuje možnost domluvy, než když jsme postaveni před hotovou věc, nebo když někdo rozhoduje za nás.
- Na druhou stranu existují demokratické systémy, kde se běžně rozhoduje formou referenda – Švýcarsko, USA, u nás existuje možnost místního referenda.

Navážete aktivitou, která se zabývá tím, co dělat, když někdo rozhodne za mě, když s rozhodnutím nesouhlasím.

3.2 Metodický blok blok č. 2 (Nástroje nesouhlasu)

3.2.1 Téma č. 4 (Nesouhlasící jedinec v demokratické společnosti)

Téma navazuje na příběh o krysařovi a zabývá se tím, co může dělat jedinec nesouhlasící s rozhodnutím většiny?

1. hodina

Forma a bližší popis realizace

Žáci ve skupinách či ve dvojicích napíší dopis, kterým se budou snažit přesvědčit krysaře, aby je ušetřil. V závěru si žáci zopakují možnosti projevení nesouhlasu jednotlivce – co může dělat občan, když s určitým rozhodnutím nesouhlasí: individuální podnět státní správě, medializace, petice, demonstrace, ombudsman, žaloba správnímu soudu.

Metody

Skupinová diskuze, samotná hra, práce ve skupinách/práce ve dvojicích

Pomůcky

A4 arch pro každého žáka a psací potřeby

Podrobně rozpracovaný obsah

Rozehřívací aktivity (15 min)

EVROPSKÁ UNIE
Evropské strukturální a investiční fondy
Operační program Výzkum, vývoj a vzdělávání

Předtím, než začneme pracovat, se s žáky trochu protáhněte pomocí následujících aktivit:

Žáci vytvoří sami dvojice. Hrají chvíli kámen, nůžky, papír. Pokud někdo přebývá, zapojí se i lektor.

Maso – jeden z dvojice natáhne ruce, druhý dá ruce za záda a pak se snaží trefit do rukou toho druhého, musí se mu přitom dívat do očí. Každý má na trefení 3 pokusy, pak se role prohodí.

Vyprávění naráz – až se řekne „Ted“, každý z dvojice začne vyprávět nějaký příběh. Musí se přitom dívat druhému do očí. Ten, kdo první uhne očima nebo přestane vyprávět či se rozesměje, prohrává.

Jo! Ne! Snažíme se přemluvit druhého ve dvojici, aby řekl ano. Můžeme ale používat pouze slovo „Jo“ a druhý může používat pouze slovo „Ne“. Pak se prohodíme. Reflexe: Co je lepší, říkat jo nebo ne? Co je na tom složité? Následuje varianta, místo „jo“ říkáme: „Půjč mi dvacku.“

Reflexe: Jak se snažíte přemlouvat? Co používáte? Následující aktivity budou také o přesvědčování.

Jak přesvědčit krysaře, aby nás ušetřil (15 min)

Žáci si sednou do kruhu a lektor s nimi diskutuje:

- Jsou nějaké věci, na které by člověk nepřistoupil?
- Máte něco, co je pro vás důležité, co byste za žádných okolností nechtěli ztratit?
- Co může dělat jednotlivec, když nesouhlasí se společným rozhodnutím? Co může dělat, když za něj rozhodne většina, rozhodne proti tomu, co by chtěl on? Například když nesouhlasí s rozhodnutím ve městě Hameln?

Rozdělte žáky do skupin po čtyřech a zadejte jim, aby vymysleli a sepsali dopis pro krysaře, kde ho chtějí požádat, aby je ušetřil trestu. Píšete mu z pozice těch, kteří ho nechtěli podvést. Píšeme mu den předtím, než má pro nás vyhnat krysy z města. Dopis musí obsahovat oslovení, ukončení a 5 vět – důvody, proč by zrovna nás měl ušetřit trestu.

Až dopisy sepiší všechny skupiny, předají je lektorovi a ten je postupně přečte. Skupiny, které nejsou autory dopisu, si přitom promýšlí důvody, proč by krysař mohl dopis, nabídku přijmout.

Rozhovor s krysařem (15 min)

Na základě dopisů si krysař k sobě pozve zástupce z každé skupiny. Každá skupina vybere jednoho člena, který bude hrát krysaře, a jednoho, kdo bude zástupcem těch, kteří psali dopis a připraví rozhovor mezi krysařem a zástupcem skupiny – vymyslí argumenty, proč by je měl krysař ušetřit. Pak bude následovat sehračka rozhovoru krysaře s tím, kdo jej žádá o prominutí trestu. Pozor: krysaře, ale bude hrát vždy vybraný člen z jiné skupinky, rozhoduje se sám, zda trest promine nebo ne.

Skupiny mají cca 10 minut na přípravu. Poté nechá lektor začít skupinu, která chce.

2. hodina

Forma a bližší popis realizace

Aktivity navazují na Příběh krysaře. Cílem hodiny je nácvik přesvědčování a rozhodování v rámci skupiny.

Metody

EVROPSKÁ UNIE
Evropské strukturální a investiční fondy
Operační program Výzkum, vývoj a vzdělávání

Práce ve skupinách, samotná hra, skupinová diskuze

Pomůcky

Žádné

Podrobně rozpracovaný obsah

Přesvědčování o odchodu z města (15 min)

Žáci zůstanou ve skupinách z předchozí hodiny nebo se znovu rozdělí do skupin po čtyřech.

Ať už dopadly rozhovory s krysařem jakkoliv, žáci se nyní vžijí do situace, kdy se podařilo s krysařem vyjednat, že skupinky mohou z města odejít. Každá skupina opět vybere ze skupiny jednoho člověka, zástupce, který/á se jako první od krysaře dozví, že může jeho skupina odejít, ale musí odejít ihned. Tento člen skupiny pak musí ostatní přesvědčit, aby odešli rychle z města.

Z každé skupiny půjde k lektorovi jeden vybraný člen. Tito žáci se pak společně domlouvají, jak přesvědčit ostatní ve své skupině, aby odešli z města. Ostatní ve skupinách jsou členové rodiny, komunity, kteří ale nechtějí z města odejít. Než se připraví poslové od krysaře, promyslí si argumenty, proč nechtějí odejít. Když jsou všichni připravení, pošle lektor do každé z těchto skupin posla od krysaře – žáka, který ale nebyl předtím součástí skupiny. Než lektor jednoho žáka vybere a pošle do skupiny, zavřou ostatní oči. Na povel je zase otevřou, a pak mohou poslové začít přesvědčovat skupinu, mají na to 3 minuty.

Reflexe:

- Jak se povedlo skupinu přesvědčit?
- Proč se nepodařilo skupinu přesvědčit?
- Existuje starý příběh o lidech, kteří žijí v jeskyních. Ti lidé věří, že svět existuje jen v těchto jeskyních. Jeden z nich vyjde ven a zjistí, že je tam jiný svět, a snaží se přesvědčit ostatní, aby také vyšli ven, ale ti mu nevěří. Nakonec ho zabijí. Být tím, kdo se snaží dělat věci jinak, není jednoduché.

Ďáblův advokát (20 min)

Žáci se rozdělí do tří skupin. Každé skupině dá lektor jednu otázku a krátce o ní s žáky diskutuje jako „Ďáblův advokát“.

- Jednomu z vašich členů nabízím nový dům a nový život v Americe, má to jednu podmínku, už se k vám nebude moct vrátit, souhlasíte s tím?
- Na místě, kde máte dům, bych potřeboval postavit přehradní nádrž. Postavím vám skoro stejný dům jinde, můžete si vybrat místo.
- Mohli byste odejít se mnou na Nový Zéland. Mohli byste tam být podílíky mého podniku. Ale už se nikdy nesmíte vrátit zpátky do České republiky.

Reflexe:

- Zažili jste někdy podobnou situaci, že jste se museli vzdát něčeho, na čem vám hodně záleželo?
- Jaké to je odmítnout nabídku, která je velmi luxusní?

EVROPSKÁ UNIE
Evropské strukturální a investiční fondy
Operační program Výzkum, vývoj a vzdělávání

MINISTERSTVO ŠKOLSTVÍ,
MLÁDEŽE A TĚLOVÝCHOVY

- Je zajímavé porovnat, jaké to je, když se mohu rozhodnout sám za sebe a kdy za mě rozhodne někdo jiný.
- Říká se také, že změna je příležitost, ale je třeba zvážit, za jakou cenu.
- Žijeme ve společnosti, kdy máme možnost říct ne, máme možnost se rozhodnout za sebe. A záleží na nás, jak s tím naložíme.
- Ve středověku byla tato možnost velmi omezena. O poddaných rozhodoval jejich panovník – o stěhování, o sňatcích.
- Dnešní aktivity souvisely hodně s tématem svobody. Cítíte se svobodní?
- Jaká je výhoda, když je člověk nesvobodný? Když za něj rozhoduje někdo jiný? Jsou v tom nějaké výhody?
- V současné době se mohu snažit něco změnit, ale zároveň to mohu nechat na jiných, a je na nás, jak se rozhodneme. V dalších aktivitách se budeme zabývat současnými příběhy lidí, kteří se jako jednotlivci snažili něco změnit.

3.3 Metodický blok č. 3 (Možnost volby a důsledky voleb)

3.3.1 Téma č. 1 (Svobodná vůle, svoboda a odpovědnost)

V rámci simulační hry, která je rozložena do 2 vyučovacích hodin, si žáci vyzkouší, jakým způsobem a na základě jakých motivů se mohou rozhodovat ostatní, jaké to může mít důsledky. Vyzkouší si hru v roli – veřejné rozhodnutí.

1. hodina

Forma a stručný popis

Cílem hodiny je vytvoření postav pro soutěž Milionářem hned!

Metody

Skupinová diskuze, práce ve skupinách, hra v roli

Pomůcky

A0 arch pro každou skupinu a psací potřeby

Podrobně rozpracovaný obsah

Úvod

Žáci sedí v kruhu. Lektor představí program hodiny/projektového dne. A pak diskutuje s žáky:

- Máte něco, na co se těšíte o víkend?

Rozehřívací aktivity

Kompot

Žáci si sednou do kruhu, v kruhu se nechají pouze ty židle, na kterých někdo sedí. Lektor zůstane stát a rozpočítá žáky postupně na jablka, hrušky, švestky a třešně. Každý žák je označen jedním z uvedeného druhu ovoce. Lektor si pak stoupne doprostřed kruhu a vysvětlí pravidla hry a hraje jako první.

EVROPSKÁ UNIE
Evropské strukturální a investiční fondy
Operační program Výzkum, vývoj a vzdělávání

MINISTERSTVO ŠKOLSTVÍ,
MLÁDEŽE A TĚLOVÝCHOVY

Pravidla: Ten, kdo stojí v kruhu, určuje, kdo si vymění židli. Může jmenovat 1 až 3 druhy ovoce. Nebo může říct „Kompot“, to znamená, že se vymění všichni. Při výměně si nikdo nesmí sednout na stejnou židli, na které seděl, a ani na žádnou ze dvou, která je přímo vedle něj.

Obměna: Vymění se ti, co mají něco společného. Ten, kdo stojí v kruhu, určuje danou společnou věc. Např. bílé ponožky, modré oči apod.

Vytvoření postav

Cílem je vytvořit 5 postav pro následnou práci, kdy se budeme zabývat chováním lidí.

Žáci zůstanou sedět tam, kde seděli na konci hry, a lektor z nich vytvoří náhodných 5 skupin (minimálně dvojice). Lektor vysvětlí, že se nyní budeme zabývat vytvořením postavy, člověka, protože nás bude zajímat působení jednotlivce mezi lidmi. Daná postava bude starší 18 let a žáci ve dvojicích mají za úkol vymyslet:

- Její zájmy
- S čím má problémy
- Křestní jméno
- Přesný věk
- Pohlaví

Zatímco si žáci promýšlí postavu, rozdá lektor do dvojic větší arch papíru A3. Na papír si žáci zapíšou vymyšlené charakteristiky postavy. Na vymyšlené postavy mají cca 10 min. Až všechny skupiny vymyslí svoji postavu, lektor prohodí postavy (papíry s charakteristikou) mezi skupinami. Popis postavy pošle do sousedních skupin. Skupiny mají za úkol si popis postavy přečíst a doplnit k postavě dva lidi, kteří jsou pro něj/ni důležití. Pak skupiny pošlou popis zase dál sousední skupině.

Po druhé výměně doplní každá skupina k dané postavě její dvě životní dráhy. Dvě věci, kterých by chtěl/a dosáhnout, které by si přál/a.

Následuje třetí výměna. Při ní skupiny k postavám doplní jejich dva životní úspěchy a přiřadí je k určitému životnímu období postavy – k určitému věku.

Následuje čtvrtá výměna. Nechte žákům chvíli čas, aby si přečetli něco o postavě. Následně jim zadejte, aby k postavě, která se u nich právě nachází, připsali dvě velké obavy, které daná postava má.

Při páté výměně se postavy vrací do skupin, které je vytvořily. Lektor je nechá, aby si přečetli, jaké nové charakteristiky postava získala. Další popis už nepřidávají.

Fotografie postavy

Žáci dále pracují ve skupinách se svými postavami. Nyní mají za úkol vytvořit dvě portrétní fotografie z občanského průkazu nebo z pasu z různého období života. Fotografie předvedou formou živého obrazu (pouze horní část těla).

Představení portrétů – když mají žáci živé obrazy připravené, nechá lektor, aby si vybrali, která skupina předvede fotografie jako první. Před předvedením portrétů lektor přečte charakteristiku dané postavy. Pak každý z dvojice předvede jednu portrétní fotografii a sdělí ostatním, v jakém věku byla pořízena.

2. hodina

Forma a stručný popis

EVROPSKÁ UNIE
Evropské strukturální a investiční fondy
Operační program Výzkum, vývoj a vzdělávání

Cílem hodiny je realizace druhé část simulační hry – žáci se s vytvořenými postavami účastní soutěže Milionářem hned!

Metody

Skupinová diskuze, práce ve skupinách, hra v roli, vnitřní monolog

Pomůcky

A0 arch pro každou skupinu a psací potřeby

Podrobně rozpracovaný obsah

Soutěž – Milionářem hned! (20 min)

Žáci se spojí do skupin z předchozí hodiny. Jejich vytvořené postavy se nyní zúčastní castingu do soutěže „Milionářem hned“. O soutěži toho zatím moc nevědí, znají jen její název. Skupiny mají za úkol vymyslet důvod, proč by se jejich postava chtěla takové soutěže zúčastnit a co od soutěže očekává. Zástupce z každé skupiny se pak zúčastní castingu za danou postavu. Skupiny mají za úkol zároveň vymyslet, jakým způsobem postava na casting přijde a jak se tam bude chovat, jak bude sedět na židli.

Mezitím lektor připraví třídu pro casting. V zadní nebo v přední části učebny vedle sebe postaví 5 židlí. Na ně pak usednou postavy z jednotlivých skupin.

Pokud mají žáci již promyšleno, jakým způsobem proběhne příchod na casting, vyjde z každé skupiny žák hrající danou postavu a sedne si na židli, stále přitom představuje danou postavu, nic neříká. Pořadí si určují žáci sami, musí ale chodit postupně, další postava vyrazí až tehdy, když se postava před ní usadí.

Pak následuje rozhovor s účastníky, moderuje ho lektor a položí každému žákovi (postavě) postupně následující otázky:

- Jak se jmenujete?
- Proč jste reagovali na náš inzerát?
- Co jste ochotný/á udělat pro tři miliony?

Než žáci vymyslí úkoly, pověde s ostatními žáky (postavami) lektor rozhovor, poprosí je, aby se představili:

- Co nám můžete o sobě prozradit? Co děláte, čím se živíte? V čem vynikáte? Myslíte si, že máte na to vyhrát?
- Pokud byste vyhráli 3 miliony, co byste dělali první den ráno?
- Na jak dlouho vám ve vašem životě vystačí 3 miliony?
- Umíte plavat?
- Bojíte se výšek?
- Když vyhrajete, komu prvnímu zatelefonujete?
- Věnovali byste část výhry na charitu?
- Jste nervózní? Máte z něčeho strach?

Pak lektor (jako moderátor) nechá účastníky soutěže vylosovat si úkoly. Úkol si účastníci nejprve přečtou jen sami pro sebe a pak se rozhodnou, zda ten úkol postava splní. Dvěma, třemi větami pak popíše, proč ano nebo proč ne. Na rozmyšlení mají cca 5 minut. Pak postupně odpoví. Nejprve sdělí, jaký úkol dostali a pak vysvětlí, zda ho splní či nesplní.

EVROPSKÁ UNIE
Evropské strukturální a investiční fondy
Operační program Výzkum, vývoj a vzdělávání

- Příklady úkolů z ověření vzdělávacího programu: Sníst nejjedovatějšího pavouka na světě. Vyjmenovat vyjmenovaná slova po „v“. Zabít svoji babičku. Souboj se lvem beze zbraní. Vyspat se s kýmkoliv.

Telefonát s blízkou osobou. Pak se účastníci soutěže vrátí zpátky do skupiny/do dvojice. Ve dvojici/ve skupině sehraji žáci rozhovor účastníka soutěže s jeho blízkou osobou. Rozhovor bude trvat 1 minutu. Žák představující blízkou osobu může účastníka buď odradit od splnění úkolu, nebo ho podpořit v tom, aby úkol splnil. Všichni sehraji telefonát najednou na pokyn lektora. Ten pak hlídá čas. Není žádný čas na přípravu. Rozhovory začínají hned po zadání.

Rozhodnutí o splnění úkolu (15 min)

Po rozhovoru jiný člen skupiny převezme roli postavy – účastníka soutěže a jde si sednout zpět na místo castingu. S ostatními účastníky soutěže se mají dohodnout, kdo půjde splnit úkol jako první. Ostatní žáci poslouchají rozhovor. Ostatní účastníci soutěže se mezitím dohodnou – ten, kdo půjde první, přejde na druhou stranu místnosti. Ostatní žáci včetně těch, co hrají účastníky, před ním vytvoří uličku – špalír. Na každé straně je stejný počet žáků. Uličkou bude procházet soutěžící, jedná se jakoby o uličku ve studiu, kterou soutěžící prochází do místnosti, kde má splnit úkol. Jedna strana uličky (žáků) představuje jeho vnitřní hlas a bude ho/ji přemlouvat, aby úkol vzdal/a, druhá strana uličky představuje druhý vnitřní hlas a bude ho/ji podporovat, aby úkol splnil/a.

Na konci uličky je židle, pokud si na ni procházející účastník sedne, znamená to, že se postava rozhodla úkol splnit, pokud ne, úkol vzdala. Žák hrající účastníka soutěže prochází uličkou pomalu tak, aby mohl vyslechnout vnitřní hlasy (ostatní žáky), přemýšlí přitom o dané postavě a na závěr je na něm, zda se jako daná postava rozhodne splnit úkol.

Předtím, než soutěžící vyrazí do uličky, připomene lektor jako moderátor soutěže jméno soutěžícího, účel soutěže a úkol, který má soutěžící splnit. Na pokyn lektora (moderátora soutěže) vyrazí soutěžící do uličky.

Reflexe:

- Jaký dopad mělo splnění úkolu na postavu? Na jejich rodinu?
- Na základě čeho se postava rozhodovala, zda úkol splní či nesplní?
- Proč se rozhodla tak, jak se rozhodla? Jakou roli hrály peníze a proč? Bylo to svobodné rozhodnutí?
- Žáci se sami za sebe zamyslí nad tím, zda by se takové show sami zúčastnili.

Reflexe celé hry

- Zkusili jsme si zažít mezní situace, kdy lidé mohou změnit svůj život.
- Chcete k tomu něco dodat?
- Co všechno jsou lidé schopni udělat pro peníze?
- Je něco, co vás zaujalo? Je něco, co jste se dozvěděli nového?
- Jaké to je vstoupit do jiné postavy?
- Jak jste vnímali tvoření postavy? Jak jste vnímali, když jste vytvořili nějakou postavu a pak se k vám vrátila pozměněná od ostatních?
- Proč si myslíte, že se postavy staly tím, čím se staly? Co je mohlo potkat, co je utvářelo?
- Co postavy vedlo k tomu, že se rozhodly tak, jak se rozhodly v soutěži?
- Učíme se díky tomu přemýšlet o jednání druhých lidí. Zkoumat důvody, proč dělají to, co dělají.

EVROPSKÁ UNIE
Evropské strukturální a investiční fondy
Operační program Výzkum, vývoj a vzdělávání

MINISTERSTVO ŠKOLSTVÍ,
MLÁDEŽE A TĚLOVÝCHOVY

3.4 Metodický blok č. 4 (Opoziční hnutí v nedemokratické společnosti)

3.4.1 Téma č. 1 (Nesouhlasící jedinec v nedemokratické společnosti)

Opoziční hnutí v nedemokratické společnosti. Otevřená versus autoritářská společnost.

1. hodina

Forma a bližší popis realizace

Příběhové drama, v jehož rámci s žáky zkoumáme roli jednotlivce v opozičním hnutí v nedemokratickém režimu, seznamujeme se s nedemokratickými režimy, kdo je hrdina, co je hrdinství. Účastníci dramatu jednají za postavy ve fiktivním příběhu. Vstupem do rolí si účastníci zpřesňují svůj postoj k danému tématu. Příběhové drama je založeno na osobním příběhu politického vězně Olega Sencova, který byl zadržen kvůli účasti na demonstracích proti anexi Krymu – Kronika jedné hladovky.

Metody

Příběhové drama, skupinová práce, skupinová diskuze, pantomima, hra v roli

Pomůcky

Osobní příběh člověka, který obětoval pro dobro ostatních, např. držel hladovku, aby změnil nastavení vlády/práva v jeho zemi – v ověření programu byl použit příběh Olega Svencova, popsany v jeho knize Kronika jedné hladovky (O. Sencov: 2020)

Podrobný popis:

Žáci sedí v kruhu a diskutují o tom, kdo je pro ně hrdina?

- Jak se stane, že se z člověka stane hrdina?
- Jaké jsou vlastnosti hrdiny?
- Mohou se lidé pro hrdinství rozhodnout?

V následující hodině se budeme zabývat příběhem člověka, který je pro určitou část lidí hrdinou. Pro to, co udělal, se rozhodl po delších úvahách.

Dopis z Čech (51. den hladovky)

Lektor přednese část úryvku z knihy Deník jedné hladovky – 51. den hladovky.

Žáci si nejprve povídají ve dvojicích o tom, co se dozvěděli. Následuje diskuze v kruhu:

- Co jste se z úryvku dozvěděli, jaká fakta? Kdo drží hladovku? Proč? V jaké zemi? Kdo ho podporuje? V jaké historické době se příběh odehrává?

Rozhovor s osobou, která drží hladovku – žáci sedí v kruhu, lektor hraje tlumočníka, překládá odpovědi vězně. Nechá každého žáka položit alespoň jednu otázku.

- Co dalšího jsme se dozvěděli z rozhovoru?

Kdo by mohl být vězeň držící hladovku a proč ji drží?

EVROPSKÁ UNIE
Evropské strukturální a investiční fondy
Operační program Výzkum, vývoj a vzdělávání

Lektor přečte další úryvek z knihy - 21. den hladovky, popis dopadů hladovky na zdraví vězně.

Žáci se rozdělí do 4 skupin, jedna skupina má vymyslet průběh telefonátu vězně s jeho sestrou. Druhá skupina napíše dopis od podporovatelů vězně. Třetí skupinka sehraje rozhovor pro televizi, která vězně navštíví ve vězení. Čtvrtá skupina vymyslí živé obrazy/pantomimu, jak se k němu chovají vězni a jak se k němu chovají dozorcí. Jedna skupina napíše odpověď vězně na dopis od lidí z hospody z Čechy (3-4 řádky).

Každá skupina vymyslí nějaký okamžik vězně z jeho života předtím, než se dostal do vězení. Okamžik, který jej utvářel, který z něj udělal „hrdinu“.

- 1 skupina vymyslí okamžik, kdy bylo vězni 12 let
- 1 skupina vymyslí okamžik, když mu bylo 16 let
- 1 skupina vymyslí okamžik, když mu bylo 20 let
- 1 skupina vymyslí okamžik, když mu bylo 30 let

Každá skupina daný okamžik představit pantomimou. Po každém předvedení ostatní shrnou, co viděli.

3.4.2 Téma č. 2 (Znaky autoritářských režimů)

2. hodina

Co s vězněm, který drží hladovku?

Žáci si sednou do kruhu a jejich rolí je nyní, že jsou členy velitelství věznice. Do věznice jezdí televize, chtějí o něm psát, lidé z různých zemí mu píšou tisíce dopisů.

Lektor je v roli velitele věznice a ptá se podřízených: Co bychom měli s tímto problémem udělat? Už to musíme nějak vyřešit?

Dalším úkolem je přemluvit sestru vězně, aby ho přesvědčila, aby ukončil hladovku. Žáci sedí v kruhu, uprostřed sedí jeden z žáků, který hraje sestru, ostatní se jí postupně snaží přemluvit. Ten, kdo hraje sestru, je vždy vystřídán tím, kdo se jí předtím snažil přemluvit.

Rozhovor – přesvědčování o ukončení hladovky

Žáci se rozdělí do dvojic, jeden z dvojice je sestra a druhý Oleg. Úkolem sester ve šech dvojicích je zkusit přemluvit Olega, aby ukončil hladovku. Dvojice se pak prohodí. Pak každá dvojice zahraje krátkou scénku, jak se sestra snaží přemluvit Olega a Oleg jí odpoví.

Reflexe:

- Jaké to pro vás bylo, když jste si měnili role?

Žáci si sednou do půlkruhu, před nimi je jedna židle. Oleg drží hladovku už 50 dní. Všude v médiích už se o něm píše, OSN projednává jeho případ. Prezidenti píšou do Kremlu, aby Olega nenechali umřít. Do vězení za Olegem přijíždí osoba, která také držela hladovku/přítel, kterého si váží a snaží se Olegovi vysvětlit, že už není třeba, aby držel hladovku, není třeba, aby zemřel.

Žáci hrají danou osobu a snaží se Olega ještě naposled přesvědčit o ukončení hladovky. Každý zkusí vyslovit jeden argument, jak ho přesvědčit.

Dopis od Olega

EVROPSKÁ UNIE
Evropské strukturální a investiční fondy
Operační program Výzkum, vývoj a vzdělávání

51. den hladovky, každý žák za Olega napíše dopis pro sestru (3 věty). Možná už je to jeden z jeho posledních dopisů. Až žáci dopis dopíší, sednou si do kruhu zády k sobě. Na přeskáčku každý přečte jednu větu z dopisu. Na závěr lektor přečte úryvek z knihy – rozhodnutí o ukončení hladovky.

Reflexe:

- Co může jeden člověk udělat, když chce projevit nesouhlas? Nesouhlas s rozhodnutí většiny nebo autoritářským rozhodnutím?
- Setkali jste se někdy už s podobným příběhem?
- Jaké jsou znaky autoritářského režimu?

3. hodina

Beseda s disidentem, bývalým politickým vězněm.

3.4. Metodický blok 4. (Nedemokratické proudy v demokracii)

3.4.2 Téma č. 2 (Nebezpečí terorismu a agrese)

1. hodina

Forma a bližší popis realizace

Cílem je uvědomit si extrémní formy nesouhlasu, které se mohou projevit ve společnosti, a prozkoumat důvody, příčiny radikalizace a extrémismu.

Pomůcky pro učitele: Příběh Najáda

Metoda: Práce ve skupinách, vyprávění, hra v roli, skupinová diskuze, skupinový rozhovor

Rozhovor s teroristou

Úvod (10 min)

Cílem následující hodiny je nahlédnout situaci, kdy člověk sám chce na společnost vytvořit nátlak, aby něčeho dosáhl. Budeme se zabývat extrémní situací, kdy se člověk pro dosažení určitého cíle stane agresorem, teroristou. Budeme se zabývat tím, co člověka vede k tomu, že se stane agresorem.

V České republice se objevily útoky v 90. letech, kdy vybuchla dvakrát po sobě bomba v Praze u Husova pomníku. A pak případ, kdy se starší muž v důchodovém věku snažil umístováním větví vykolejit vlaky, aby zabránil údajnému přílivu cizincům.

V okolních zemích Evropy se také bohužel odehrálo několik teroristických útoků a jsou tam i nadále odhalovány plánované teroristické útoky. Lidé, kteří jsou dopadeni kvůli páčání terorismu, jsou často velmi mladí a není výjimkou, že jsou mezi nimi i ženy. Příběh jednoho takového člověka si nyní přiblížíme.

Žáci sedí v kruhu – lektor představí příběh člověka Najáda, mladistvého nezletilého muže (cca 17 let), který se chtěl odpálit. Nepodařilo se mu to, byl zadržen. Nemůže být trestán, protože je nezletilý, a tak je nyní v ústavu pro mladistvé delikventy. Vyrstl v Německu v rodině drobného obchodníka, chodil na střední školu. Pro lidi v jeho okolí to bylo tak trochu překvapení, co se s ním stalo.

EVROPSKÁ UNIE
Evropské strukturální a investiční fondy
Operační program Výzkum, vývoj a vzdělávání

Rozhovor s teroristou (10 min)

Žáci jsou v roli studentů sociální pedagogiky nebo psychologie, těch, kteří se učí poznávat lidi. Navštívili Najáda v ústavu, týden potom, co se stalo, a nyní s ním mohou vést rozhovor a dozvědět se o něm něco bližšího.

Lektor hraje tlumočníka a tlumočí tazatelům odpovědi Najáda. Lektor nechá zaznít cca 20 otázek. Lektor odpovídá stručně podle uvedeného vzoru. Cílem je vzbudit zájem o osobnost, charakter Najáda, o to, co ho vedlo k úmyslu spáchat bombový útok.

Po rozhovoru si žáci shrnou fakta, co se dozvěděli.

Pak vedou společně diskuzi o tom:

- Jak bychom mohli více Najáda poznat? Jak bychom se o něm mohli více dozvědět, kam bychom se mohli vypravit? S kým bychom si o něm mohli promluvit?
- Jak bychom mohli s Najádem pracovat dál? Má před sebou ještě dlouhý život? Jak bychom ho mohli navrátit zpět do běžného života?
- Co se mohlo stát v životě Najáda, že se rozhodl takový čin spáchat?

Zjišťování informací o Najádově životě

Dalším úkolem žáků v roli psychologů socializačního zařízení je zjistit další informace o Najádovi. Žáci se rozdělí do několika skupin, skupiny mají za úkol:

- 1. skupina: Promyslet si, co si o činu myslí Najádovi spolužáci ze střední školy, kteří ho znají. Každý ze skupiny pak bude představovat jednoho spolužáka a společně nebo každý za sebe budou odpovídat na dotazy ostatních spolužáků nebo lektora.
 - Příklady otázek: Jak se učil? Jak vycházel s ostatními spolužáky? Jak ho vnímali učitelé? Máte s ním osobní příhodu? Co vás napadlo, když jste zjistili, co udělal? Jak reagovali učitelé, když se dozvěděli o tom, co Najád udělal?
- 2. skupina: Vymyslí scénku, kdy Najád potká skupinu mladých lidí kolem imána a rozhodne se k nim přidat. Ze scénky by mělo být částečně patrné, proč se rozhodl k nim přidat, jaké to bylo pro něj období, jak se v dané chvíli cítil.
- 3. skupina: Promyslí, co si o činu myslí Najádovi rodiče. Této skupiny se pak ostatní budou ptát na Najáda – na jeho dětství a na jeho dospívání.
- 4. skupina: Prozkoumá jeho trestní rejstřík. Připraví si, zda je o něm v policejních záznamech nějaká starší zmínka, případně co je v záznamu zapsáno. Spáchal/nespáchal již nějaký trestný čin.
- 5. skupina: Promluví se sousedem, který bydlí vedle Najádových rodičů. Skupina vymyslí, jak ho znal, zda již od mala, jaký Najád byl, jak se choval k sousedům, jak se choval k rodičům, zda pomáhal v obchodě apod. Co si myslí o jeho činu, jak se choval v poslední době.
- 6. skupina: Připraví rozhovor s mladším bratrem Najáda. Úkolem je promyslet, kolik je Najádovo bratroví, co si o něm myslí, jak s ním vycházel, co si myslí o jeho činu. Úkolem skupiny bude následně odpovědět jako Najádův bratr na libovolné 3 otázky.

Příprava na úkol je cca 15 min. Výstupy z následných diskuzí zapisuje lektor na tabuli.

3.5.2 Téma č. 2 (Jak se vypořádat s terorismem a agresí?)

2. hodina

EVROPSKÁ UNIE
Evropské strukturální a investiční fondy
Operační program Výzkum, vývoj a vzdělávání

Program, plán pro návrat do života (10 min)

Dalším úkolem žáků je promyslet program pro socializaci, příprava Najáda pro návrat do společnosti. Nejdříve diskutují všichni společně o tom, jak by mohl program vypadat. Žáci se mohou zároveň doptávat lektora na další informace o Najádovi, jmenovat co dalšího by potřebovali o něm vědět, aby mohli lépe navrhnout resocializační program. Lektor jmenuje přístupy k resocializaci a upozorní na možný neúspěch – rizikový je návrat zpět do běžného života.

- Úkolem resocializačních zařízení je pomoci člověku vrátit se zpět do života ve společnosti a zároveň ochránit společnost od dalších teroristických útoků. Takováto zařízení jsou určena pro radikály či pachatele teroristických činů v Dánsku, Německu.

Rozhovor s psychologem (10 min)

Žáci zůstanou sedět v kruhu, nyní každý představuje Najáda. Psychologa hraje lektor. Psycholog přijde za Najádem po 1 měsíci stráveném v resocializačním zařízení a klade otázky:

- 1) Je něco, co se ti vrací z dětství, máš nějakou vzpomínku, o které se ti zdá?
- 2) Měl jsi nějaký sen za ten měsíc, co jsi tady?
- 3) Co si cítil přítom, když sis na sebe připevňoval výbušninu?
- 4) Myslel si předtím, než jsi se chtěl odpálit, na své rodiče?
- 5) Chodil jsi otci pomáhat do obchodu?
- 6) Měl jsi přítelkyni?
- 7) Máš představu, co může být za 20 let?
- 8) Je něco, co je pro tebe těžké plnit, co ti přikazuje tvoje náboženství?
- 9) Je něco, co bys chtěl, abych řekl tvým rodičům, co bys jim ty sám neřekl?
- 10) Je něco, co bys chtěl abych řekl tvým rodičům, co bys jim ty sám neřekl?

Návrh resocializačního programu (15 min)

Žáci se rozdělí do skupiny (3-4) a navrhnu plán na 3 roky, jak by tyto tři roky vypadaly. Na papír každá skupina napíše plán na jednotlivé roky.

Představení plánů

- Ostatní žáci sledují, zda se v něčem programy shodují a v čem jsou programy naopak jiné.

Reflexe:

- Shrnutí resocializačních programů, představení způsobů, které jsou pro resocializaci, deradikalizaci, zbavení závislosti reálně využívány.
 - Potkávání s jinými lidmi
 - Rozvíjení dovedností daného člověka
 - Péče o ostatní, zvířata
- Paradox otevřeného svobodného světa, který přijetím základních lidských práv – svobody každého jednotlivce nese i určitá nebezpečí. Nepřijímáme pouze to dobré, ale i to zlé.
- Čtení z Deklarace lidských práv článek I.

EVROPSKÁ UNIE
Evropské strukturální a investiční fondy
Operační program Výzkum, vývoj a vzdělávání

MINISTERSTVO ŠKOLSTVÍ,
MLÁDEŽE A TĚLOVÝCHOVY

EVROPSKÁ UNIE
Evropské strukturální a investiční fondy
Operační program Výzkum, vývoj a vzdělávání

MINISTERSTVO ŠKOLSTVÍ,
MLÁDEŽE A TĚLOVÝCHOVY

4 Příloha č. 1 – Soubor materiálů pro realizaci programu

Žádné

5 Příloha č. 2 – Soubor metodických materiálů

Další materiály pro učitele vytvořené k tématům vzdělávacího programu v rámci OP VK a OP VVV

Opoziční hnutí v nedemokratické společnosti

- Metodika programu Active Citizens – aktivity na posílení schopnosti vést dialog, případová studie Jan Palach – extrémní projevy nesouhlasu vůči autoritářskému režimu, sebeobětování <https://www.clovekvtisni.cz/metodika-programu-active-citizens-1252pub>
- Palachův týden – letáky, vzpomínky, texty (portál moderní dějiny) - <https://www.moderni-dejiny.cz/clanek/palachuv-tyden-letaky-vzpominky-texty/>
- Sami proti zlu (dokumentární filmy) <https://www.moderni-dejiny.cz/clanek/sami-proti-zlu-sedm-filmu-o-osudech-statecnych/>

Nedemokratické proudy v demokracii – populismus, autoritářství, radikalismus, extrémismus

- Křehkost demokracie (Varianty, Člověk v tísni) - Příručka pro pedagogy pro práci s tématem radikalismu ve výuce. Příručka se zaměřuje na rozvíjení hodnot demokratické společnosti na středních školách a 2. stupni základních škol a slouží i jako prevence příklonu k radikálním ideologiím. Metodika obsahuje výklad teorie k tématu demokracie a radikalismu, stručný metodický exkurz pro prevenci radikalismu v oblasti pedagogiky, čtyři kazuistiky ze školního prostředí a šest konkrétních lekcí pro práci se žáky. <https://www.clovekvtisni.cz/krehkost-demokracie-prirucka-pro-pedagogy-pro-praci-s-tematem-radikalismu-ve-vyuce-1267pub>
- Metodická příručka Svět podle demokracie (Člověk v tísni, o.p.s.) – příručka pro pedagogy s náměty k tématům evropské integrace, neonacismu, globalizace, občanské společnosti. V rámci programu lze využít kapitolu Rysy totalitních vlád.
- Principy demokracie, Pomocí citátů o demokracii žáci zformulují principy, výhody a nevýhody demokracie. Na základě aktuálních textů o dění ve společnosti, žáci posoudí možná ohrožení demokracie a následně diskutují o tom, jak o ni sami mohou ovlivnit demokracii. <http://www.vychovakobcanstvi.cz/pvo/proc-branit-demokracii-kdyz-je>

Nástroje nesouhlasu jedince – občana (podnět státní správě, ombudsman, žaloba k správnímu soudu, medializace)

EVROPSKÁ UNIE
Evropské strukturální a investiční fondy
Operační program Výzkum, vývoj a vzdělávání

- Prosazování nenásilného boje v novodobých dějinách – Lev Nikolajevič Tolstoj, Mahátmá Gándhí <https://www.moderni-dejiny.cz/clanek/prosazovani-nenasilneho-boje-v-novodobych-dejinach-lev-nikolajevic-tolstoj-mahatma-gandhi/>
- Účast veřejnosti na ochraně životního prostředí – vzor vyhlášení referenda, žádost o informace, podnět zastupitelům. http://www.vychovakobcanstvi.cz/pvo/vyznam-ucasti-verejnosti-pri-ochrane-zivotniho-prostredi?ngs_search_terms%5B0%5D=referendum
- Metodika vzdělávacího programu Škola aktivního občana – Jakým způsobem se mohou aktivně zapojit do veřejného života? Jak mohu komunikovat s úřady? Jak uspořádat petici či založit spolek? <http://www.skola-aktivniho-obcana.cz/>
- Příklady občanské angažovanosti - <https://www.jsns.cz/lekce/15248-aktivni-obcanstvi>

Účast v rozhodování – v referendu, v zastupitelském orgánu

- Pracovní listy k příkladům přímé a zastupitelské demokracie, jejich výhody a nevýhody. <http://odpovedneobcanstvi.cz/tema-7/>

Globální souvislosti – jak rozhodování v jednom státu ovlivňuje celý svět – migrace, azyl

- Metodika Lidská práva ve výuce (Amnesty International ČR) – příběhy azylantů žijících v Česku a další materiály k migraci a uprchlictví pro výuku - <https://database.opvk.cz/Product/Detail/665>, <http://www.lidskaprava.cz/ucitel/>
- Právo na ochranu před pronásledováním (azyl) <http://www.lidskaprava.cz/ucitel/pravo-na-ochranu-azyl-pred-pronasledovanim>
- Příručka lidé v pohybu (Junák – český skaut a Na Zemi) obsahuje vysvětlení základních pojmů – migrace, integrace. Informace k migrační krizi v r. 2015, k její prezentaci v médiích. http://lidevpohybu.eu/wp-content/uploads/2016/04/Lide_v_pohybu_web.pdf

EVROPSKÁ UNIE
Evropské strukturální a investiční fondy
Operační program Výzkum, vývoj a vzdělávání

MINISTERSTVO ŠKOLSTVÍ,
MLÁDEŽE A TĚLOVÝCHOVY

6 Příloha č. 3 – Závěrečná zpráva o ověření programu v praxi

Zpráva o ověření výukové sady v praxi závěrečná

I.

Příjemce	Centrum pro komunitní práci západní Čechy
Registrační číslo projektu	CZ.02.3.68/0.0/0.0/16_032/0008220
Název projektu	Informace i dezinformace a jejich vliv na kulturu demokracie
Název vytvořené výukové sady	Výukový program pro žáky učilišť: Důsledky a závazky vyplývající z volby v demokratické společnosti
Pořadové číslo zprávy o realizaci	6

II.

Místo ověření výukové sady	Datum ověření výukové sady	Cílová skupina, s níž byla výuková sada ověřena
Učebna, Střední školy, Rokycany, Jeřabinová 96/III	10. a 11. června 2021	17 žáků 1. ročníku učebního Oboru Kuchař, číšníků, Střední školy, Rokycany, Jeřabinová 96/III
Učebna, Střední školy, Rokycany, Jeřabinová 96/III	17. a 18. června 2021	18 žáků 1. ročníku oboru obráběč Kovů, Střední školy, Rokycany, Jeřabinová 96/III

III.

EVROPSKÁ UNIE
Evropské strukturální a investiční fondy
Operační program Výzkum, vývoj a vzdělávání

1. Stručný popis procesu ověření výukové sady

a) Jak probíhalo ověření výukové sady (organizace, počet účastníků, počet realizátorů atd.)?

Ověření vzdělávacího programu probíhalo se dvěma skupinami. Jednalo se vždy o jednu třídu. Ověření proběhlo formou čtyř projektových dní. Učebny, kde probíhalo ověření, byly upraveny, tak, že zde byly pouze židle na sezení uspořádané do kruhu. Kromě žáků se projektových dní účastnil 1 lektor (realizátor programu) a učitel dané třídy.

b) Jaký byl zájem cílové skupiny?

Žáci se zapojili do všech realizovaných aktivit. Více aktivní byly vždy na začátku projektového dne, ke konci byla znát úvaha a bylo nutné žáky více motivovat k zapojení se do aktivit. Z probíraných témat je zaujali nejvíce aktivity založené na příbězích vězně držícího hladovku a mladého pachatele teroristického činu.

c) Jaká byla reakce cílové skupiny?

Skupiny reagovali na pokyny lektora. Řešená témata a aktivity je zaujaly. Do práce ve skupinách se zapojovala většina žáků, některé skupinky pracovali samostatněji, jiné lektor musel více motivovat k práci. Výjimečně bylo nutné pomoci se zapojením všech do společné práce.

Oproti žákům ze středních škol byli žáci z učebních oborů ve společných diskuzích aktivnější. Při společných diskuzích v kruhu bylo pro některé složitější se vyjádřit, přesto se v průběhu dne v diskuzi vyslovila více jak polovina žáků. Nejvíce žáků se zapojilo, ve společné diskuzi, kdy kladli otázky postavě z příběhu.

Metody dramatické výchovy např. vytváření živých obrazů, pantomima nebo plná hra nedělala žákům problémy.

Na vzdělávacím programu kladně hodnotili to, že mohli lépe poznat své spolužáky. Žáky zaujala práce s příběhy a vytváření příběhů.

Žáci v hodnocení programu uváděli, že se naučili lépe spolupracovat, domlouvat se, respektovat jiné názory, naslouchat ostatním.

2. Výsledky ověření

EVROPSKÁ UNIE
Evropské strukturální a investiční fondy
Operační program Výzkum, vývoj a vzdělávání

MINISTERSTVO ŠKOLSTVÍ,
MLÁDEŽE A TĚLOVÝCHOVY

a) Výčet hlavních zjištění/problémů z ověřování výukové sady:

Aktivně se zapojovali do všech aktivit.

Zadání pro ně byla srozumitelná.

Informace poskytnuté k tématům byly pro většinu dostatečné.

Z probíraných témat je zaujali nejvíce aktivity založené na příbězích vězně držícího hladovku a mladého pachatele teroristického činu.

Problémy:

- Při ověření se objevovali problémy, se kterými se učitelé běžně při výuce potýkají. Z hlediska naplňování stanovených cílů, je možné považovat navržené aktivity efektivní.
- K závěru projektových dní byli žáci unavení.
- Někteří žáci měli tendenci „vézt“ se skupinkou, bylo potřeba více motivovat k zapojení do práce ve skupinkách.
- Žáci v diskuzích měli občas tendence skákat si do řeči. Rozvádět své vlastní názory. Diskuze byly náročnější na řízení, tak aby byl dán prostor všem se vyjádří. Vyhnout se opakování. Nechat zaznít jiné názory. Udělování slova dalším mluvčím.
- V jedné skupině se stalo, že si někteří žáci při hodinách neodpustili sledovat mobilní telefony.

b) Návrhy řešení zjištěných problémů:

V případě pozorování únavy žáků, bylo v závěru dne zařazeno více odlehčujících aktivit. Poslední blok možno věnovat více vlastní reflexi poznatků.

Je třeba komunikovat se skupinkami v průběhu jejich práci, pozitivně je motivovat k zapojení všech členů do práce. Například: Je třeba, aby se na postupu dohodli všichni členové skupiny. Pokud to uzná lektor za vhodné, je možné skupinky pro zefektivnění práce nechat pracovat ve skupinkách, které si sami sestavili nebo z náhodně složených (pokud je ve třídě outsider je lepší volit náhodně složení).

Řídit diskuze společné diskuze, tak aby byl dán prostor všem se vyjádří. Vyhnout se opakování. Nechat zaznít jiné názory. Udělování slova dalším mluvčím.

c) Bude/byla vytvořená výuková sada upravena?

NE

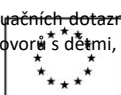
3. Hodnocení účastníků a realizátorů ověření³

a) Jak účastníci z cílové skupiny hodnotili ověřovanou sadu?

Žáci hodnotili výukový program na konci každého projektového dne. Na konci druhého projektového dne vyplnili žáci krátký dotazník ke zhodnocení programu.

Učitelé hodnotili výukový program ve skupinovém rozhovoru.

³ Vychází z evaluačních dotazníků žáků, učitelů, realizátorů programů – pracovníků neformálního vzdělávání či záznamů z rozhovorů s dětmi, které příjemce uchovává pro kontroly na místě.

b) *Co bylo ve výukové sadě hodnoceno v rámci ověřovací skupiny nejlépe?*

Žáci hodnotili výukový program pozitivně, nejvíce je zaujali aktivity založené na příbězích vězně, který držel hladovku a mladého pachatele teroristického činu. Žáci uváděli, že se naučili lépe komunikovat, spolupracovat, respektovat jiné názory, lépe se rozhodovat.

Nejlépe žáci hodnotili, že spolu mohli komunikovat a diskutovat.

Co se týká jednotlivých aktivit, nebyla jedna aktivita, kterou by většina vyzdvihovala – část zaujalo kladení otázek ostatním, část příběh o krysařovi, část příběh o Nadalovi či Olegu Svencov.

Učitelé hodnotili kladně, že se žáci aktivně zapojovali do aktivit vzdělávacího programu.

c) *Jak byl hodnocen věcný obsah témat výukové sady?*

Žáci hodnotili srozumitelnost výkladů a užitečnost získaných informací většinou kladně.

Učitelé, kteří se účastnili ověření, vnímali, že předkládaná témata i jejich výklad byla přiměřená věku žáků.

d) *Jak bylo hodnoceno uspořádání jednotlivých témat?*

Učitelé, kteří se účastnili ověření hodnotili uspořádání jednotlivých témat jako smysluplné.

e) *Jak byly hodnoceny poslechové nahrávky a videa?*

V programu nebyly zařazeny.

f) *Jaké měli účastníci výhrady/připomínky?*

Někteří žáci uváděli, že pro ně byly aktivity moc dlouhé. Několik žáků uvedlo, že na ně byl vzdělávací program moc dlouhý.

g) *Opakovala se některá výhrada/připomínka ze strany účastníků častěji? Jaká?*

Ne.

h) Budou případné připomínky účastníků zpracovány?
Pokud ne, proč?

Ne. V průběhu ověření se neobjevila závažnější připomínka, kterou by bylo nutné zpracovat do programu.

Pro formu projektových dní bude v metodice uvedeno, jaké aktivity, případně odlehčující aktivity je vhodné zařadit proti únavě žáků. Doporučení, jak je motivovat pro zapojení se do aktivit.

i) Jak byla výuková sada hodnocena ze strany realizátorů programu?

Realizátoři programu hodnotili ověření programu v rámci schůzku projektového týmu, po prvním i druhém ověření vzdělávacího programu.

j) Navrhují realizátoři úpravy výukové sady, popř. jaké?

Pro větší skupinu (20 až 30) žáků je třeba pro realizaci programu využít větší místnost, než běžnou učebnu.

k) Budou tyto návrhy realizátorů zpracovány? Pokud ne, proč?

Ano

l) Konkrétní výčet úprav, které byly na základě ověření zpracovány:

Doporučení pro uspořádání místnosti pro realizaci aktivit projektu. - Pro větší skupinu (20 až 30) žáků je třeba pro realizaci programu využít větší místnost, než běžnou učebnu.

Pro odlehčení vzdělávacího programu byly do programu zařazeny dvě hodiny, které proběhnou formou besedy s hosty.

	Jméno, příjmení, titul	Datum a místo	Podpis
Zpracoval/a			

EVROPSKÁ UNIE
Evropské strukturální a investiční fondy
Operační program Výzkum, vývoj a vzdělávání

7 Příloha č. 4 - Odborné a didaktické posudky programu

8 Příloha č. 5 - Doklad o provedení nabídky ke zveřejnění programu

Vzdělávací program bude zveřejněn prostřednictvím článku na stránkách RVP.CZ <https://clanky.rvp.cz/>

9 Nepovinné přílohy

Rešerše literatury

Téma: **Nepřátelé demokracie, nedemokratické společnosti (otevřená versus autoritářská společnost), nedemokratické proudy v demokracii, znaky „ubývání“ demokracie**

- POPPER, Karl R. *Otevřená společnost a její nepřátelé*. Druhé, revidované vydání. Přeložil Jana ODEHNALOVÁ, přeložil Josef MOURAL. Praha: OIKOYMENH, 2015. Oikúmené (OIKOYMENH). ISBN 978-80-7298-261-5. Originál vydán v r. 1945, dodatky z 60. let
 - Teorie demokracie, popis hl. institucí demokracie (otevřené společnosti) – zajištění liberálních podmínek pro vzájemné občanské soužití, individualismus, vysoká sociální mobilita, reformovatelnost (možnost neustále reformovat pravidla soužití), využití rozumu k řešení problémů společnosti; nedemokratické proudy v demokracii (dle Poppera) – nacionalismus, totalitarismus, historicismus, autoritářství, dogmatismus
- LEVITSKY, Steven a Daniel ZIBLATT. *Jak umírá demokracie*. Přeložil Jaroslav VEIS. Praha: Prostor, 2018. Globus (Prostor). ISBN 978-80-7260-394-7.
 - Zaměřeno na americký systém demokracie; Ohrožení demokracie – populistická hnutí, rozvolňování hierarchie uvnitř stran – demokratických procesů uvnitř stran, způsob zvolení kandidátů, přednost má charisma a prezentace v médiích před uměním vyjednávání; Nemožné se stále častěji stává skutkem. I to nejagresivnější jednání bývá považováno za společensky přijatelné. Omezení zachytné struktury pro nejslabší, prohlubování chudoby
 - ve veřejném prostoru musí mezi jednotlivci platit princip tolerance (člověk s jiným názorem není nepřítelem na život a na smrt). Instituce mají dbát na zdrženlivost (z nabízených řešení mají vždy vybrat to méně výbušné, které nesměřuje ke zničení protivníka za každou cenu).
- SNYDER, Timothy. *Tyranie: 20 lekcí z 20. století*. Přeložil Martin POKORNÝ. V Praze: Paseka, 2017. ISBN 978-80-7432-838-1.
 - Ohrožení demokracie – autoritářství, demagogie, masová organizovanost (až masové technologie); navrhuje řešení – vzdor, odvahu nepodřít se, bránit instituce, přijmout zodpovědnost a vystupovat i proti milicím i vládě jedné strany. Výrazným rysem obrany je u něj etika, silná touha po pravdě, dobročinnost a budování občanské společnosti. Expanzivní politika jiných států, „humanitární“ bombardování, cílené likvidace protivníků.
- SNYDER, Timothy. *Cesta k nesvobodě: Rusko, Evropa, Amerika*. Přeložil Martin POKORNÝ. V Praze: Paseka, 2019. ISBN 978-80-7432-981-4.

EVROPSKÁ UNIE
Evropské strukturální a investiční fondy
Operační program Výzkum, vývoj a vzdělávání

- Historický výklad vývoje demokracie v Rusku, Evropě, Americe v posledním desetiletí. Teze, že zlo přichází vždy zvenčí, je ohrožení demokracie. Opovrhování střední třídou, opovrhování občanskou společností a soukromým životem, opovrhování individualismem. Podpora majetkové nerovnosti. Společnost má dojít do stavu, kdy jednotliví lidé myslí a cítí jako jeden.
 - Otevřená občanská společnost – příklad Majdanu, žádné pevné členství, žádná hierarchie, samoorganizující se komunita.
 - Analýza oficiální ruské propagandy.
 - Vhled do myšlení lidí, kteří kritizují údajný úpadek bílé rasy.
 - Popis propojení Trumpa s putinovským režimem.
 - Autorovy je vyčítáno černobílé prezentování dějinných událostí.
 - Ukazuje na past současné žurnalistiky, která upřednostňuje pouze to, co se odehrává právě teď, což vede k tomu, že ztrácíme schopnost chápat, o co se ve skutečnosti jedná, protože pomíjíme kontext. To má za následek, že je možné s námi snadněji manipulovat.
 - Politici, kteří touží po věčnosti, nejprve sami rozšiřují falešné zprávy tak dlouho, až uvěří, že všechny ostatní zprávy jsou falešné, což vede k tomu, že za pravdivý považují jen vlastní spektakl.
- PROKOP, Daniel. *Slepé skvrny: o chudobě, vzdělávání, populismu a dalších výzvách české společnosti*. Brno: Host, 2019. ISBN 978-80-7577-991-5.
 - <https://www.youtube.com/watch?v=UC64mTgOia8>
 - Ohrožení demokracie – prohlubování nerovnosti mezi lidmi, rostoucí chudoba = rostoucí nedůvěra vůči státu a tudíž i vůči demokracii. Co to u nás způsobuje – přemíra exekucí (exekuce provádí soukromníci, kteří se na tom přirozeně snaží, co nejvíce vydělat, dětské exekuce), rostoucí ceny nájmu a nemovitostí – volný trh s nemovitostmi, neexistence (nedostatek) sociálního bydlení (neschválení zákona o sociálním bydlení), přitom ústava uvádí že na důstojný život a důstojné bydlení má právo každý občan ČR. Populistické strany. Rozhodování politiků, vlády bez podrobných analýz, krátkozrakost politického rozhodování (zajímá je jen to, co bude mít dopad ve 4 letech volebního období), nedůvěra sociálního systému státu vůči lidem – raději v době Covidu nevyššíme nemocenskou, protože lidem nevěříme, že to nebudou zneužívat.
 - Neřešíme určité problémy (rovné šance ve vzdělávání, daně, regionální nerovnosti, inflaci), které vedou k nerovnosti. Vysoké zdanění nejnižších platů (36 %).
 - 25 % domácností není schopné zaplatit nečekaný výdaj 10 000,- Kč. Tito lidé jsou blízko chudobě a navíc jim sociální systém nedokáže v tomto okamžiku pomoci.
 - 5 % domácností žije v extrémní chudobě (bez vlastního bydlení – azylové domy).
 - Nerovné šance ve vzdělávání – vzdělávání je méně financováno ze SR než v EU, socio-ekonomický status ovlivňuje míru matematických dovedností, velké rozdíly mezi

kvalitou škol (horší školy jsou v chudších regionech, kde jsou exekuce, bytová nouze, sociálně vyloučení rodiče, tyto školy nedostávají více peněz, mají méně učitelů, méně psychologů). Chudoba se odráží do vzdělávání dětí (horší fyzická kondice, není motivace, vyšší stres). V zahraničí speciální programy pro děti v chudých oblastech – více peněz na jejich vzdělávání či volnočasové aktivity.

- Destabilizující chudoba – 35 % rodičů v exekuci KV, Ústecký kraj, exekuce, bytová nouze.
- Neekonomické nerovnosti – reprodukce nerovnosti mezi generacemi.
- Rozdělování společnosti již na základních školách – víceletá gymnázia, SŠ, SOU, **špatné všeobecné vzdělávání, úplně chybí na SOU**
- Čím nižší pocit kvality života, tím nižší loajalita k demokracii, lidem je jedno, jaký tady bude režim.
- SENCOV, Oleg. *Kronika jedné hladovky*. Přeložil Libor DVOŘÁK. Praha: N Media, 2020. Edice N. ISBN 978-80-907922-0-3.

Téma: Nesouhlasící jedinec v demokratické společnosti (co může občan dělat, když nesouhlasí – petice, založení spolku, medializace), nebezpečí terorismu a agrese (společenská šikana)

- Zákon č. 85/1990 Sb., Zákon o právu petičním
- Zákon č. 84/1990 Sb., Zákon o právu shromažďovacím
- Ústavní zákon č. 2/1993 sb., listina základních práv a svobod
 - Svoboda projevu a právo na informace
 - Právo petiční
 - Právo na shromažďování
 - Právo na sdružování
- Zákon č. 83/1990 Sb., Zákon o sdružování občanů
- Zákon č. 273/2001 Sb., Zákon o právech příslušníků národnostních menšin a o změně některých zákonů
- § 214 – 302 v části první, hlavě druhé, dílu třetím, oddílu druhém zákona č. 89/2012 Sb., občanský zákoník
- § 26 – 30 zákona č. 304/2013 Sb., o veřejných rejstřících právnických a fyzických osob
- § 311 v hlavě deváté, dílu prvním, části první Zákon č. 40/2009 Sb., Zákon trestní zákoník – teroristický útok
- CHARVÁT, Jan. *Současný politický extremismus a radikalismus*. Praha: Portál, 2007. ISBN 9788073670986.
 - Definice pojmů – extremismus, radikalismus, nacionalismus, antisemitismus, rasismus, krajní pravice, krajní levice, případy extrémismu v ČR

EVROPSKÁ UNIE
Evropské strukturální a investiční fondy
Operační program Výzkum, vývoj a vzdělávání

MINISTERSTVO ŠKOLSTVÍ,
MLÁDEŽE A TĚLOVÝCHOVY

- SMOLÍK, Josef. *Psychologie terorismu a radikalizace: jak se z beránků stávají vlci*. V Brně: Mendelova univerzita, 2020. ISBN 978-80-7509-723-1.

Téma: Účast v rozhodování – referendum, ombudsman, soud, zastupitelské orgány

- [114/2003 Sb.](#), Zákon o provádění referenda
- [22/2004 Sb.](#), Zákon o místním referendu
- [118/2010 Sb.](#), Zákon o krajském referendu
- [515/2002 Sb.](#), Ústavní zákon o referendu o přistoupení České republiky k Evropské unii a o změně ústavního zákona č. 1/1993 Sb., Ústava České republiky, ve znění pozdějších ústavních zákonů
- [327/1991 Sb.](#), Ústavní zákon o referendu
- Místní referendum v Plzni - <https://referendum.plzen.eu/>

EVROPSKÁ UNIE
Evropské strukturální a investiční fondy
Operační program Výzkum, vývoj a vzdělávání

MINISTERSTVO ŠKOLSTVÍ,
MLÁDEŽE A TĚLOVÝCHOVY